

LASTEN TYÖNIMET JA NIMENANTOTARINAT 2010-LUVULLA

Suomen kielen
pro gradu -tutkielma
Oulun yliopisto
12.4.2017

Krista Ojala

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	1
1.1. Tutkimuksen aihe ja tavoitteet	1
1.2. Tutkimusaineisto	3
1.2.1. Aineiston keruu ja rajaus	3
1.2.2. Aineiston lapset ja informantit	5
1.3. Tutkimuksen keskeiset käsitteet	8
2. SUOMALAISEN NIMENANNON KULTTUURIHISTORIALLINEN TAUSTA	12
2.1. Kansanuskomuksista	12
2.2. Lapsionnesta ja raskausajasta	13
2.3. Syntymästä nimenantoon	16
2.4. Nimenantotavoista	19
2.5. Suomalaisen nimenannon nykykäytäntö	23
2.5.1. Virallinen nimi ja nimilaki	23
2.5.2. Oheneva yhteisöllisyys ja muuttuva nimimuoti	25
2.5.3. Suomen väestönkehitys ja laskeva syntyvyys	29
3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA METODINEN TAUSTA	31
3.1. Sosio-onomastinen tutkimus	31
3.2. Suomalainen epävirallinen henkilönnimistö	32
3.3. Aiempi tutkimus	33
3.3.1. Epävirallisista nimistä tehty tutkimus	33
3.3.2. Virallisten etunimien nimeämisperusteista tehty tutkimus	35
3.4. Narratiivisuus	38
3.5. Aineiston analyysimenetelmät	40
3.5.1. Kertomuksen ja tarinan määrittelyä	40
3.5.2. Narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi	42
3.6. Tutkimuskysymykset	46
4. NIMENANTOTARINOIDEN JUONELLISIA VAIHEITA	47
4.1. Nimenantotarinoiden ajallisia lähtökohtia	47

4.2. Jo ennen lasta ovat unelmat ja nimet	49
4.3. Virallisen nimen pohdintaa	54
4.4. Työnimen antamisen ajankohtia ja syitä	59
4.4.1. Raskauden alun tapahtumista motivoituvat työnimet	59
4.4.2. Ensimmäisestä ultratutkimuksesta motivoituva nimeäminen	65
4.4.3. Liikkeistä motivoituvat työnimet	67
4.4.4. Sukupuolesta ja olemuksesta motivoituva nimeäminen	68
4.5. Vaihtuva työnimi	71
4.5.1. Ultratutkimuksesta motivoituva nimen vaihtuminen	71
4.5.2. Muut syyt nimen vaihtumiseen	77
4.6. Työnimen vaikutus viralliseen nimeen	79
4.6.1. Työnimi osaksi virallista nimeä	79
4.6.2. Työnimestä varioidut viralliset nimet	83
4.7. Työnimen myöhemmät vaiheet nimeämisprosessissa	84
4.7.1. Työnimi lempinimenä	84
4.7.2. Työnimi osana muistoja ja tarinoita	89
5. LASTEN TYÖNIMET	90
5.1. Tyypilliset työnimet	90
5.2. Työnimen funktiot nimeämisprosessissa	94
5.3. Työnimen antajat ja käyttäjät	99
5.4. 2010-luvun lasten työnimet ja nimenmuodostusperusteet	103
6. KOKOAVAA TARKASTELUA	109
7. POHDINTAA	119
LÄHTEET	121
LIITTEET	

1. JOHDANTO

1.1. Tutkimuksen aihe ja tavoitteet

”Luulen, että työnimet ovat olleet eräänlaista sylinrakentamista uudelle vauvalle. Nimen kautta hänestä on tullut osa perhettä jo ennen syntymäänsä. Olemme alkaneet muodostaa mielikuvia hänestä jo ennen kuin olemme nähneet tulijaa.”

Tämä kandintutkielmani erään informantin lausahdus on ollut oikeastaan kipinä koko pro gradu -tutkimukselleni. Olen kandintutkielmassani tutkinut lasten työnimiä ja niiden nimeämisperusteita. Aineistoa ja nimeämisperusteita tutkiessani tuli tunne, että vanhemmillä olisi ollut kerrottavanaan vielä yksittäisiä nimeämisperusteitakin laajempi tarina lapsen nimenantoon liittyvistä seikoista ja tapahtumista. Nimeämisperusteiden luetteleminen vaikutti irralliselta osalta jostain suuremmasta kokonaisuudesta – jotain jäi kertomatta. Tätä kokonaisuutta, kokonaista tarinaa nimenantoon liittyvistä vaiheista, kutsun tässä tutkimuksessani nimenantotariksi. Nimenantotarina on tapahtumien kerronnallinen ketju, jossa erinäisten vaiheiden kautta lapsen mahdollisesti jo ennen raskautta saamasta työnimestä päädytään lapsen lopulliseen, viralliseen nimeen. Toisinaan työnimen matka jatkuu vielä senkin jälkeen.

Tutkin tässä pro gradu -tutkielmassani 2010-luvulla syntyneiden 60 lapsen nimenantotarinoista muodostuvaa nimeämisprosessia ja erityisesti lapsen työnimen matkaa ja elinkaarta tässä nimeämisprosessissa. Koska kiinnostukseni kohdistuu lasten työnimiin, tarina täytyy aloittaa aivan alusta eli hyvin usein tilanteesta, kun raskautta ei vielä ole olemassakaan. Usein jo silloin on kuitenkin unelma lapsesta ja nimestä. Tutkimukseni tavoitteena on selvittää, millaisista vaiheista koostuu sellaisten lasten nimeämisprosessi, joilla on ollut työnimi. Selvitän samalla työnimen elinkaarta nimeämisprosessissa. Milloin työnimi annetaan ja kuinka pitkäaikaista sen käyttö on? Raskaus ja sen jälkeiset viikot ennen nimenantotjuhlaa muodostavat noin vuoden mittaisen, ohikiitävän ajanjakson, mutta työnimen tarina on joskus paljon sitä pidempi. Tutkimuksessa sivutaan myös virallisen nimen valinnan syitä ja ajankohtia, vaikka pääpaino onkin lasten työnimissä. Lisäksi mielenkiintoni kohdistuu työnimen antamisen ja käyttämisen funktioihin. Vertailen myös kansanuskomuksiin pohjautuvien lasten väliaikaisten nimien sekä nykyisten työnimien

antamisen ja käyttämisen funktioita. Lisäksi selvitän, millaisia työnimiä 2010-luvun lapsille annetaan ja ketkä nimiä antavat ja käyttävät. Entä millainen on työnimen vaikutus lapsen viralliseen nimeen? Analyysin aineistoesimerkeissä yhdistyvät paitsi narratiivisen analyysin juonenkulkuun ja ajankohtaan painottuva näkökulma, myös sosio-onomastiselle analyysille tyypillinen nimien nimeämisperusteiden huomioiminen. Lisäksi luokitelen työnimet perinteisen sosio-onomastisen metodin mukaisesti nimenmuodostusperusteiden mukaisiin luokkiin. Narratiivinen tutkimusote näkyy sekä tutkimukseni tarina-aineistossa että aineiston analyysimenetelmissä. Tarkat tutkimuskysymykset esitän teoria- ja metodilukujen jälkeen luvussa 3.6.

Nimet ovat kiehtoneet minua aina. Koen olevani nimiaktiivinen henkilö, joka haastelee jatkuvasti nimivirtauksen uusimpia tuulia. Viikko-ohjelmaani kuuluu paikallislehtien Kastetut-palstan seuraaminen. Kuluneena talvena olen lukenut kastetuista ensimmäisen Pirkon ja Ritvan, isäni ikäluokan nimet. Seuraan myös aktiivisesti vuoden suosituimpien etunimien listaa ja kaikenlaisia nimimuotiin ja -lakiin liittyviä uutisia. Viiden lapsen äitinä ja 39 lapsen tätinä olen onneksi päässyt aitiopaikalta seuraamaan myös lasten nimeämiseen liittyviä vaiheita ja pohdiskeluja. Suvun nuorin tulokas, pieni down-poika, on tällä hetkellä vielä vailla virallista nimeä. Omat lapseni olen nimennyt suurella rakkauksella, ja tietysti maailman kauneimmilla nimillä. Osalla heistä on ollut käytössään myös työnimi. Joidenkin lasteni virallinen nimi on päätetty jo hyvissä ajoin ennen syntymää, mutta esimerkiksi esikoisen ensimmäisen etunimen päätimme päivää ennen nimenantotjuhlaa, jälkinimen vasta kahta tuntia ennen kastetilaisuuden alkua. *Aatu Aleksanteri* on pärjännyt nimellään oikein hyvin jo 17 vuotta. Hänen työnimensä oli *Pikku-Kalle*.

Työnimiä on tutkittu vain kerran aiemmin pro gradu -tutkimuksessa. Elisa Pakarisen hiukan yli 20 vuotta sitten Helsingin yliopistossa tarkastettu pro gradu -työ käsittelee lasten työnimiä ja niiden nimenmuodostus- ja nimenantoperusteita. Voinee todeta, että työnimiä on jo aikakin tutkia toisen kerran. Pakarisen työssä sivutaan myös työnimen antamisen ajankohtia ja funktioita. Koska tutkimus on ainoa lasten työnimistä tehty tutkimus, se kulkee työssäni mukana niiltä osin kuin se sivuaa tutkimukseni aihepiiriä. Tutkimuksia vertailemalla saadaan lisätietoa myös siitä, voidaanko lasten työnimien kohdalla puhua jo työnimiperinteestä.

Tämä pro gradu -tutkimus on siis vain jatkoa nimiharrastuneisuudelleni ja ruokkii nimistä innostuneen tutkijan loputonta kiinnostusta nimiä kohtaan. Lisäksi se tuo lisätietoa harvinaisesta ja vähän tutkitusta aiheesta. Myös nimeämisprosessi on hyvin uusi käsite sosio-onomastiikassa. Ruotsalainen Emilia Aldrin käyttää nimenantoprosessin käsitettä vuonna 2011 tarkastetussa väitöskirjassaan ja pitää käsitettä vielä hiukan vakiintumattomana. Toivon, että oma tutkimukseni voisi edelleen vahvistaa käsitteen olemassaoloa. Työstäni tekee kiinnostavan myös se, että tutkimuksessani näkyy narratiivinen tutkimusote niin tarinapohjaisessa aineistossa kuin aineiston analyysimenetelmissäkin. Narratiivista tutkimusotetta ei ole käytetty juurikaan suomen kielen tutkimuksessa, mutta mielestäni se tässä työssä lomittuu toimivaksi kokonaisuudeksi perinteisemmän sosio-onomastisen tutkimusotteen kanssa. Etenkin tarinapohjaisen aineiston käsittelyssä nämä tutkimusotteet tukevat hyvin toisiaan.

1.2. Tutkimusaineisto

1.2.1. Aineiston keruu ja rajaus

Tutkimusaineistoni koostuu tätä pro gradu -tutkimustani varten keräämistäni kirjallisista nimenantotarinoista. Aineiston olen koonnut aineistonkeruulomakkeella (liite 1) sähköpostitse syksyn 2015 aikana. Kysely on survey-tutkimuksen keskeisin menetelmä, jossa kysymykset kysytään jokaiselta vastaajalta täsmälleen samalla tavalla ja jossa kyselyn kohdehenkilöt muodostavat otoksen tietystä perusjoukosta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005: 182). Kyselylomakkeessani on kymmenen taustoittavaa kysymystä. Taustoittavissa kysymyksissä tiedustellaan muun muassa lapsen sukupuolta, syntymävuotta, työnimeä, virallista nimeä, vanhempien äidinkieltä sekä informantin näkemystä siitä, minkä tyyppiset nimet yleensä ovat työnimiä. Lisäksi kysymyksissä huomioidaan, ketkä nimiä antavat ja käyttävät. Yhdennessätoista kysymyksessä informantti saa vapaasti kertoa lapsensa nimenantotarinan. Vastaamista helpottamaan olen laatinut runsaasti apukysymyksiä, joista arvelen olevan apua tapahtumien muistamisessa sekä siinä, että saan nimenantotarinaan vastaukseksi tutkimukseni kannalta oleellisen ja tarpeellisen tiedon. Avoimen kysymyksen avulla on ajatus saada esiin sellaisiakin näkökulmia, joita tutkija ei ole osannut etukäteen ennakoida (Hirsjärvi ym. 2005: 188). Tällaiseksi omassa työssäni osoittautuivat

nimenantotarinoissa esiintyneet työnimen funktiot, joista en kysynyt erillisellä kysymyksellä.

Alkuperäinen ajatukseni oli kerätä aineistoa internetin erilaisilta yleisiltä vauva- ja perheaiheisilta keskustelufoorumeilta. Laadinkin kahdelle keskustelupalstalle (vauva.fi ja kaksplus.fi) aineistonkeruuilmoitukset, mutta ne eivät tuottaneet kuin muutaman vastauksen. Sitten sain idean, että Facebook voisi olla hyvä aineistonkeruupaikka. Sainkin muutamia vastauksia omasta kaveripiiristäni, mutta todellisen vastausvyöryn aiheutti aineistonkeruuilmoituksen lisääminen Facebookissa olevaan suljettuun keskusteluryhmään *Kestovaipat ja kantovälineet kiertoon, (O)sta – (M)yy – (V)aihda*. Suljettu ryhmä tarkoittaa sitä, että ryhmän jäseneksi pääsee vain lähettämällä liittymispyyntönsä ryhmän ylläpitäjälle. Lisäksi ryhmän julkaisut näkyvät vain ryhmään kuuluville henkilöille. Ryhmässä on keruuhetkellä (syksy 2015) ollut liki 10 000 jäsentä, nykyinen jäsenmäärä on jo liki 13 000. Valtaosa reilusta 80 palautetusta vastauslomakkeesta on tullut noin kolmen viikon aikana tämän ryhmän kautta. Keskusteluryhmä on alun perin perustettu muun muassa kestovaippojen ja kantoliinon osto- ja myyntipalstaksi, mutta nykyään siellä käydään hyvin vilkasta keskustelua pääasiassa lapsiin, äitiyteen ja perhe-elämään liittyen.

Ryhmän jäsenet ovat omien havaintojeni mukaan tiedostavan oloisia, ekologisesti ja yhteiskunnallisesti valveutuneita, kenties myös akateemisia naisia. Useimpia yhdistää se, että he ovat pienten lasten äitejä. Kysyin aineiston keruun jälkeen ryhmän jäseniltä, miten he luonnehtisivat ryhmän keskustelujen ja toiminnan sisältöä, ehkä myös itse ryhmäläisiä. Sain kysymykseeni muutaman vastauksen, joista esitän seuraavaksi ryhmän kolmen jäsenen näkemyksen. ”Minä sanoisin ainakin, että monessa asiassa tämän ryhmän tietämys monella osa-alueella on tavanomaista viisaampi. Kyseenalaistaa ja hakee lisää tietoa. Lukee tutkimustuloksia ja perehtyy asioihin. Ekoilu/kierrätys/kestävä kehitys/luonnon kunnioittaminen, ne nyt ensihätään tulee mieleen tästä mahtavasta ryhmästä.” Toinen vastaaja on melko pitkälle samaa mieltä: ”Mä sanoisin tätä semmoiseksi ryhmäksi, missä ollaan hyvin tietoisia asioista (oikeasti kaikesta!), on ekologisia arvoja, vähän semmoinen luomuhippoporukka. Ja silti mukaan mahtuu myös ei-niin-luomuhippoporukkaa, joka kuitenkin on kiinnostunut ekologisista arvoista.” Kolmas vastaaja nostaa esiin mielenkiintoisen ajatuksen ryhmästä ”nykyajan marttakerhona”: ”Itse en itseäni luomuhi-

piksi tituleeraisi ja henkilökohtaisesti miellän tämän jollain lailla uuden ajan marttakerhoksi (ja kyllä, olen martha!). Täältä saa arvokasta ja asiantuntevaa tukea, oppia ja ohjeistusta arkisiin ja ei niin arkisiin asioihin ihanilta kanssaihmisiltä.”

Olen saanut kyselyyni vastaukseksi yhteensä 84 nimenantotarinaa. Nimenantotarinoiden vanhin lapsi on syntynyt vuonna 1973 ja nuorimmat lapset ovat syntyneet vuonna 2015, joka on siis nimenantotarinoiden keruuvuosi. Valta-osa (60 kpl) nimenantotarinoista koskee 2010-luvulla (v. 2010–2015) syntyneitä lapsia. Esimerkiksi vuonna 2014–2015 syntyneiden lasten tarinoita on yhteensä 27 kappaletta. Tämän vuoksi minusta onkin ollut selkeää rajata aineistoni ulkopuolelle 2010-lukua vanhemmat tarinat. Rajaaminen tekee aineistosta yhtenäisemmän, jolloin aineistosta saattaa nousta esille sellaisia seikkoja ja ilmiöitä, jotka tulevat ilmi vain saman aikakauden nimenantotarinoista. Toisekseen 60 nimenantotarinaa on riittävä määrä tutkimusaineistoni laajuudeksi.

Kiviniemen (2006: 130) mukaan virallisten etunimien valintaperusteiden selvittäminen on usein työlästä, koska tiedot voi saada vain nimenantajilta itseltään. Lisäksi nimenantajat ovat harvoin selvittäneet valintojensa syitä itselleen niin hyvin, että he osaisivat myöhemmin selkeästi ja vaivattomasti kertoa syitä nimeämiseen. Usein nimenantajien mieleen on jäänyt vain joitakin seikkoja, joiden merkitys saattaa korostua liikaakin vastauksen yhteydessä. Näihin seikkoihin nähden voi siis ajatella, että myös nimenannosta kulunut aika vaikuttaa siihen, miten tarkasti asioita kyetään muistamaan. Siksi ajattelenkin, että tuoreemmassa, maksimissaan noin viisi vuotta vanhassa aineistossa asioita kyetään vielä muistamaan suhteellisen hyvin. Muistaminen heikkenee väistämättä, mitä pidempi aika nimenannon ajankohdasta on kulunut. Tosin myös se, kuinka merkityksellinen asia nimeämisprosessi on ollut henkilölle, vaikuttaa luonnollisesti muistamiseen.

1.2.2. Aineiston lapset ja informantit

Tutkimusaineistonani olevien nimenantotarinoiden 60 lasta ovat syntyneet vuosina 2010–2015. Vuonna 2010 syntyneitä lapsia on kymmenen, vuonna 2011 syntyneitä lapsia on neljä, vuonna 2012 syntyneitä lapsia on kymmenen, vuonna 2013 syntyneitä lapsia on yhdeksän, vuonna 2014 syntyneitä lapsia on 12 ja vuonna 2015 syntyneitä lapsia on 15.

Esitän seuraavassa taulukossa (taulukko 1) aineistoni lasten lukumäärän, vuosittaisen sukupuolijakauman ja syntymävuoden. Jostain syystä aineistossa on huomattavasti runsaammin poikia (38) kuin tyttöjä (22). Suurin ero sukupuolijakaumassa on vuonna 2014 syntyneillä lapsilla, yhdeksän poikaa ja kolme tyttöä. Sellaista johtopäätöstä, että poikalapsille annettaisiin enemmän työnimiä, ei voi kuitenkaan tästä aineistosta tehdä. Työnimissä kyllä on usein enemmän viralliseksi pojan nimeksi soveltuvia nimiä kuin viralliseksi tytön nimeksi soveltuvia nimiä. Suuri osa työnimistä annetaan kuitenkin jo ennen kuin lapsen sukupuolesta on varmuutta.

Taulukosta 1 voi myös havaita, että tuoreet, vuonna 2015 lapsen saaneet vanhemmat, ovat olleet innokkaimpia osallistumaan tutkimukseen. Yksi johtopäätös tästä havainnosta voisi olla, että tuoreille vanhemmille työnimen antaminen ja koko nimeämisprosessi ovat vielä sen verran tuoreita lähihistorian tapahtumia, että he muistavat paremmin siihen liittyviä vaiheita. Nimeämisprosessi on heille myös vielä monin tavoin merkityksellinen tapahtuma ja muisto. Lisäksi *Kestovaipat ja kantovälineet kiertoan, (O)sta – (M)yy – (V)aihda* -ryhmän jäsenet ovat todennäköisimmin aivan pienten vauvojen vanhempia, joilla on paitsi tarve ryhmän sisällön mukaisille välineille, myös ryhmän tarjoamalle tiedolle ja vertaistuelliselle keskustelulle. Toisaalta vuoden 2015 nimenantotarinoiden runsaus voi olla myös sattumaa.

TAULUKKO 1. Aineiston lasten syntymävuosi, sukupuolijakauma ja määrä.

Syntymävuosi	Poika	Tyttö	Yhteensä
2015	9	6	15
2014	9	3	12
2013	6	3	9
2012	5	5	10
2011	2	2	4
2010	7	3	10
Yhteensä	38	22	60

Olen koodannut kaikki aineistoni 60 nimenantotarinaa (liite 2). Koodi rakentuu seuraavalla tavalla: juoksevasta numerosta, kyselylomakkeessa lapsen ensisijaiseksi työnimeksi

mainitusta nimestä sekä lapsen syntymävuodesta. Lapsen sukupuolta en ole katsonut aiheelliseksi ottaa mukaan koodiin, koska sukupuolella ei ole tutkimuksessa niin suurta merkitystä. Tarinoiden numerointi on tapahtunut niin, että olen laittanut lapset järjestykseen syntymävuoden mukaan siten, että vuonna 2015 syntyneet lapset on koodattu numeroin 1–15, vuonna 2014 syntyneet lapset numeroin 16–27, vuonna 2013 syntyneet lapset numeroin 28–36, vuonna 2012 syntyneet lapset numeroin 37–46, vuonna 2011 syntyneet lapset numeroin 47–50 ja vuonna 2010 syntyneet lapset numeroin 51–60. Nimenantotarinan koodi esimerkiksi vuonna 2015 syntyneellä *Minimimmi*-työnimen saaneella lapsella on siis 5Mimimimmi2015. Vuonna 2010 syntyneellä *Kyöleppi*-työnimen saaneella lapsella se on 56Kyöleppi2010. Jokaisen esittämäni aineistoesimerkin perässä on nimenantotarinan koodi osoituksena siitä, minkä lapsen nimenantotarinsta on kyse.

Aineistossa on eräs poikkeuksellinen nimenantotarina, jossa informantti kertoo kaksosten nimenantoprosessista yhdellä nimenantotarinalla, koska lasten nimenantotarinan tapahtumat kietoutuvat luonnollisesti tiiviisti toisiinsa. Lapsi saa työnimen *Risto-Matti* jo ennen kuin tiedetään, että kyseessä on kaksosraskaus, joten olen koodannut nämä kaksi lasta nimillä *Risto-MattiA* ja *Risto-MattiB*. Myöhemmin molemmat lapset saavat oman, yksilöllisemmän työnimensä, mutta kyselylomakkeessa molempien lasten ensisijaiseksi työnimeksi mainitaan *Risto-Matti*, joten olen päätenyt käyttämään molemmista samaa nimeä. Laskennallisista syistä luen nimet kuitenkin kahdeksi erilliseksi työnimeksi.

Seuraavassa taulukossa (taulukko 2) näkyy aineiston lasten perheissä käytettävät kielet. Vanhempien kielitausta näkyy sekä lasten työnimissä että virallisissa nimissä. Aineistossa on myös saman perheen lapsia, mikä selittää esimerkiksi niinkin harvinaisen kielen kuin Afrikan Ghanassa puhuttavan twin esiintymisen isän äidinkielenä neljän lapsen kohdalla. Twin kieltä äidinkielenään puhuvia isiä aineistossa on kaksi. En ole tietoisesti pyrkinyt saamaan aineistooni perheitä, joissa puhutaan muita kieliä kuin suomea. Kandidaatintutkimani perusteella osasin kuitenkin arvella vanhempien äidinkielen vaikuttavan jossain määrin myös työnimiin, joten päädyin kysymään vanhempien äidinkieliä ja yhteistä kieltä aineistonkeruulomakkeessa. Aineistossa on yksi vastaaja, joka on ilmeisesti yksinhuoltaja ja ilmoittaa vain äidin eli oman äidinkielensä (suomi), mutta olen tilastoinut hänetkin taulukon ensimmäiseen sarakkeeseen (suomi-suomi-suomi). Valtaosan, 53 lapsen, kotonaa puhutaan pelkästään suomen kieltä. Muita puhuttuja kieliä ovat ruotsi, englantia, twi ja Itävallassa puhuttava saksan kieli.

TAULUKKO 2. Aineiston lasten perheissä käytettävät kielet.

Äidin äidin- kieli	Isän äidinkieli	Vanhempien yhteinen kieli	Lapset yh- teensä	Osuus kai- kista lapsista
suomi	suomi	suomi	53	88 %
suomi	twi	englanti	3	5 %
ruotsi	suomi	suomi	2	3 %
suomi	twi	suomi, englanti	1	2 %
suomi	suomi, Itävallan saksa	suomi	1	2 %
Yhteensä			60	100 %

Kyselytutkimukseeni ovat vastanneet lähes poikkeuksetta lasten äidit. Viidessä kyselylomakkeessa vastaajaksi on merkitty vanhemmat yhdessä. Tämä kertonee siitä, että keskustelupalstan jäsenet ovat pääsääntöisesti naisia. Lisäksi se voi kertoa, että naiset ovat ylipäätään kiinnostuneempia nimistä sekä innokkaampia osallistumaan myös lapsia ja nimiä koskeviin tutkimuksiin. Havaintoni mukaan naiset muistelevat mielellään raskausaikaa ja muita lapsen saamiseen liittyviä tapahtumia. Nainen on myös se, joka läheisimmin, omassa kehossaan, kokee raskauden eri vaiheet ultratutkimuksista ja lapsen ensimmäisistä liikkeistä aina synnytykseen saakka. Lapsen läheisin ihmissuhde syntymän jälkeenkin on suhde äitiin.

1.3. Tutkimuksen keskeiset käsitteet

Kerron tässä luvussa pro gradu -tutkielmassa käyttämäni keskeisistä käsitteistä. Käytän tutkielmassani käsitettä **työnimi** viittaamaan nimiin, joita lapsesta on käytetty ennen syntymää tai ennen virallisen nimen antamista. Jotkut lapset saattavat saada työnimen vasta synnyttyään. On tyypillistä, että lapsesta käytetään useampaa kuin yhtä työnimeä. Kieli-toimiston sanakirja määrittelee työnimen ensisijaiseksi käsitteeksi ”jostakin tuotteesta sen suunnittelu- tai tekovaiheessa käytettävän, väliaikaiseen käyttöön tarkoitetun nimen”. Työnimen toissijaisena merkityksenä on ”vauvan työnimi eli vauvasta odotusaikana tai ennen varsinaisen nimen antoa käytetty nimi”. (KS 2016.) Myös lapsen työnimen lähtökohtaisena tarkoituksena on toimia väliaikaisena nimenä sinä aikana, kun lapsella ei ole

vielä virallista nimeä. Tutkimusta tehdessä on myös ollut aiheellista erottaa varsinaisista työnimistä niitä edeltävä nimi tapauksissa, joissa tulevat vanhemmat ovat käyttäneet tulevasta lapsesta jotain nimeä jo ennen raskautta. On tyypillistä, että nimeä suunnitellaan jo vuosiakin ennen raskautta. Kutsun tässä tutkimuksessa tällaisia työnimiä käsitteellä **etukäteisnimet** erotuksena varsinaisiin työnimiin, joiden antaminen keskittyy perinteisesti raskausaikaan ja aikaan ennen virallisen nimen antamista. Työnimissä on paljon samaa kuin lasten **lempi- tai hellittelynimissä**¹, mutta ne eivät yleensä perustu lapsen viralliseen nimeen toisin kuin lempi- ja hellittelynimet. Työnimienkin joukossa on kyllä runsaasti viralliseksi nimeksi kelpaavia nimiä. Työnimi annetaan useimmiten lapselle, jota ei olla vielä nähty tai jonka sukupuolesta ei välttämättä ole tietoa. Lapsen virallisen nimen pohdintakin on usein vielä kesken. **Virallisella nimellä** tarkoitan tässä tutkimuksessa lapselle kahden kuukauden ikään mennessä annettavaa yhtä tai useampaa etunimeä. Nimet ilmoitetaan maistraattiin tai seurakuntaan. Nimi kerrotaan läheisille yleensä nimenantotjuhlan, esimerkiksi ristiäisten tai nimiäisten, yhteydessä. Kun käytän käsitettä **ensimmäinen etunimi**, tarkoitan lapsen virallisen etunimen ensimmäistä nimeä. Ensimmäisen etunimen lisäksi virallinen etunimi sisältää usein **jälkinimiä** eli ensimmäisen etunimen jälkeen tulevia etunimiä. Suomen nimilain mukaan etunimiä voi olla kolme.

Viralliseen nimeen kuuluu myös sukunimi, mutta tässä tutkimuksessa en keskity sukunimiin, joten rajaan ne tutkimuksessa käyttämäni virallisen nimen käsitteen ulkopuolelle. **Väliaikainen nimi** tai **saunanimi** on tutkimuksessani lähinnä työnimeä esikristillisen ajan kansanuskomuksissa vastannut nimi. Väliaikaisia nimiä on annettu lapselle kuitenkin yleensä vasta tämän synnyttyä toisin kuin nykyisiä työnimiä, joista valtaosa annetaan jo raskausaikana. Väliaikaisten nimien nimeämisperusteet juontuvat usein esimerkiksi lapsen syntymähetken ajankohdasta tai tapahtumasta. Myös niiden funktiot poikkeavat työnimien funktioista.

Käytän käsitettä **nimenantotarina** viittaamaan siihen tapahtumien kerronnalliseen ketjuun, jossa erinäisten vaiheiden kautta lapsen mahdollisesti jo raskausaikana saamasta

¹ Hellittelynimi on hellittelysävyinen puhuttelunimi, esim. *Maija* > *Maijukka* ja *Emilia* > *Emppuli* (Kiviniemi, Pitkänen ja Zilliacus 1974: 15). Virallisia nimiä varioidaan erilaisten hoivajohtimien avulla lempi- ja hellittelynimiksi. Lempinimi on hyvin saman tyylinen nimi kuin hellittelynimi. (Ainiala, Saarelma & Sjöblom 2008: 253.) Kielitoimiston sanakirja rinnastaa lempi- ja hellittelynimet (KS 2016). Lempinimi saattaa olla myös kantanimeään lyhyempi, esim. *Oskari* > *Osku*, tai se saattaa perustua erilaisiin nimeen liittyviin assosiaatioihin, esim. *Jere* > *Jere Jellona*. (Ainiala ym. 2008: 253.)

työnimestä päädytään lapsen lopulliseen, viralliseen nimeen. Nimenantotarina-käsite on kandidaatintutkielmaa tehdessäni syntynyt oma käsitteeni, jonka avulla on ollut helpompi hahmottaa, mistä kaikista seikoista ja tapahtumista **nimeämisperusteet**² muodostuvat. Ajattelen nimenantotarinan laajempänä käsitteenä kuin nimeämisperusteet-käsitteen, koska se on yhtenäinen kertomus lapsen nimenvallinnan kaikista vaiheista. Nimeämisperusteista kertoessaan ihmiset kertovat yleensä lyhyemmän ja rajatumman tapahtuman virallisen nimen valinnasta ja siihen vaikuttaneista seikoista, eikä siinä useinkaan huomioida kaikkia virallisen nimen päättämistä edeltäneitä tapahtumakulkuja. Nimeämisperusteista kerrottaessa myös lapsen mahdollisesta työnimestä kertominen jää usein paitsioon, pieneksi sivujuonteeksi, ellei työnimellä ole suoraa yhteyttä lapsen viralliseen nimeen. Nimenantotarina on siis myös **nimenantajan**³ oma ääni ja tarina nimen synnystä. Nimenantotarinan kertomista voidaan ohjailta erilaisin apukysymyksin, mutta nimenantajalla on apukysymyksistä huolimatta vapaus kertoa tarina juuri sellaisena kuin hän haluaa sen kertoa. **Nimenkantaja** on henkilö, jolle on annettu nimi. **Nimenkäyttäjät** ovat henkilöitä, jotka käyttävät nimeä. **Informantti** on tässä tutkimuksessa henkilö, joka on kertonut lapsensa nimenantotarinan. Hän ei kuitenkaan aina ole nimenantaja.

Nimenantotarinan kerronnallisista vaiheista muodostuu puolestaan **nimeämisprosessi**. Nimeämisprosessin eri vaiheet ovat hahmoteltavissa nimenantotarinoista. Nimeämisprosessin kuvaus syntyy aineiston nimenantotarinoiden yleisimpien juonityyppien seurauksena. Rinnakkaista **nimenantoprosessin** käsitettä käyttää ruotsalainen Emilia Aldrin (2011) väitöskirjassaan, joka käsittelee lasten nimenantoa sosiaalisena tekona. Myös Emma Perälän (tulossa 2017) Helsingin yliopistossa valmisteilla olevassa suomen kielen pro gradu -työssä käytetään käsitettä nimeämisprosessi. Perälä tutkii nimeämisprosessin vaiheita neljässä suomalaisessa perheessä hyödyntäen muun muassa Aldrinin nimenantoprosessin mallia.

Nimivirtaus on tutkimusta tehdessä syntynyt oma käsitteeni kuvaamaan **nimiaktiivisten** henkilöiden tiedostamaa nimimaisemaa. Myös nimiaktiivisuus on oma käsitteeni, joka kuvaa nimistä kiinnostuneisuutta. Nimivirtausta kuvailisin tietoisuudeksi muun muassa

² Nimeämisperusteet ovat erilaisia nimen valintaan vaikuttaneita seikkoja, esim. nimi suvusta, nimen kauuus, nimeen sisältyvän ilmauksen merkitys jne. (Kiviniemi 2006: 130-131). Käsitän nimeämisperusteiden rinnasteisena käsitteenä nimenantoperusteelle ja nimenvallintaperusteelle.

³ Nimenantaja on henkilö, joka antaa lapselle nimen eli useimmiten lapsen äiti, isä tai vanhemmat yhdessä.

kulloisenkin hetken suosikkimistä, suosiotaan nostavista nimistä sekä suosioltaan väistyvistä nimistä. Nimiä harrastava henkilö kulkee jatkuvasti aistit valppaana, valmiina tarttumaan kiehtoviin nimiin sekä aistimaan nimivirtauksia ja niiden muutoksia. On oletettavaa, että ainakin osa aineistonkeruulmoitukseeni reagoineista ja tutkimukseeni osallistuneista on keskimääräistä kiinnostuneempia nimistä. Se näkyy osassa nimenantotarinoita hyvin pitkinä, erittelevinä ja nimitietoisina vastauksina.

2. SUOMALAISEN NIMENANNON KULTTUURIHISTORIALLINEN TAUSTA

2.1. Kansanuskomuksista

Jotta voisimme ymmärtää nykyistä nimenantokäytäntöämme, täytyy meidän tuntea myös menneisyyttä, jonka monista kulttuurihistoriallisista kerrostumista nykyiset käytäntömme ja uskomuksemme rakentuvat. Erilaiset kansanuskomukset kantavat mukanaan katoamassa olevaa tai jo kadonnutta kulttuuria. Termillä kansanusko voidaan ajatella olevan kaksi erilaista merkitystä, laveampi ja suppeampi. Laveammassa merkityksessään se käsittelee suomalaisen esikristillisen ajan maailmankuvan ja -selityksen, suppeammassa tämän ja kristinuskon yhteenkietoutumisesta muodostuvan maailmankuvan, jossa vanhat uskomukset jatkavat olemassaoloon uusien, kristillisten oppien rinnalla. (Pulkkinen 2015: 13-15.) Ajallisesti varhaisemmalla muinaisuskon aikakaudella tarkoitetaan minkä tahansa kansan alkuperäistä maailmankuvaa ennen kuin mahdollisen lähetystyön mukana saapunut uskonto, meidän tapauksessamme kristinuskko, on luonut siihen omat vaikutteensa. Suomalaisten muinaisuskosta ei käytännössä ole olemassa kirjallisia lähteitä. Kieli on tärkein kulttuuria kantava ja välittävä tekijä. Samanlaisten luonnonolojen ja samanlaisen elinkeinokulttuurin ympärille rakentuvat kulttuurit muodostavat myös samoja käsityksiä maailmankuvasta. Ajallisesti myöhemmässä merkityksessään kansanuskon ajatellaan olevan kokonaisuus, jossa esikristillinen maailmankuva ja kristinuskon elementit lomittuvat ja kerrostuvat toisiinsa (Pulkkinen 2015: 13–14.) Tässä tutkimuksessa käsitän kansanusko-termin merkityksen lähinnä suppeammalla tavalla. Kiinnostavaa taustaa tutkimukseni kannalta on nimenomaan se aikakausi, kun nimenantoa määrittävät sekä kristilliset että sitä edeltäneet esikristilliset tavat ja uskomukset. Nimet ovat ennen kaikkea kieltä ja kantavat mukanaan yhteistä kieliperintöämme. Niin kauan kuin ihmisen luonnollinen kieli on ollut olemassa, ihminen on antanut nimiä henkilöille ja luultavasti myös paikoille. (Ainiala ym. 2008: 28.)

Yleisten käsitysten mukaan kristinuskko on alkanut levitä Suomeen viimeistään 1000-luvun kuluessa (Kiviniemi 1982: 63). Siirtyminen pakanuudesta kristilliseen aikaan on tapahtunut joka tapauksessa asteittain. Länsi-Suomessa, tuon ajan Suomen keskuksessa, se on tapahtunut vuoteen 1150 mennessä, Itä-Suomessa puolestaan vuoteen 1300 mennessä. Viimeisenä pakanuuden katsotaan väistyneen 1600-luvun lopulla Lapista. (Kiviniemi

1982: 63.) Kansan ei ole ollut helppoa käsittää, miksi sen pitäisi luopua omista ikiaikaisista uskomuksistaan. Niinpä monet uskomukset ovatkin jatkaneet olemassaoloaan vielä pitkään uusien oppien rinnalla. (Pulkkinen 2015: 15.)

Seuraavaksi esittämäni kansanuskomukset liittyvät raskausaikaan, lapsen syntymään ja aikaan syntymästä nimenantoon saakka. Monissa uskomuksissa näkyy sekä esikristillisen ajan että kristinuskon ajan elementtejä. Toisinaan ne ovat sulautumia näistä molemmista. Kansanuskossa on vallinnut käsitys hyvästä ja pahasta, onnea tuovista ja tuhoavista voimista, joiden armoilla ihminen maallista taivaltaan tekee. Ihmisen syntymiseen ja ajanjaksoihin molemmin puolin syntymää liittyi erityisen paljon uskomuksia ja riittejä, joiden historialliset säikeet saattavat ylittää aina nykyajan nimeämiskäytäntöihimme saakka. Erityinen kiinnostukseni kohdistuu siihen, millaisia vastineita nykyajan työnimillä on ollut varhaisemmassa nimeämisprosessissa. Koska tutkimieni työnimien käyttö kattaa koko raskausajan ja usein myös ajanjaksot ennen ja jälkeen raskauden, katson aiheelliseksi tulevissa luvuissa käsitellä näihin ajanjaksoihin liittyviä kansanuskomuksia.

2.2. Lapsionnesta ja raskausajasta

Raskaaksi tulemiseen ja raskausaikaan liittyviä kansanuskomuksia on runsaasti. Esitän niistä seuraavaksi joitakin. Entisajan perheet eivät ole olleet niin suuria kuin voisi kuvitella, sillä vaikka raskauksia on ollut paljon, keskenmenoakin on ollut runsaasti. Sekä vastasyntyneitä että imeväisikäisiä on kuollut paljon. Kymmentä imeväisikäistä kohti on kuollut kaksi, ja vaikeampina aikoina viisikin lasta. Alle 1-vuotiaiden lasten kuolleisuus on esimerkiksi 1750-luvulla ollut runsaat 22 % ja vielä 1870-luvullakin noin 14 %. 1900-luvulle tultaessa imeväiskuolleisuus on säilynyt suurin piirtein samana. Eniten imeväisikäisiä on menehtynyt Laatokan seudulla, vähiten Lounais-Suomessa. Vaikka lapsi olisikin selvinnyt vuoden ikään, vielä senkin jälkeenkin lapsikuolleisuus on ollut suurta. 1750-luvulla alle 15-vuotiaista lapsista on menehtynyt noin 40 % ja 1800-luvun loppuvuosinakin vielä lähes 30 %. Vain joka toinen tai joka kolmas lapsi on saavuttanut aikuisiän. (Hämäläinen-Forslund 1987: 22.)

1700-luvulla suomalaiset naiset ovat olleet keskimäärin 23-vuotiaita avioituessaan ensimmäisen kerran. Sitä voidaan pitää tuon ajan Länsi-Euroopan avioliittomallin mukaisena avioitumisikäinä. Avioitumisikäisistä naisista naimattomia on kuitenkin ollut yli 10 %, aviottomia lapsia puolestaan on syntynyt alle 10 % kaikista lapsista. Suomalaiset ovat kuitenkin olleet muita länsimaalaisia hedelmällisempiä: väestönkasvu on kolminkertaistunut 1700-luvun aikana. Kun väestöä on vuosisadan alussa ollut noin 300 000, on suomalaisia 1800-luvulle tultaessa ollut jo liki miljoona. Suomalaisten naisten keskimääräinen synnytysten määrä on ollut kuusi, kun se muualla Länsi-Euroopassa on ollut 5–6 synnytettyä lasta. 1800-luvulle tultaessa suomalaisnaisten hedelmällisyys on laskenut alle viiteen lapseen. Myöhemmin lapsiluvun rajoittamista kannattava ajattelutapa on levinnyt yhä laajemmin yhteiskuntaan ja se on edelleen laskenut syntyvien lasten määrää. Samaan aikaan maaseutumainen agraariyhteiskunta on muuttunut teollistuneeksi yhteiskunnaksi. (Franck 2000: 116.)

Lapset ovat olleet paitsi omien perheidensä, myös kirkon ja kansakunnan elinvoimainen taimitarha. Teologit ovat korostaneet jatkuvan raskauden ja synnytyksen tarvetta ja välttämättömyyttä. (Franck 2000: 109.) Viime vuosisadan alkupuolelle asti raskaus on ollut seksuaalisesti aktiivisen naisen normaalitila. Kun ainoa tunnettu ja luotettava ehkäisykeino aviopuolisoiden välillä on ollut tehdä vuode-ero, on luonnollista, että perheisiin on syntynyt runsaasti lapsia (Hämäläinen-Forslund 1987: 14). Muita, vähemmän tunnettuja ehkäisykeinoja ovat olleet vanhojen naisten loitsut ja epämääräiset yrttireseptit. (Franck 2000: 109.) Toisaalta myös lapsettomuudesta kärsiviä naisia ja perheitä on ollut aina, joten lapsettomuuden suru ei ole ainoastaan nykyajan ilmiö. Lapsettomuutta on kaikissa kulttuureissa ja kaikissa yhteiskuntaluokissa pidetty suurena onnettomuutena ja vielä 1930–40-luvuillakin hedelmättömän vaimon on katsottu olevan suureksi häpeäksi suvulle (Franck 2000: 108). Äidin roolin korostaminen ja lisääntymisen keskeisyys yhteisölle näkyvät esimerkiksi eri kielialueilla julkaistuissa kansankielisissä reseptikokoelmissa, joissa on paneuduttu paitsi raskauden alkamiseen ja synnytyksen suotuisaan sujumiseen, myös äidin ja lapsen terveydelliseen hyvinvointiin (Niiranen 2012: 61).

Jo raskausaikana lapsen sukupuolesta on oltu kiinnostuneita. Useimmat sukupuolen enustamiseen liittyvät uskomukset viittaavat nimenomaan toiveeseen saada poikalapsia. Uuniin on täytynyt laittaa jouluna halkaisemattomia halkoja, jotta tulisi poikalapsia. Poi-

kalapsia mielivän naisen on saunassa pitänyt viimeisenä huuhtoa rintansa kylmällä vedellä, minkä jälkeen vesi on täytynyt viskata lauteiden alle. (Heikkinen 2004: 13.) Raskaana olevan naisen pään päälle on saatettu tämän tietämättä asettaa esimerkiksi sellerin lehti. Jos nainen on tämän jälkeen maininnut ensimmäisenä puheessaan jonkun miehen, on hänen ajateltu odottavan poikalasta, mutta jos hän on puhunut naisesta, on tulevan lapsen ajateltu olevan tyttö. Mikäli nainen ei ole puhunut mitään, on se tulkittu lapsen kuolemaksi. Tutkijoiden päätelmien mukaan poikalapset ovat olleet toivotumpia. (Niiranen 2012: 62.) Tulevien lasten sukupuoleen on pyritty vaikuttamaan jo häissä tuomalla morsiamen syliin pieni poika ja lausumalla: ”Tuos on poika polvillas, yheksän pojan emännäksi, yhen tyttären äitiksi, sekin huora naiseksi.” Tässä kansanuskomuksessa sukupuolet asetetaan täysin eriarvoiseen asemaan, kun poikia toivotaan yhdeksän ja ainoaa tytärtä kutsutaan naista halventavalla nimityksellä. Mutta esimerkiksi Vienassa ei olla oltu yhtä tylyjä. Kun morsiamen helmoihin on häiden toisena päivänä laskettu hedelmällisyyttä tuottava oksakimppu, on samanaikaisesti lausuttu: ”Puolet pojiksi, toiset tyttäriksi.” Toisaalta itäisten häälaulajien lauluissa on kuitenkin arvostettu enemmän poikia. (Hämäläinen-Forslund 1987: 17.)

Erilaiset uskomukset lapsen sukupuolesta ovat yhä voimissaan. Esimerkiksi raskausvatsan koon ja muodon arvioiminen ja siitä lapsen sukupuolen ennustaminen on eräs kansanuskomus, joka elää edelleen. Myös esimerkiksi parsinneulalla tai sormuksella tehtävä ennustus, jossa neulaa tai sormusta riiputetaan ohuen langan varassa raskaana olevan naisen vatsan tai ranteen päällä, on tunnettu uskomus. Kun esine alkaa tehdä vaakasuoraa liikettä, tietää se poikaa. Pyöreä liike puolestaan ennustaa tyttöä. Liikkeiden välillä oleva tauko erottaa syntyvät lapset toisistaan. Olen omien raskauksieni aikana, vuosina 1999–2009, kohdannut molemmat uskomukset Pohjois-Pohjanmaalla asuessani. Sitä, kuinka kaukaa menneisyydestä nämä uskomukset ovat peräisin, en tiedä, mutta ainakin äitini (syntynyt vuonna 1958) ja hänen äitinsä (syntynyt vuonna 1931) ovat ne tunteneet.

Paitsi sukupuolesta, myös tulevan lapsen terveydestä ja ulkonäöstä on oltu kiinnostuneita. Tulevan äidin raskausaikaisten tapojen on ajateltu siirtyvän perinnöksi lapselle. Uskomukset ovat siis perustuneet ajatukseen, että samanlaisuus aiheuttaa samanlaisuutta. Hyvin usein raskausajan käyttäytymistä määrittävät säännöt ovat olleet erilaisia välttämissääntöjä. Äiti ei ole raskausaikana saanut esimerkiksi leikata hiuksia itseltään tai joltakin toiselta, ettei se lyhentäisi lapsen elinikää. Vastan tai uuniluudan sitominen on puolestaan

ennustanut vaikeaa synnytystä. Tulevan lapsen ulkonäköön viittaavia välttämissääntöjä ovat olleet esimerkiksi kieltö katsoa jäniksen turpaa, ettei lapsesta tulisi kasvoiltaan ruumaa. (Pulkkinen 2015: 157.) Heikkopäisiä, mitään oppimattomia lapsia on saanut, jos nainen on mennyt ulos avopäin. Lapsen kauneutta edistäviä toimia ovat olleet esimerkiksi leivän aloittaminen sen kauniimmalta puolelta tai lapsen siittäminen auringonpaisteisella ilmalla. (Heikkinen 2004: 17.) Myös lapsionnea ja lasten lukumäärää on pyritty ennustamaan erilaisista ennusmerkeistä, ominaisuuksista ja tavoista. Sen, jolle on leipoessa kerääntynyt paljon leivänläpiä⁴ tai jonka kämmensyrjässä on ollut paljon ryppyjä, on uskottu saavan paljon lapsia. Syödessä ei ole saanut kiertää pöytää ympäri, ettei lapsia tulisi niin paljon, että penskarivi yltää kiertämään molemmin puolin pirtinpöytää. (Heikkinen 2004: 10–11.)

2.3. Syntymästä nimenantoon

Runsaasti erilaisia kansanuskomuksia on liittynyt myös synnytykseen valmistautumiseen, itse synnytystapahtumaan sekä sitä seuraavaan ajanjaksoon ennen nimenantoa. Epävarmuuden leimaamaan elämänvaiheeseen on pyritty saamaan järjestystä, varmuutta ja suojaa paitsi raskauden aikana, myös syntymän hetkellä ja sylivauva-aikana (Hytönen, Saarimäki & Niskanen 2012: 9). Synnytys on ollut konkreettista kamppailua kuoleman kanssa aina 1800-luvulle ja 1900-luvun alkuvuosikymmenille saakka, jolloin synnytysopissa tapahtuneet edistysaskeleet ovat hiljalleen tuoneet turvaa synnyttävälle naisille ja syntyville lapsille. Siihen asti, ja vielä sen jälkeenkin, onnistuneen synnytyksen apuna ovat monin paikoin toimineet erilaiset kansanuskomukset. (Franck 2000: 128.) Synnytyksessä keskiössä ovat olleet yksilöt, kyläyhteisöt ja sukuverkostot voimakkaammin kuin nykyään. Lapsen syntymän voikin hahmottaa konkreettista synnytyksen hetkeä laajempaan kokonaisuutensa siten, että lapsen syntymä on ollut myös eräänlainen kulttuurinen prosessi, jossa syntymä on koskettanut äidin ja lapsen lisäksi koko ympäröivää yhteisöä. (Hytönen ym. 2012: 10.)

⁴ Leivänläpi tai leipäläpi on perinteisen, yleensä rukiista valmistetun reikäleivän keskeltä poistettu pyöreä taikinakappale.

Kättilöt alkoivat saada muodollista koulutusta 1700-luvulla, jolloin maaseudullekin levisi synnytystä koskevia käsikirjoja, joita papit lukivat ääneen lukutaidottomille kättilöille. Koulutettujen kättilöiden pako kaupunkeihin aiheutti kuitenkin sen, että maaseudulla saatiin tulla toimeen lukutaidottomilla kättilöillä aina 1900-luvulle asti. Helsingissä on ollut koulutettu kättilö jo vuonna 1753 ja vuonna 1816 Turkuun perustettiin lapsenpäästötalo. Samoissa tiloissa aloitettiin myös kättilökoulutus. Myöhemmin, vuonna 1858, julkaistiin ensimmäinen suomenkielinen alan kirja, ”Oppikirja Suomalaisille Kättilöimille”. 1800-luvun lopulle tultaessa koulutettuja kättilöitä on ollut jo noin 400, mutta kolmasosa maalaiskunnista on joutunut edelleen tulemaan toimeen ilman kättilöä. (Franck 2000: 132–133.) Synnytyksestä on maaseudulla pyritty selviämään omin avuin, lähimmän naisyyhteyden turvin. Synnyttäjää ei ole jätetty yksin, vaan ensimmäisistä synnytykseen viittaavista merkeistä hän on saanut avukseen lähimpiin kokeneet naiset (Niiranen 2012: 67). Lisäapuna ovat toimineet niin sanotut kansankättilöt⁵ (Franck 2000: 134). Tätä taustaa vasten on helppo ymmärtää, miksi erilaisille kansanuskomuksille on ollut paikkansa etenkin maaseutuyhteisöjen naisten keskuudessa: ne ovat antaneet turvaa ja uskoa siihen, että synnytyksestä selvitään. Siinä missä nykyainen saa synnytysvalmennuksen lisäksi vertaistukea äitiysneuvolasta sekä erilaisista netin keskusteluryhmistä, perinteisiin nojaneissa yhteisössä naisten keskinäinen, muistitietoon perustuva viestintä on ollut ainoa tapa saada ennakkotietoa synnytyksestä (Ilomäki 2014: 109). Valtaosa, 91 % synnytyksistä, on tapahtunut ilman koulutetun kättilön apua vielä 1900-luvun vaihteessakin (Franck 2000: 134).

Kansanuskomuksiin kuuluvia loitsuja on luettu usein jo ennen synnytystä, samoin erilaisia synnytyksen kulkuun liittyviä uskomuksia on pyritty noudattamaan pitkin raskautta. Jo vihille on kehoitettu menemään sukkanauhat löysällä, jotta synnyttämisestä tulisi helpoa. Jos synnytysaikaa on laskenut liiaksi etukäteen, on se tiennyt vaikeaa synnytystä. Lapsen lasketusta syntymäpäivästä ei myöskään ole kannattanut kertoa muille, sillä silloinkin synnyttäjän tuskien on arveltu olevan suuret. Synnyttämistapahtuma on tullut salata miehiltä ja lapsilta, jottei synnytyksen kesto pitkittyisi. (Heikkinen 2004: 34–35.) Ainaakaan Vienassa lapsen isän mukanaoloa synnytyksessä ei ole pidetty suotavana (Pulkkinen 2015: 158). Jos lapsi ei ole mahtunut tulemaan omin avuin ulos synnytyskanavasta,

⁵ Kansankättilö on ollut itseoppinut, synnytyksessä avustanut naishenkilö, viisas vaimo. Lääkärikunta on kokenut kansankättilöt kilpailijakseen ja pyrkinyt piirtämään heistä mielikuvan tietämättöminä, taitamattomina ja taikauskoina naisina. (Franck 2000: 134.)

on usein kuitenkin tarvittu miehistä voimaa synnyttäjän riiputtamiseen ja kääntelemiseen (Hämäläinen-Forslund 1987: 30).

Synnytys on tapahtunut suojatuissa oloissa, yleensä saunassa (Pulkkinen 2015: 158). Pohjois-Pohjanmaalla ja Vienassa lapset ovat kuitenkin syntyneet navetassa, tavallisimmin lammaskarsinassa (Hämäläinen-Forslund 1987: 28). Lapsen syntymään on usein valmistauduttu erilaisia enteitä tarkkaillen ja vaarallisena pidettyjä toimia vältellen. Syntymän hetkeä on pidetty erityisen kriittisenä. Siinä on yhdistynyt tuonpuoleisesta tuleva lapsi ja arkimaailmassa oleva äiti, joiden välillä on ajateltu kulkevan näitä kahta todellisuutta yhdistävän väylän, jonka kautta syntyvä lapsi siirtyy siihen maailmaan, jossa elämme. Syntymähetkellä niin lapsen kuin äidinkin on ajateltu olevan altis pahan voimille, joten heitä on pyritty suojelemaan muun muassa pahoilta ja kateellisilta katseilta. Ajatus loitsujen ja muiden maagisten sanojen vaikutuksesta synnytykseen ei ole ollut vain rahvaan käsitys, vaan 1600-luvulta peräisin olevasta käräjäpöytäkirjasta löytyneen merkinnän mukaan myös maaherran synnytystuskista kärsivälle vaimolle on luettu loitsu: ”Neitsyt Maaria emoinen, käy tänne kepiöin kengin, käy pian, jouvu välein. Tuskaiset tulet Pakoidhen panoille. Päästä piika pintehestä, vaimo vatsan vääntehestä.” (Ilomäki 2014: 109–110.)

On myös ajateltu, että synnytyksen aikaiset teot vaikuttavat suoraan synnytyksen kulkuun. Tämän kaltaisissa tekemisissä keskeisenä teemana on ollut avaaminen, jolla on pyritty vaikuttamaan naisen synnytyskanavan avautumiseen ja synnytyksen kestoon. Käytännössä tämä on tarkoittanut sitä, että synnytyksen aikana on avattu kaikenlaisia vöitä, solmuja, napituksia ja palmikoita. Synnytyksen pitkittyessä on ollut tapana valuttaa vettä erilaisten renkaiden tai putkien läpi. Ukko ylijumalaa on puolestaan pyydetty loitsulla ”avaamaan taivaan akkunat”. Vastaavasti kaikki kokoamiseen liittyvä toiminta on synnytyksen aikana ollut kiellettyä, joten esimerkiksi kerimisen ja kehräämisen on uskottu vaikeuttavan synnytystä. (Pulkkinen 2015: 157–158.) Lapsen ensimmäistä pesua on pidetty tärkeänä tapahtumana. Saamelaiset ovat pesseet vastasyntyneitään alkuun kolmesti päivässä kolmen päivän ajan. Pesukertoja on harvennettu päivien kuluessa. (Hämäläinen-Forslund 1987: 30–31.) Ensimmäinen pesuvesi on kehoitettu hakemaan mieluiten metsälähteestä (Pulkkinen 2015: 158).

Synnyttäneen äidin on ajateltu olevan saastainen kuuden viikon ajan. Yleensä äiti onkin elänyt tämän ajan lapsen kanssa joko saunassa tai muuten eristettynä yhteisöstään. Ennen

kirkottamista äiti ei ole saanut kyläillä missään eikä kätellä ketään. Jos miehet ovat poikenneet lapsisaunalle, heidän on täytynyt tuoda mukanaan hammasrahaa, koska kirkottoman äidin ja ristimättömän lapsen kohtaamista tyhjin käsin on pidetty vaarallisena. (Hämäläinen-Forslund 1987: 34–36.) Äidin eristys on päätynyt papin suorittamaan puhdistavaan toimintaan, kirkottamiseen, noin kuuden viikon kuluttua synnytyksestä. Kirkottaminen on perustunut vanhatestamentilliseen uskomukseen siitä, että nainen on saastainen synnytyksen jälkeen. (Pulkinen 2015: 159.) Vaikka raskaus on ollut tuon ajan hedelmällisessä iässä olevalle naiselle fyysisesti lähes pysyvä olotila, raskautta on kuitenkin pidetty monin tavoin poikkeuksellisenä olotilana ympäröivän yhteisön ja kirkon näkökulmasta. Tämä ilmenee muun muassa erilaisissa karttamissäännöissä sekä mainitussa kirkottamiskäytännössä.

2.4. Nimenantotavoista

Suomessa on vanhastaan ollut tapana kastamattoman lapsen nimen salaaminen, kuten tässä SKS:n arkistoista löytyneessä uskomuksessa: ”Ennen kastamista ei lapsen nimeä saa sanoa sivullisille, se tietää onnettomuutta.” Lasta ei myöskään ole nimitetty tulevalla nimellä ennen kastetta. Tulevan nimen asemasta on käytetty erilaisia kiertoilmauksia, kuten *Pavunvarsi* tai *Voileipä*. Tämä tapa on perustunut käsitykseen, että kastamaton lapsi on altis kaikille pahoille voimille. Suojattoman ajan on katsottu alkavan lapsen ensimmäisistä liikahduksista kohdussa ja päättyvän lapsen yksilöllisyyden vahvistamiseen eli nimenantoon. (Kiviniemi 1982: 30-31.) Lapsen on ajateltu synnytyksen jälkeen olevan vaarassa joutua vaihdetuksi tai silmätyksi. Silmäyksellä on tarkoitettu pahansuovan ihmisen katseen kautta lapseen siirtyvää pahuutta. Vasta suojaavan riitin, sukuun ottamisen tai kristillisen nimenannon, on koettu tuovan lapselle turvan. (Pulkinen 2015: 158.) Saman riitin kautta on tapahtunut myös lapsen sosiaalinen syntymä eli yhteisön täysivaltaiseksi jäseneksi syntyminen. Kaste puolestaan on ollut rituaalinen sukujuhla, jonka kautta vastasyntynyt on esitelty suvulle. (Franck 2000: 146.)

Vastasyntynyt on täytynyt viedä kasteelle mielellään jo kahdeksan päivän kuluttua syntymästä (Kotilainen 2012: 251). Tämän on määritellyt vuoden 1686 kirkkolaki. Lounais-Suomessa säädöksiä on noudatettu hyvin, sillä vielä 1850–60-luvuillakin yli 95 % lapsista on kastettu alle viikon vanhoina. Pohjoisen ja Itä-Suomen suurissa pitäjissä tilanne on

ollut toinen. 1770-luvulla alle kahdeksanpäiväisinä kastettuja lapsia on ollut noin 21 %, yli kuukauden vanhoina kastettuja lapsia puolestaan 55 %. Tiettömät taipaleet, pitkien talvien huonot sääolosuhteet ja vähäinen pappien määrä ovat harvaan asutuilla seuduilla asettaneet omat rajoituksensa kirkkolain noudattamiselle. Vuoden 1869 kirkkolaiissa kaste on määrätty tapahtuvaksi kuuden viikon kuluttua lapsen syntymästä. Myös kotikaste on ollut tämän jälkeen sallittu. (Hämäläinen-Forslund 1987: 50–51.) Äidin kuuden viikon mittaisesta saastaisuuden ajanjaksosta johtuen äiti ei useinkaan ole päässyt lapsensa kastetilaisuuteen sen paremmin vanhan kuin uudemmankaan kirkkolain aikana. Myös kirkon opetus siitä, ettei kastamattomana kuollutta lasta saa haudata kirkkomaahan, on jouduttanut tehokkaasti kastamisen ajankohtaa. (Franck 2000: 145.) Kaste ei ole ollut pelkästään kristillinen keksintö, vaan sitä on toteutettu jo esikristillisellä ajalla veden lisäksi esimerkiksi tulella, tuulella tai verellä. Inarissa saamelaisit ovat kastaneet muutama viikon ikään varttuneita lapsiaan vuodattamalla kouraansa näiden omaa verta ja hieromalla sitä vauvan pääläen aukileen päälle. Myös joku muu kylän vanha, kunniallinen mies on saattanut kelvata toimittamaan kasteen. Kristillistä kastettakaan ei ole väheksytty. Kirkon tarkoitus on ollut liittää lapsi seurakunnan jäseneksi, mutta hyvin monelle ihmiselle kaste on edelleen merkinnyt sitä, että lapsi on kasteen kautta viimein pahojen voimien ulottumattomissa. (Hämäläinen-Forslund 1987: 48–49.)

Esikristillisellä ajalla lapsi on saanut oman lopullisen nimensä vasta, kun ensimmäinen hammas on puhjennut. Tähän on siis saattanut mennä puolikin vuotta. Nimen myötä lapsen on ajateltu saavan myös oman haltijansa. Tutkijoiden keskuudessa on arveltu, että koska ajanjakso ennen nimeämistä on ollut pitkä, lasta on suurella todennäköisyydellä kutsuttu ennen virallisen nimen antamista jollakin väliaikaisella nimellä. Nimi on saattanut määräytyä esimerkiksi jonkin syntymähetken ilmiön tai asian mukaan. Vienassa tiedetään tällaista vielä nimeämätöntä lasta puhutellun *Nimettömäksi* tai *Nimettömäksi Niikkanaksi*. Kun kuolemaa tiedetään kutsutun *Nurmi-Niikkanaksi*, voisi ajatella, että nimeämätöntä lasta on pidetty jonkinlaisena elämän ja kuoleman rajalla elävänä olentona. (Hämäläinen-Forslund 1987: 53.) Suomalaisalueilla hampaan puhkeaminen ja nimenanto ovat myös kuuluneet yhteen. Vaarassa olevan lapsen nimenä ovat olleet *nimetön* ja *hampaaton* (Vilkuna 1989: 117). Saatuaan nimen ja haltijan lapsi on tullut heimoyhteisön jäseneksi. Kristillisesti kastettu lapsi puolestaan on tullut seurakunnan jäseneksi. (Vilkuna 1989: 195.)

Marien ja udmurttien tapana on ollut antaa lapselle heti syntymän jälkeen niin sanottu saunan nimi, jotta lapsi ei pääsisi kuolemaan vailla nimeä. Lapsen nimi on saattanut tulla esimerkiksi syntymähetken viikonpäivästä, vuodenajasta tai vallinneesta säätilasta. Oikean nimen lapsi on saanut muutamien päivien kuluttua. (Kiviniemi 1982: 47.) Myös votjakeiden keskuudessa kätילו on antanut lapselle saunan nimen, joka on määräytynyt vuodenaikojen ja muiden luonnonilmiöiden mukaan. Tätä nimeä tyttö on usein pitänyt hähinsä saakka, kun taas pojat ovat pitäneet myöhemmin kasteen yhteydessä saatua virallista nimeä. Niin sanotun synnytyshuonenimen merkittävydestä nimenannossa ei ole juurikaan säilynyttä tietoa. (Vilkuna 1989: 133–134.) Voisi myös olettaa, ettei tällainen käytäntö ole ollut ainoastaan näiden mainittujen kansojen tapa, vaan se on ollut käytössä mahdollisesti laajemminkin itämerensuomalaisten kansojen keskuudessa. Itämerensuomalaisten kansojen kielessä ja kulttuurissa on paljon yhteneväisyyksiä, joten on oletettavaa, että myös kulttuuria mukanaan kantavat nimeämiskäytännöt ovat olleet jossain määrin yhteneväisiä. Kiviniemen (1982: 43) mukaan monet vanhoina omaperäisinä yksilönimillä esitetyt nimet ovat saattaneet abstraktin sisältönsä perusteella olla ensi sijassa niin sanotuiksi toivenimiksi annettuja nimiä, jotka ovat ilmaisseet jonkin lapsen kohdistuneen myönteisen toiveen tai tuntemuksen. Tällainen abstrakti, kohdettaan suoraan luonnehtimaton nimi on ollut esimerkiksi *Ihamieli*. En pitäisi mahdottomana, että tällaisia toivenimiä on ainakin jollakin tasolla käytetty jo syntymättömästäkin lapsesta.

Myös Namibian suurimman väestöryhmän, ambojen, perinteisessä, ennen kristinuskoa vallinneessa nimisysteemissä tiedetään olleen oma paikkansa lasten väliaikaisille nimille. Lapsi on saanut väliaikaisen nimen heti synnyttyään. Samoin kuin esikristillisen ajan Suomessa, Namibiassakin lapsen väliaikainen nimi on liittynyt jollain tavalla lapsen syntymähetkeen. Aamulla syntynyt poika on saattanut saada nimekseen *Angula*, tytöstä on tullut *Nangula* ('aamu'). Nimiä on annettu myös esimerkiksi syntymähetkeen liittyvän säätilan (sade) tai tapahtuman (sota) mukaan. Nimet ovat saattaneet kertoa myös synnytyksen vaikeudesta tai vaikkapa kaksosten syntymisestä. Nimissä on siis kerrottu eräänlainen tarina syntyneestä lapsesta. Lapsi on saanut virallisen nimensä muutaman viikon kuluttua syntymästään. Nimi onkin ambojen keskuudessa ymmärretty olennaiseksi osaksi ihmistä ja tämän sielua. (Saarelma-Maunumaa 2003: 258–259.)

Lapsen väliaikaisen nimen tehtävänä tuntuukin entisaikojen suomalaisessa nimeämisprosessissa olleen lapsen suojaaminen pahoiksi uskotuilta voimilta, ei niinkään lapsen yksilöiminen. Sen sijaan namibialaisten, marien ja udmurttien tavan antaa lapselle väliaikainen nimi syntymähetken ilmiöiden tai tapahtumien mukaan voinee tulkita myös tavaksi yksilöidä lapsi kertomalla nimessä jotain juuri tätä lasta koskevaa. Tavassa ei kuitenkaan ole näkyvissä nykyaikaisten työnimien piirteitä siinä, että nimi annettaisiin lapselle jo raskausaikana. Tosin Kiviniemen kertomissa toivenimissä on saattanut olla lapseen kohdistuvia odotuksia ja toiveita, mikä on tyypillistä myös nykyisille työnimille. Eräällä aineistoni nimenantotarinan lapsella (38Seble-Wengu2012) on ghanalaisen perinteen mukainen epävirallinen nimi, jonka hän on saanut syntymähetkensä mukaan. Nimi on *Adwoa* ('maanantaina syntynyt tyttö'). Informantin mukaan lapsen ghanalainen isä käyttää lapsesta toisinaan tätä nimeä. Afrikkalainen perinne väliaikaisista nimistä elää siis edelleen.

Esikristillisellä ajalla lapset ovat usein saaneet nimensä edesmenneen sukulaisen mukaan. Lapsen luonteenpiirteitä ja ulkonäköä tarkkailemalla on päädytty sukulaisvainajaan, jonka nimen lapsi on sitten saanut. Saamelaisnaisten sanotaan nähneen sukulaisvainajan unessa usein jo raskausaikana. Tuon ajan ajattelutavan mukaan nimeä on pidetty niin tärkeänä seikkana, ettei ihmistä ole ollut olemassa ennen kuin hänellä on ollut nimi. Viennassa kuolleena syntyneille keskosillekin on haluttu antaa nimet. (Hämäläinen-Forslund 1987: 53–55.) Saamelaisnaisten tapa nähdä sukulaisvainaja unessa ja nimetä tuleva lapsi tämän mukaan jo raskausaikana on mielenkiintoinen seikka siksi, että lasta on ainakin ajatuksen tasolla ajateltu jollakin nimellä ennen tämän syntymää. Taustalla on vaikuttanut lappalaisten eräänlainen jälleensyntymisusko, jossa sieluja on ollut luotuna tietty, rajallinen määrä. Sielujen on ajateltu vaeltavan aikojen saatossa ihmisestä toiseen. (Kiviniemi 1982: 32.) Saamelaisnaisten tavassa antaa nimi jo syntymättömälle lapselle on yhtymäkohta Kiviniemen kuvaamiin toivenimiin. Lapissa on ollut tapana antaa lapsille myös niin sanottu lapinkaste, jolla on mitätöity kristillisessä kasteessa annettu nimi. Uusi nimi on annettu yleensä suvusta. (Kiviniemi 1982: 47.)

Kristinuskon leviäminen on aiheuttanut suuren muutoksen henkilönnimistöömme. Saman laajuisia mullistuksia on voinut tapahtua myös esikristillisen ajan nimistössä, mutta niistä ei vain ole olemassa tietoa. (Kiviniemi 1982: 33.) Esikristillisestä poikien nimistöstä on kuitenkin säilynyt enemmän tietoa kuin tyttöjen nimistöstä. Sellaiset nimet kuin *Mieho*,

Ampuja tai *Kalpa* viittaavat maskuliinisiin ominaisuuksiin, kun taas henkisempiin arvoihin viittaavat nimet *Tietäjä* ja *Laulaja*. Odotettu poika on saattanut saada nimekseen *Kaivattu* tai *Mielitty*. (Hämäläinen-Forslund 1987: 55.) Tyttöjen nimistä tietoa on vähemmän, mutta esimerkiksi nykyinen naisen nimi *Lempi* on rekonstruoitu kantasuomalaisesta henkilönimisysteemistä. Nimi on yksi useimmin esiintyvistä vanhoista nimistä. (Kiviniemi 1982: 38–39.) Kristillisten nimien leviäminen on tapahtunut hitaasti. Etenkin poikalasten, suvun traditioiden jatkajien, nimissä muinaissuomalainen nimet ovat vaikuttaneet vielä pitkään. Omaperäinen nimistö on kuitenkin vähitellen syrjäytynyt kokonaan ja jäänyt elämään vain suku- ja paikannimissä. (Hämäläinen-Forslund 1987: 55.) Kiviniemen (1982: 61) mukaan kristillisperäisen nimistön yleistyminen niin saksalaisella kielialueella kuin Skandinaviassakin on kestänyt useita satoja vuosia.

Kun uusi, kristillinen nimistö ja sen aiheuttama uudennainen nimervalintamenettely on levinnyt Suomeen, kirkon laatima pyhimyskalenteri ja uutta nimistöä käyttöönotanneet mahtimiehet ovat toimineet esikuvana kansalle. Nimivalikoima on ollut aluksi hyvin suppea. Kun kristillinen nimistö on alkanut levitä, nimiä on valittu ensisijaisesti niiden sosiaalisen tai kristillisen leiman perusteella. Nimiä on valittu myös suoraan suvusta. (Kiviniemi 1982: 67–76.) Myös Ainialan (2006: 306) mukaan uudet nimet ovat tulleet vielä 1800-luvullakin usein ensin säätyläisten käyttöön ja levinneet sen jälkeen alemmille luokille. Almanakan merkitys nimeämisessä on ollut huomattava. Siinä missä pyhimyskalentereissa on ollut vain vähän nimiä, ensimmäisissä suomenkielisissä almanakoissa on ollut nimiä lähes vuoden jokaiselle päivälle. Alkuperäiskieleltään suomalainen tai suomen kieleen sopiva nimistö on tullut viralliseen almanakkaan kuitenkin vasta vuonna 1908. Sitä ennen almanakassa on ollut suurimmaksi osaksi vierasperäisiä nimiä. (Kiviniemi 1982: 114.)

2.5. Suomalaisen nimenannon nykykäytäntö

2.5.1. Virallinen nimi ja nimilaki

Nykyinen käytössä oleva etunimistömme kertoo siis kansamme historiasta useiden vuosisatojen ajalta. Nimistömme kielellinen tausta on rikas ja se kantaa mukanaan menneitä

aikoja aina muinaissuomalaisesta kulttuurista ja kristinuskon tulosta Ruotsin ja Venäjän vallan aikoihin ja kansalliseen heräämiseen. Siinä näkyvät myös monet etunimistöön vaikuttaneet myöhempien aikojen muotivirtaukset. (Ainiala ym. 2008: 223–224.) Kahden tai useamman nimen antaminen on levinnyt Suomeen muoti-ilmiönä 1700-luvulla. Malli on saatu lähinnä ruotsalaisilta. Ilmiö on omaksuttu 1800-luvulla nopeimmin Uudenmaan sekä Turun ja Porin läänissä, mutta muualle maahan se on levinnyt hitaammin. Useampinimisyys on yleistynyt nopeammin tyttöjen kuin poikien nimissä, mikä on tyypillistä, kun kyseessä on uusi nimiä muuttava muoti-ilmiö. Poikien nimeäminen on edelleen perinteisempää. Yksi- ja kaksinimisyys ovat olleet suunnilleen tasoissa 1800-luvun viimeisinä vuosikymmeninä, kolmen etunimen antaminen on ollut tuolloin vielä hyvin harvinaista. 1900-luvun aikana yksinimisyyden suosio on laskenut siten, että vuosina 1980–1991 syntyneistä lapsista yhden nimen on saanut noin 5 %, kun kaksinimisiä lapsia on ollut jo liki 80 % nimetyistä lapsista. Kolminimisiä lapsia on ollut 15 %. (Kiviniemi 1993: 14–15.) Nykyään suomalaiset lapset saavat lähes poikkeuksetta vähintään kaksi etunimeä (Ainiala ym. 2008: 228).

Suomalaista nimenantoa säädellään lailla. Ensimmäinen etunimilaki on tullut voimaan vuonna 1946. Vuonna 1985 etu- ja sukunimilait on yhdistetty ja uusi nimilaki on tullut voimaan vuonna 1991. Lakia on vielä senkin jälkeen uudistettu, viimeksi vuonna 2005. Nimilaissa säädetään, että lapselle on annettava syntymän jälkeen etunimi. Etunimiä saa olla enintään kolme. Nimet tulee ilmoittaa väestötietojärjestelmään kahden kuukauden kuluttua lapsen syntymästä. Kun lapsi kastetaan evankelisluterilaisen tai ortodoksisen kirkon jäseneksi, ilmoitus tehdään kotiseurakuntaan. Kastamattomista lapsista tehdään ilmoitus lähimpään maistraattiin. Lain mukaan etunimeksi ei voida hyväksyä sopimatonta tai sellaista nimeä, jonka käytöstä on todennäköistä haittaa lapselle. Nimi ei myöskään saa olla muodoltaan tai kirjoitustavaltaan kotimaisen nimikäytännön vastainen. Pojalle ei voi antaa naisen nimenä eikä tytölle miehen nimeä. Nimi ei saa olla myöskään sukunimi. (Saarelma 2007: 14–15.) Lain mukaan jokainen henkilö voi muuttaa kerran yhden tai kaikki etunimensä. Nimilautakunta toimii oikeusministeriön alaisuudessa. Se antaa viranomaisille lausuntoja koskien etu- ja sukunimiä. (Yliopiston nimipäiväalmanakka 2015: 76.)

Useissa maissa, esimerkiksi Ruotsissa, lapsen virallinen nimi ilmoitetaan lähiyhteisölle yleensä heti lapsen synnyttyä. Ruotsissa asuva ystäväni on liittänyt joka kerta lapsensa

nimen jo siihen tekstiviestiin, jolla ilmoittaa lapsen syntymästä. Suomessa on vanhastaan ollut tapana salata lapsen nimi (Kiviniemi 1982: 30). Vaikka tämä tapa on nimenantotarinoiden mukaan nähdäkseni hiljaisessa muutoksessa, lapsen nimen salaamisen kulttuuri elää vielä vahvana. Kansanuskon aikaisesta uskomuksesta, että kastamaton lapsi on vaarassa, jos hänen nimensä paljastuu, on aikojen saatossa syntynyt perinne, jossa lapsen nimi salataan nimenantajuhlaan asti. Alkuperäisen uskomuksen ja nykyisen perinteen välillä on niin löyhä yhteys, että harva nykyisistä nimenantajista enää tuntee sitä. Suomalaisen nimenantokulttuurin voi myös katsoa luovan aivan erityiset puitteet nykyisten työnimien antamiselle, käytölle ja olemassaololle, koska ajanjakso, jolloin lapsen nimi salataan, on pitkä. Työnimille on siis olemassa käytännöllinen tarve ja paikkansa paitsi raskausaikana myös virallista nimenantoa edeltävinä viikkoina ja kuukausina.

2.5.2. Oheneva yhteisöllisyys ja muuttuva nimimuoti

Vuosittain annettujen nimien määrä on pysynyt 1900-luvun alkupuolella pitkään suhteellisen samanlaisena, mutta 1960–1970-lukujen jälkeen vuosittainen nimimäärä on pojilla kaksinkertaistunut ja tytöillä noussut vielä tätäkin suuremmaksi. Etunimien määrän nopea kasvu heijastaa paitsi aikaansa myös nykyistä nimimuotia (Paikkala 2012). Eräs taustalla vaikuttava tekijä on nimenantajien pyrkimys entistä yksilöllisempään nimenantoon. Eri-laisten uniikinimien osuus on kaksinkertaistunut 1980-luvun alun jälkeen, vaikka vuosittainen syntyvien määrä on laskenut. (Kiviniemi 2006: 35–36.) Kiviniemen (2006: 62) mukaan yleisenä havaintona voidaan todeta, että nimivalinnoissa jää selkeimmin syrjään nimenantajien oman sukupolven ja nimenantajien vanhempien sukupolven nimet. Näiden sukupolvien nimiin liittyy usein niin voimakkaita mielikuvia tutuista nimenhaltijoista, ettei nimeä osata antaa omalle lapselle.

Kun Kiviniemi puhuu nimien suosionvaihtelusta noin sadan vuoden sykleissä, Tampereen yliopiston suomen kielen professori Antti Leino kertoo nimien suosion kulkevan tätäkin lyhyemmissä, noin 70 vuoden sykleissä. Lyhyempään sykliin on helppo uskoa nykyisessä tilanteessa, jossa nimiä on olemassa enemmän kuin koskaan. Leino on kuitenkin samaa mieltä siitä, että vasta kun kaksi sukupolvea on mennyt, voivat samat nimet saavuttaa uudelleen suosiota. (Ala-Mettälä, Yle 18.11.2014.) Ainialan ym. (2008: 238–241) mukaan uusia etunimiä omaksutaan hyvin samaan tapaan kuin muitakin kulttuurisia

innovaatioita. Ne myös leviävät samalla tavalla kuin muutkin kulttuuri-ilmiöt. Uusien nimien leviäminen poikkeaa kuitenkin niin sanottujen perinteisten nimien leviämisestä, sillä uusien nimien suosio nousee jyrkemmin ja korkeammalle, mutta myös vähenee yleensä nopeammin. Perinteiset nimet säilyttävät siis suosionsa uusia innovaationimiä taaisemmin.

Filosofi Maija-Riitta Ollila (2005: 137) on todennut, että tämän hetken maailmassa yksilön itsemääräämisoikeuden tarve on äärimmäisen voimakas. Kiviniemen (2006: 65) mukaan yksilöllisen nimen saatetaan ajatella tekevän myös lapsesta yksilöllisemmän ja vapaamman. Kiviniemen mukaan etunimien valinnassa ei ole noin sataan vuoteen tapahtunut yhtä huomattavaa ja nopeaa muutosta kuin siinä viimeisen kolmen vuosikymmenen aikana on tapahtunut. Vaikka Kiviniemen havainnosta on ehtinyt vierähtää vuosikymmen lisää, tuntuu sama suuntaus jatkuneen. Nimenannon yksilöllistymiseen verrattavia yhtä suuria muutoksia ovat tätä ennen olleet yhtä useamman etunimen annon yleistyminen sekä omakielisten etunimien synty. Näin suurissa muutoksissa taustalla vaikuttaa aina vahvasti myös aatteiden ja arvojen muuttuminen. Aiemman yhteisöllisyyden ja perinteisen nimervalinnan tilalle onkin noussut yksilöllisyyden arvostaminen, jolloin annettavat nimetkin ovat harvinaisia ja lapsen yksilöllisyyttä korostavia. (Kiviniemi 2006: 66.)

Kun vielä vuonna 1969 50 yleisintä ensimmäistä nimeä on kattanut 75 % tytöistä ja 80 % pojista, vuosina 2000–2013 vastaavat luvut ovat tyttöjen kohdalla olleet 43 % ja poikien kohdalla 45 %. (Saarelma-Paukkala 2014: 66.) Näkisin, että pirstaloituvan nimervalinnan myötä nimistä häviää paljon yhteisöllisyyttä korostavia piirteitä ja yhteisen nimimaisen jakamista. Nimet eivät enää samalla tavalla sido sukuja ja muita yhteisöjä yhteen. Almanakkatoimiston johtaja Minna Saarelma-Paukkalan mukaan perinteisiä suvun nimiä annetaan edelleen. Suvun nimet päätyvät kuitenkin yhä useammin jälkinimeksi. Suvun käytössä olleita nimiä annetaan siis siten, että ensimmäinen etunimi on yleensä trendikäs, nimimuodin mukainen nimi ja suvun perinne näkyvät jälkinimissä. Saarelma-Paukkalan mukaan suvun nimistäkin valikoituvat käyttöön vain sellaiset nimet, jotka sopivat nykyisen nimimuodin trendeihin. (Blomqvist, Yle 11.9.2014.)

Suomalaisen nimenannon muutostuulet ovat vain voimistuneet 2000-luvulle tultaessa. Paitsi että nimistöön on tullut runsaasti uutta etunimistöä, myös aiempien sukupolvien nimiä on poimittu uskäyttöön. Uusvanhojen, noin sata vuotta sitten käytettyjen nimien

suosio perustuu siihen, etteivät nimenantajat halua antaa oman tai vanhempiensa sukupolvien nimiä niiden tuttuuden ja kuluneisuuden vuoksi. Vanhat nimet saattavat tuntua raikkailta, kun nimenantaja ei tunne henkilökohtaisesti ketään saman nimistä henkilöä. 2000-luvun alun uusvanhoja suosikkiniimiä ovat esimerkiksi *Helmi, Iida, Siiri, Eino, Niilo* ja *Onni*. Väestörekisterikeskuksen mukaan 2000-luvun Suomessa on syntynyt vuosittain 50–55 000 lasta. Vuosina 2000–2013 syntyneet tytöt ovat saaneet ensimmäiseksi etunimekseen 12 521 erilaista nimeä. Poikien erilaisten ensimmäisten etunimien määrä on 8938 nimeä, vaikka poikia syntyy vuositasolla hiukan enemmän (51,2 %). Poikien nimeäminen on yleensä perinteisempää, eivätkä nimimuodin vaihtelut näy poikien nimissä yhtä selvästi kuin tyttöjen nimissä. 2000-luvun nimitrendejä ovat olleet muun muassa suomalaiset uudisnimet ja uudet kansainväliset nimet. Myös kolminimisyyden on yleistynyt. Kun vielä 1980-luvun alussa kolme etunimeä on saanut vain alle viidenneen syntyneistä lapsista, 2000-luvulla syntyneistä kolme nimeä on ollut jo lähes puolella lapsista. (Saarelma-Paukkala 2014: 58–59.)

Suomalaisen nimenannon yksilöllistymiselle ei toistaiseksi näy loppua. Vuosina 2000–2013 tytöille annetuista nimistä jopa 64 % on vain kerran annettuja nimiä. Poikien vastaava luku on 63 %. Harvinaisten nimien kohdalla eroa tyttöjen ja poikien kesken ei siis juuri ole, vaikka muiden nimien kohdalla poikien nimeäminen onkin yleensä perinteisempää. Uniikinimien mallina toimivat uudet omakieliset nimet, muiden nimien mallin mukaan luodut nimet, ulkomaiset nimet sekä harvinaisista nimiyhdistelmistä luodut nimet. (Saarelma-Paukkala 2014: 66.) Maahanmuuton ja monikulttuuristen perheiden myötä suomalainen nimimaisema on kansainvälistynyt (Paikkala 2012). Viime vuosina runsaasti annettuja ulkomaalaisia nimiä ovat esimerkiksi *Alexandra, Leonore, Luka* ja *Oliver*. Viime vuosina eniten annettuja tyttöjen ensimmäisiä nimiä ovat puolestaan olleet *Emma, Ella, Sofia, Aada* ja *Venla*. Poikien nimistä eniten annettuja ovat olleet *Onni, Eetu, Elias, Oliver* ja *Leo*. (Ala-Mettälän 2014 mukaan Leino 2014: 803–811.) Vaikka nykyisin nimi onkin vahvasti yksilöllisyyden korostamista, etenkin uusissa omakielisissä nimissä näkyy myös kansallisen kulttuuriperinnön vivahteita. Tällainen nimi on esimerkiksi vielä sukupuoleltaan vakiintumaton *Tyrsky*. Hiukan epäselvää on, mitkä seikat johtavat siihen, että neutraalina pidetty nimi muuttuu jossakin vaiheessa miehen tai naisen nimeksi. (Laurinollin 2014 mukaan Leino 2014: 803–811.)

Eräs mielenkiintoinen 2000-luvun nimi-ilmiö onkin sukupuoleton tai sukupuolineutraali nimityyppi. Nykyinen uusien etunimien keksiminen vertautuu sadan vuoden takaiseen tilanteeseen, jolloin käyttöön on tullut runsaasti uusia nimiä, joiden sukupuolilyöntä on vakiintunut vasta ajan kanssa. Tuolloin kansallinen herääminen on aiheuttanut suomalaista alkuperää olevien nimien käyttöönoton. Nykyinen muutos liittyy myös osaltaan kansallisen identiteetin, kulttuuriperimän ja yksilöllisyyden kehitykseen. (Ala-Mettälän 2014 mukaan Leino 2014: 803–811.) Mielestäni ilmiö on mielenkiintoinen, sillä nykyiseen nimeämiseen kohdistuu toisaalta myös yhä enemmän kansainvälistymispaineita. Nykyisessä nimipäiväkalenterissa on noin 20 sukupuolineutraalia nimeä, mutta uusia keksitään ja annetaan jatkuvasti. Sukupuolineutraaleilla nimillä halutaan taistella yhteiskunnan sukupuolittumista vastaan. Sukupuolineutraaleissa nimissä voi nähdä myös kaijuja tunnetuista muinaissuomalaisista nimistä, joista ei ole kovinkaan helppoa päätellä, ovatko ne alkujaan olleet miehen vai naisen nimiä. (Laurinollin 2014 mukaan Leino 2014: 803–811.)

Sukupuolineutraalit nimet eivät siis ole uusi ilmiö. Myös 1900-luvun alun uusia nimiä on alkuun käytetty runsaasti molemmilla sukupuolilla. Esimerkkejä tällaisista nimistä ovat *Kaino* ja *Vieno*. Nykyisiä sukupuolineutraaleja nimiä ovat esimerkiksi *Airut*, *Ensi*, *Ru* ja *Salama*. Sukupuolineutraaleissa nimissä onkin paljon luontoperäisiä nimiä. (Ala-Mettälän 2014 mukaan Leino 2014: 803–811.) Nimilaki sanoo, ettei tytölle saa antaa miehen ja pojalle naisen nimeä. Nimilautakunta pohjustaa kuitenkin parhaillaan nimilain uudistusta, jossa jaottelusta tyttöjen ja poikien nimiin voitaisiin kokonaan luopua. Nimilautakunnan puheenjohtaja Urpo Kangas uskoo, että vaikka nimilakia tältä osin uudistettaisiinkin, kukaan ei tulevaisuudessakaan anna lapselleen tämän sukupuolen kanssa ristiriidassa olevia nimiä. Jatkossa nimilain ohjeistukseksi siis riittäisi, että nimen tulee olla sellainen, ettei se ole lapsen edun tai hyvän maun vastainen. (Ala-Mettälä, Yle 18.11.2014.) Nimilautakunnan sihteeri Juhani Ketomäen mukaan nimilautakuntaan tulee vuositasolla noin 60 etunimiasiaa, eikä vastaan ole tullut vielä ainuttakaan tapausta, jossa vanhemmat olisivat halunneet antaa lapselleen vastakkaisen sukupuolen käyttöön jo vakiintunutta nimeä (Varmavuori, Tamperelainen 22.10.2012). Työnimissä sukupuolineutraaleja tai molempien sukupuolten nimet sisältäviä nimiä on totuttu käyttämään jo pitkään. Sukupuolineutraalin virallisen nimen funktiot lienevät kuitenkin hiukan erilaisia. Kun työnimissä näkyy paitsi tarve salata myös tarve korostaa lapsen sukupuolta, sukupuolineutraaleissa

virallisissa nimissä lapsen sukupuolta halutaan ennemminkin häivyttää kuin korostaa. Saalamisestakaan tuskin on kyse. Sukupuolineutraaleissa nimissä sukupuolisuus on yksinkertaisesti hyvin toissijainen funktio.

2.5.3. Suomen väestönkehitys ja laskeva syntyvyys

Yksilöllistyvän nimenannon taustalla vaikuttavien länsimaisen yhteiskunnan ilmiöiden, kuten yhteisöllisyyden ohenemisen ja elämäntavan kaikkinaisen privatisoitumisen lisäksi suomalaisen nimenannon taustalla vaikuttaa myös jo kuudetta vuotta laskeva syntyvyys. Näkisin, että yhä harvemmat ja usein yhä vanhemmille äideille ja isille syntyvät lapset syntyvät yhä suunnitellumpina ja toivotumpina. Se yhdistettynä nykyiseen yksilöllisyyttä korostavaan nimimuotiin on mielestäni vahvistanut entisestään myös työnimen paikkaa nimeämisprosessissa. Nyt syntyviin harvoin lapsiin kohdistuu paljon toiveita, mikä johtaa myös lasten mahdollisimman varhaiseen identifiointiin. Erikoisen nimen avulla halutaan korostaa, että lapsi on aivan erityinen yksilö, ei vain yksi monista. (Saarelma-Paukka 2014: 66). Sama havainto pätee nähdäkseni myös lasten työnimiin. Nimenantotarinoistakin ilmi tullut seikka, että lapsi halutaan jo raskausaikana identifioida nimellä ja näin erottaa hänet omaksi yksilökseen kaikista muista sikiöistä ja vauvoista, tulee vain vahvistumaan tulevina vuosina, jos syntyvät ikäluokat yhä pienenevät ja ensisynnyttäjien keski-ikä jatkaa nousemistaan. Myös Pakarisen (1995) jo 1990-luvulla tekemät havainnot työnimiperinteen olemassaolosta tukevat tätä näkemystä.

Syntyvyys laskee Suomessa kuudetta vuotta peräkkäin (Tilastokeskuksen internetsivut). Aineistoni nimenantotarinat sisältyvät tähän laskevan syntyvyyden ajanjaksoon. Jo alkuvuoden 2016 lehtiotsikot kertoivat, että suomalaisia on syntynyt viimeksi yhtä vähän 1860-luvun nälkävuosina (Tilastokeskuksen internetsivut). Alkuvuoden 2017 tilastotietojen mukaan syntyvyys on jatkanut edelleen laskuaan. Vuonna 2016 Suomessa on syntynyt vähemmän ihmisiä kuin kuollut. Vauvoja on syntynyt vähemmän kuin yhtenäksään edellisen sodan jälkeisenä vuotena. Tätä ennen kuolleita on ollut syntyneitä enemmän vain vuosina 1918 ja 1940, sisällis- ja talvisodan päättymisen vuosina. Syntyneitä on vuonna 2016 ollut liki tuhat vähemmän kuin kuolleita. Suomen väestö on kuitenkin lisääntynyt maahanmuuton ansiosta kaikkiaan 15 285 hengellä. Suomalaisia on vuoden 2016 lopussa ollut 5,5 miljoonaa. (Tilastokeskuksen internetsivut.) Suomen ja Ruotsin

syntyvyysluvut ovat perinteisesti viime vuosina olleet samansuuntaisia. Vielä kymmenen vuotta sitten ne ovatkin olleet samalla tasolla, mutta vuonna 2015 ero alkaa jo näkyä, sillä Ruotsin hedelmällisyysluku on ollut 1,85 lasta naista kohden, kun se Suomessa on 1,65. Väestöliiton tutkimusprofessori Anna Rotkirchin mukaan ero Ruotsiin selittyy sillä, että Suomessa on enemmän ääripäitä: lapsettomia ja suurperheitä. Kun suurperheiden määrä on laskussa ja lapsettomien määrä nousussa, syntyvyys kääntyy väistämättä laskuun. Suomessa myös parinmuodostus on vaikeampaa kuin Ruotsissa. Etenkin korkeasti koulutettujen naisten ja vähän koulutettujen miesten on vaikea löytää kumppania. (Manninen, HS 31.1.2017.)

Kahden vuoden takainen Väestöliiton Perhebarometri (Miettinen 2015) käsittelee suomalaisten lastensaantiin liittyviä odotuksia ja toiveita. Siinä todetaan, että lastensaannin kulttuurinen maisema Suomessa on muuttunut. Ihanteellisena pidettävä lapsiluku on alentunut etenkin heikoimmassa asemassa olevien väestöryhmien kohdalla. Yhä useammat haluavat tulla vanhemmiksi vasta yli 30-vuotiaana, mutta kun oikea aika koittaa, kumppanin puute tai raskaaksi tulemisen vaikeudet saattavat nousta esteeksi lapsen saamiselle. Ensisyntyttäjien keski-ikä on vuonna 2015 ollut 28,9 vuotta. (Miettinen 2015: 31). Muissa Pohjoismaissa perhe perustetaan vielä hiukan tätäkin vanhempana, joten Suomi ei ole poikkeustapaus. (Tilastokeskuksen internetsivut.)

Vuonna 2015 yli puolet syntyneistä lapsista on syntynyt yli 30-vuotiaille äideille. Eniten lapsia on syntynyt 30–34-vuotiaille. Myös 35–44-vuotiaat saavat enemmän lapsia kuin aiemmin. Yli 40-vuotiaille on vuonna 2015 syntynyt 1998 lasta eli yli kaksinkertainen määrä alle 20-vuotiaille syntyneisiin lapsiin verrattuna. (Tilastokeskuksen internetsivut.) Lapsettomien nuorten aikuisten syitä lastenhankinnan lykkäämiseen ovat muun muassa sopivan kumppanin puute, muut mielenkiinnonkohteet, haluttomuus luopua nykyisestä elämäntyylistä sekä taloudellisen tilanteen ja työtilanteen epävarmuus. (Miettinen 2015: 65.) Kun ensimmäinen lapsi saadaan yhä myöhäisemmällä iällä, perheiden lapsiluku jää väistämättä pieneksi. Samalla yhä enemmän lapsia syntyy kuitenkin suuremman harkinnan, suunnittelun ja odotuksen seurauksena, mikä heijastelee myös suomalaiseen, yksilöllisyyttä korostavaan nimimuotiin. Rakkaalla lapsella on monta nimeä, ja yhä harvemmat rakkaat lapset saavat nimensä yhä suuremmasta nimivalikoimasta.

3. TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN JA METODINEN TAUSTA

3.1. Sosio-onomastinen tutkimus

Sosiolingvistiikka on alkanut tulla osaksi kielentutkimusta 1950-luvulla vahvistuen käsitteenä 1960-luvulle tultaessa. (Nuolijärvi 2000: 13.) Lingvistinen nimistöntutkimus eli **onomastiikka** on kielitieteen ala, joka tutkii erisnimiä eli **propreja**. Nimistöntutkimus on tieteenalana vielä hyvin nuori. Se on syntynyt alkuun aputieteeksi edistämään erityisesti kielihistorian, historian ja arkeologian tutkimusta. (Ainiala ym. 2008: 14.) Omassa tutkimuksessani historia ja kulttuurintutkimus toimivat kuitenkin nimistöntutkimuksen aputieteinä. Se ei ole tavatonta, sillä nimet ovat paitsi kieltä myös vahvasti osa kulttuuria.

Kun nimiä tutkitaan sosiolingvistiksi, tutkimuksen päähuomio kiinnittyy nimien käyttöön ja variaatioon eli vaihteluun. Sosiolingvististä nimistöntutkimusta kutsutaan **sosio-onomastiikaksi** ja tässä tutkimustavassa huomio on siinä sosiaalisessa ja tilanteisessa kentässä, jossa nimiä käytetään. (Ainiala ym. 2008: 75.) Aluksi sosiolingvistinen näkökulma on tullut paikannimien tutkimukseen, mutta henkilönnimistön tutkimuksessa näkökulma on vahvistunut jatkuvasti 1980-luvulta lähtien ja etenkin 1990-luvulle tultaessa. Erilaiset sosiolingvistiksi tehty pro gradu -työt ovatkin olleet suosittuja viime vuosikymmeninä, joukossa myös erilaiset puhuttelu- ja lisänimien eli epävirallisten henkilönnimien käytön selvittämistä tarkastelevat työt. Sosio-onomastiseksi tutkimukseksi lasketaan myös kansanlingvistinen tutkimus, jossa saatetaan tutkia esimerkiksi kielenkäyttäjien suhtautumista nimiin sekä nimiin liittyviä asenteita. (Ainiala ym. 2008: 75–80.) Nimistöntutkimuksen alku on etymologisessa, nimien alkuperää kartoittavassa tutkimuksessa, mutta 2000-luvulle tultaessa kulttuurinen, yhteiskunnallinen ja sosiolingvistinen ote on vahvistunut entisestään (Ainiala ym. 2008: 80–81). Tähän 2000-luvun tutkimuksen kehityssuuntaan sijoitan myös oman tutkimukseni, joka etymologian sijaan on kiinnostunut nimistä, nimeämis- ja nimenmuodostusperusteista sekä nimien käytöstä.

Tutkimukseni lukeutuu sosio-onomastiikan tutkimusalueeseen, ja siellä henkilönnimien eli **antroponymien** tutkimiseen, **antroponomastiikkaan**. Suomalaisen nimistöntutkimuksen painotus on perinteisesti ollut **toponomastiikassa** eli paikannimien tutkimisessa ja niiden luokittelussa. (Ainiala ym. 2008: 23-24.) Antroponomastiikan tutkimuskentällä tarkastelemani työnimet sijoittuvat suomalaiseen **epäviralliseen henkilönnimistöön**.

Siitä aivan erillinen tutkimuskohteensa on **epävirallisiin paikannimiin** kuuluvat epäviralliset kaupunkinimet, joita ovat kaikki ne kaupunkiympäristön paikannimet, jotka eivät ole virallisia (Ainiala ym. 2008: 137).

3.2. Suomalainen epävirallinen henkilönnimistö

Suomalaisen epävirallisen henkilönnimistön tutkimus on monenkirjavaa. Erilaiset epäviralliset lisänimet, joita käytetään henkilön virallisen nimen yhteydessä tai virallisen nimen sijaan, ovat oletettavasti kuuluneet aina suomalaiseen henkilönnimisysteemiin. Aikana, jolloin sukunimijärjestelmämme on ollut vielä kehittymätön ja etunimistömmekin kovin yksipuolista, erilaisten lisänimien tehtävä on ollut erottaa yhteisön jäseniä toisistaan. Virallisen nimen rinnalla ihmisestä on käytetty **lisänimiä**, jotka ovat saattaneet viitata henkilön ammattiin, asuinpaikkaan, kotitaloon, syntyperään, ulkonäköön, luonteeseen tai johonkin henkilölle sattuneeseen tapahtumaan tai tilanteeseen. (Ainiala ym. 2008: 249.) Luultavasti erilaisia lisänimiä on käytetty Suomessa jo esihistoriallisella ajalla, mutta ainakin keskiaikaisissa asutuskeskuksissa lisänimien käytön arvellaan kukoistaneen jo varsin runsaana ja rehevänä. (Kiviniemi 1982: 50.)

Etunimien kansanomaiset asut ovat aina olleet runsaita ja monimuotoisia. Virallisten nimiasujen rinnalle on tarvittu erilaisia epävirallisia nimimuotoja, joita kutsutaan esimerkiksi lempinimiksi, hellittelynimiksi, pilkkanimiksi ja haukkumanimiksi. (Kiviniemi 2006: 253.) Usein yhteisön muut jäsenet keksivät henkilön virallisesta nimestä uusia nimiasuja; *Heikkiä* kutsutaan *Hessuksi*, mikäli henkilön luonne ja olemus antavat siihen syyn. Useista vanhoista etunimistä on kymmeniä erilaisia toisintoja sekä puhuttelu- ja hellittelymuotoja. (Mikkonen 2005: 8.) Erilaiset kansanomaiset puhuttelunimet, kuten *Ara-Pekka*, *Heikin Olli* tai *Hannun Elli* ovat sisällöltään neutraaleja lisänimiä. Lisänimet voivat olla myös pejoratiivisia, negatiivissävytteisiä ja halventavia nimiä, kuten *Jalaton-Anna*, *Itku-Hiltunen* tai *Munaton-Santeri*. (Kiviniemi 1982: 49-50.) Lisänimillä on epäilemättä siis muitakin funktioita kuin erottaa yhteisön ihmisyksilöitä toisistaan. Nykyisessä lisänimenannossa nämä muut funktiot nousevatkin keskeiselle sijalle. Epävirallisilla lisänimillä paitsi vahvistetaan ryhmään kuulumista, myös osoitetaan ne yksilöt, jotka eivät kuulu ryhmään. He eivät syystä tai toisesta täytä yhteisön normeja, arvostuksia ja

vaatimuksia. Eräs pejoratiivisten lisänimien tehtävä onkin sulkea yksilö ryhmän ulkopuolelle. (Ainiala ym. 2008: 249.)

Sekundaarisia lisänimiä muodostetaan ihmisen virallisista nimistä eli etu- ja sukunimistä. Lisänimiä muodostetaan myös itsenäisesti eli jollain muulla tavalla kuin virallisen nimen pohjalta. Pienillä lapsilla ja koululaisilla on tyypillisesti runsaasti lisänimiä. Tästä seikasta juontuu myös sanonta ”rakkaalla lapsella on monta nimeä”. Pienten lasten lisänimet ovat hellittely- ja hoivanimiä sekä tutkimiani työnimiä. Myös työnimiä saattaa olla yhdellä lapsella useita. Koululaisten lisänimet puolestaan ovat usein erilaisia virallisen nimen lyhennyksiä, slangijohdoksia tai vaikkapa etu- ja sukunimen appellatiivisia⁶ muunnoksia, kuten *Juuso* > *Juusto* tai *Häikiö* > *Häiriö*. (Ainiala ym. 2008: 252-254.) Tutkimissani työssä on samoja hellittely- ja hoivanimien piirteitä kuin pienten lasten lisänimissä, mutta sillä erolla, että työnimet eivät perustu lapsen viralliseen nimeen. Nimen kohdekin on usein vielä tuntematon. Työnimiä tutkineen Pakarisen mukaan juuri tämä seikka erottaa työnimet muista lempinimistä. Työnimet annetaan henkilölle, jolla ei ole vielä virallista nimeä, joten työnimet eivät silloin voi perustua viralliseen nimeen samalla tavalla kuin lempinimet. (Pakarinen 1995: 13.) Omassa tutkimuksessani tosin esiintyy myös tapauksia, joissa lapsen virallinen nimi on jo päätetty ja työnimi varioidaan virallisesta nimestä. Tietystikään aina raskausaikana viralliseksi nimeksi päätetty nimi ei päädy lapsen lopulliseksi nimeksi.

3.3. Aiempi tutkimus

3.3.1. Epävirallisista nimistä tehty tutkimus

Vaikka käytän pro gradu -työssäni sekä sosio-onomastista että narratiivista lähestymistapaa, olen päätenyt kokoamaan tähän aiempia tutkimuksia vain sosio-onomastiikan tutkimuksen piiristä, koska narratiivisen lähestymistavan piiriin kuuluvat tutkimukset ovat poikkeuksetta muun kuin lingvistiikan alan tutkimuksia. Pyrin siis rajaamaan esittelemäni

⁶ Yleisnimi eli lajinimi (appellatiivi) on – erisnimen vastakohtana – substantiivi, joka ilmaisee esineen, olion tms. lajin tai luokan, esim. *auto*, *tyttö*, *astiasto* jne. (VISK 2008 § 553)

tutkimuksen mahdollisimman lähelle omaa tutkimustani siten, että tutkimuksessa on jokin tai joitakin aiheittani tavalla tai toisella sivuavia piirteitä. Pysin myös rajaamaan esittelemani tutkimukset mahdollisimman uusiin tutkimuksiin.

Elisa Pakarisen (1995) Helsingin yliopistossa tarkastettu pro gradu -tutkielma ”Tiuku Helinä ja Teho Ensio – lasten työnimet” on ainoa pro gradu -tason tutkimus lasten työnimistä. Pakarisen tutkimusaineisto on laaja ja käsittää yhteensä 926 työnimeä, joista 516 nimeä on kerätty kyselylomakkeella Vantaan kaupungin lastenneuvoloiden asiakkailta. Vertailuaineistoksi on poimittu 410 nimeä Helsingin Sanomien sunnuntainumeroiden Syntyneet-palstalta. Työn tarkoituksena on ollut selvittää, millaisia lempinimiä työnimet ovat, miten työnimiä muodostetaan, miten nimenantajat perustelevat työnimiä ja millainen vaikutus työnimellä on lapsen viralliseen nimeen. Pakarisen työnimien muodostustapojen luokittelu perustuu propri–appellatiivi-jakoon, jota mukailleen teen myös oman luokitteluni tarkastellessani 2010-luvun työnimien muodostusperusteita. Omassa työssäni työnimien luokittelu on kuitenkin sivujuonteena, joten aivan niin tarkkaan luokitteluun en pyri kuin Pakarinen omassa tutkimuksessaan. **Depropriiset** eli propreista muodostetut työnimet Pakarinen on jakanut neljään pääluokkaan: puhuttelunimet, hypokorismit⁷, lisäämääritteiset työnimet ja esikuviin viittaavat työnimet. **Deappellatiiviset** eli appellatiivista muodostetut työnimet on puolestaan jaettu kahteen pääluokkaan sen mukaan, onko työnimellä appellatiivinen homonyymi vai ei. Tutkimuksen tuloksena on, että deproprisia nimiä aineiston kaikista nimistä on 565 (61 %). Erilaiset puhuttelunimet ovat aineiston suosituimpia nimiä (28 %). Työnimien suosituimpia nimeämisperusteluita puolestaan ovat esikuvat ja sukupuolitoive. Aineiston työnimistä 9.6 % on siirtynyt muodossa tai toisessa osaksi virallista nimeä.

Janne Seppälän (2013) Jyväskylän yliopistossa tarkastettu väitöstutkimus ”Epäviralliset kulkineennimet” on tutkimus epävirallisista kulkuvälineennimistä ja niiden nimeämisperusteista. Irina Haahtela (2011) käsittelee Turun yliopistossa tarkastetussa pro gradu -tutkimuksessaan ”Rakkaalla lapsella on monta nimeä. Hoivanimien muodostaminen, nimenantoperusteet ja funktiot” lapsista käytettyjä erilaisia hoivanimiä. Hoivanimissä on

⁷ Hypokorismi on henkilönnimi, joka on johdettu toisesta nimestä. Hypokorismi voi täten olla joko virallisen statuksen saanut nimi (*Johannes* > *Juha*, *Jukka*, *Jussi*) tai epävirallinen nimi (*Heikki* > *Hese*, *Mäkeläinen* > *Mäkkäri*). (TTP.)

sisällöllisesti paljon samantyyllisiä nimiä kuin työnimissäkin, mutta niiden nimeämisperusteet perustuvat jo olemassa olevaan lapseen, useimmiten lapsen viralliseen nimeen. Lasse Hämäläisen (2012a) Helsingin yliopistossa tarkastetun pro gradu -tutkimuksen aiheena puolestaan on internet-yhteisöihin rekisteröidyt epäviralliset henkilönimet, käyttäjänimet, joiden tarkoituksena on erottaa yhteisön käyttäjät toisistaan ja tehdä heidät tunnistettaviksi. Käyttäjänimissä appellatiivit ovat yleisimpiä nimen rakentavia elementtejä. Käyttäjäniminä saattavat esiintyä esimerkiksi nimet *Kahviautomaatti*, *nähdään!* tai *raivo*. Tyypillistä käyttäjänimille on myös runsas erikoismerkkien käyttö sekä nimen kirjoittaminen pienellä alkukirjaimella. (Hämäläinen 2012b.)

Satu Halosen (1995) Oulun yliopistossa tarkastetun pro gradu -tutkimuksen aiheena on oululaisten urheilijoiden epäviralliset kutsumanimet. Halosen tutkimuksen yleisimpiin nimenantoperusteisiin kuuluvat kutsumanimen liittyminen nimettävän etunimeen (62 %), sukunimeen (10 %), luonteenpiirteeseen tai käyttäytymiseen (10 %) ja ulkonäköön tai fyysisiin ominaisuuksiin (10 %). Muita nimeämisperusteita ovat muun muassa julkisuuden henkilöiden mukaan nimeäminen sekä nimeämiseen vaikuttanut tapahtuma tai tilanne. Pakarisen (1995: 13) mukaan aiempi lempinimitutkimus ei juurikaan anna mallia työnimien luokittelukselle. Suurin ero työnimien ja muiden epävirallisten kutsumanimien nimeämisperusteiden luokittelussa on, että työnimi annetaan useimmiten henkilölle, jolla ei vielä ole virallista nimeä. Valtaosa lempinimistä taas perustuu henkilön viralliseen nimeen. Sari Kytöahon (2005) Oulun yliopistossa tarkastetun pro gradu -työn aiheena on lempinimien rakenne, antoperusteet ja funktiot. Hän tarkastelee työssään yhdeksäsluokkalaisten, opiskelijoiden ja työntekijöiden lempinimiä. Myös Kytöahon tutkimuksessa valtaosa lempinimistä perustuu henkilön etu- tai sukunimeen. Muita lempinimen nimeämisperusteita ovat esimerkiksi luonne tai ulkonäkö.

3.3.2. Virallisten etunimien nimeämisperusteista tehty tutkimus

Joitakin Oulun yliopistossa viimeisen kymmenen vuoden aikana tarkastettuja virallisten etunimien nimeämisperusteita tutkineita pro gradu -töitä ovat esimerkiksi Hanni Junttilan (2015) tutkimus ”Virolais-suomalaisten perheiden lasten nimenvaihtoperusteet”, Miili Wongin (2007) tutkimus ”Sopivasti ainutlaatuinen, ei liian erikoinen. Harvinaiset etuni-

met nimenantoperusteena” sekä Maria Hyvärin (2006) tutkimus ”Sisarussarjojen etunimisysteemit”. Kaikissa tutkimuksissa käsitellään nimeämisperusteita. Omassa tutkimuksessani työnimien nimeämisperusteet tulevat käsitellyksi nimenantotarinoiden juonellisten vaiheiden yhteydessä, sillä niiden vaikutus juonikulkuun on oleellinen osa nimenantotarinoiden etenemistä. Työssäni nimeämisperusteet asettuvatkin irrallisen luokittelun sijaan osaksi tarinaa.

Muissa yliopistoissa viime vuosina tarkastettuja virallisten nimien nimeämisperusteita tutkineita pro gradu -töitä on runsaasti. Ainialan (2008: 81–82) mukaan erilaiset etunimien valintaperusteita ja etunimien suosionvaihtelua käsittelevät tutkimusaiheet ovat nousseet opiskelijoiden suosioon yhä enenevässä määrin 1990-luvulta alkaen. Tällä hetkellä elämme siis kolmatta vuosikymmentä tämän aihealueen aktiivisen tutkimuskohdeeksi nousemisen jälkeen. Minna Nurmisen (2014) Turun yliopistossa tarkastettu pro gradu -työ ”Lasten etunimet ja nimenvaihtoperusteet Suomessa asuvissa monikielisissä perheissä” sekä Ksenia Eskolan (2013) Turun yliopistossa tarkastettu pro gradu -tutkimus ”Suomalais-venäläisten lasten etunimet: valintaperusteet ja rakenteet” yhdessä esimerkiksi Hanni Junntilan pro gradu -työn aiheen kanssa edustavat etunimien ja niiden valinta- ja muodostusperusteiden uusimpia tutkimussuuntauksia. Niissä tutkimuskohteena ovat kansainvälisten perheiden lasten nimet. Tämä kertoo siitä, että myös suomalainen nimi- maisema on kansainvälistymisen myötä suurella muutoksessa.

Eräs tuoreimmista pohjoismaisista sosio-onomastista näkökulmaa käyttävistä tutkimuksista on ruotsalaisen Emilia Aldrinin (2011) väitöstutkimus ”Namnval som social handling”, jossa tutkitaan ruotsalaisvanhempia nimenantajina. Tutkimuksessa tarkastellaan, millä perusteilla vanhemmat valitsevat nimiä lapsilleen ja millaisia identiteettejä he nimenvaihtamisellaan pyrkivät rakentamaan. Tutkimus lisää myös tietoa nimenvaihtamisesta sosiaalisena tekona. (Ainialan 2011: 621–625 mukaan Aldrin 2011.) Aldrinin tutkimuksen mukaan äidin ikä on merkittävin lapsen nimeen vaikuttava tekijä. Vanhemmat äidit antavat lapsilleen perinteisempiä nimiä kuin nuoremmat äidit. (Aldrin 2011: 79.)

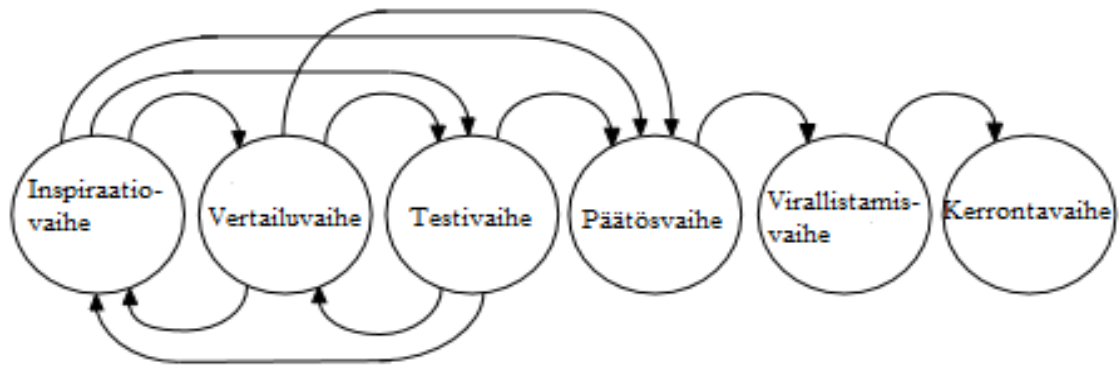
Aldrin esittelee tutkimuksessaan myös nimenantoprosessin mallin, joka rakentuu hiukan eri pohjalta kuin oma mallini, mutta jonka esittelen työssäni jo sen vuoksi, että hän käyttää nimenantoprosessin käsitettä. Se on rinnasteinen käyttämälleni nimeämisprosessi-ter-

mille. Aldrinin mukaan termiä kuulee kyllä käytettävän arjessa, mutta sosio-onomastiikassa sen käyttö on vielä vakiintumatonta. Myös Emma Perälä (tulossa 2017) Helsingin yliopistosta sivuaa pro gradu -tutkimuksessaan Aldrinin nimenantoprosessin mallia tutkiessaan nimeämisprosessin vaiheita neljässä suomalaisperheessä. Perälä on kerännyt aineistonsa teemahaastatteluin. Hän kertoo tutkimuksessaan myös vauvoille raskausaika annettavista ”masunimistä”, joista itse käytän nimitystä työnimi. Perälän mukaan vanhemmilla on suuremmat paineet esikoisen kuin tätä seuraavien lasten nimenannon kohdalla. (Salosen 2017 mukaan Perälä 2017.) Nimenantoprosessi viittaa siis prosessiin, jonka kautta lapsen nimenvaihtoa tehdään.

Aldrinin nimenantoprosessin vaiheet (kuvio 1) ovat inspiraatiovaihe, vertailuvaihe, testivaihe, päätösvaihe, virallistamisvaihe ja kerrontavaihe. Inspiraatiovaiheessa vanhemmat hakevat enemmän ja vähemmän tietoisesti lapselleen nimeä tai päättävät mahdollisen nimen. Vertailuvaiheessa vanhemmat vertailevat ja arvioivat erilaisia nimivaihtoehtoja. Testivaiheessa vanhemmat kokeilevat nimeä lapselle. Samalla he voivat myös tutkailla ympärillä olevien ihmisten reaktioita nimeen. Päätösvaiheessa vanhemmat tekevät lopullisen päätöksen siitä, millä nimellä lasta tullaan kutsumaan. Virallistamisvaiheessa vanhemmat virallistavat nimivalinnan myös ympäröivälle yhteisölle. Tässä vaiheessa he ilmoittavat nimen myös viranomaisille. Kerrontavaihe muodostuu niistä kaikista eri yhteyksistä, joissa vanhemmilla on mahdollisuus kertoa nimenvaihtamisesta muille ihmisille. Kerrontavaiheeseen liittyy myös mahdollisuus pohtia uudelleen nimenvaihtamista liittyviä merkityksiä. Kaikki nimenantoprosessin vaiheet voivat myös olla enemmän ja vähemmän päällekkäisiä ja esiintyä eri yhteyksissä. Nimenantoprosessin ei myöskään tarvitse sisältää kaikkia mallissa esitettyjä vaiheita. Jotkut vaiheet voivat toistua useita eri kertoja prosessin aikana. Viimeinen vaihe, kerrontavaihe, voi periaatteessa kestää kuinka kauan tahansa, mikä tarkoittaa sitä, että nimeäminen on potentiaalisesti päättymätön prosessi. (Aldrin 2011: 34–36.) Aldrinin malli asettaa eri vaiheet tyypilliseen tapahtumajärjestykseensä, mutta ei sido niitä tiettyihin ajankohtiin, kuten oma nimeämisprosessin mallini tekee.

Myös työnimen antamisen prosessi sisältää joissakin tapauksissa inspiraatiovaiheen, vaikka työnimet useimmiten annetaankin nopeasti, hetken mielijohteesta. Työnimeä saatetaan myös testaila ja vaihtaa, jos nimi ei tunnukaan sopivalta. Työnimi saatetaan myös virallistaa ja siitä kerrotaan halutun kokoiselle lähiyhteisölle. Omassa nimeämisprosessin

mallissani lomittuvat sekä työnimen että virallisen nimen antamista koskevat vaiheet. Aldrinin malli koskee vain virallisten etunimien valintaan liittyviä vaiheita. Jos perehtyisin tutkimuksessani virallisten nimien nimeämisprosessin vaiheisiin, löytäisinkin todennäköisesti enemmän yhtymäkohtia Aldrinin mallin ja oman mallini välillä.

KUVIO 1. Emilia Aldrinin nimenantoprosessin malli (Aldrin 2011: 35).

3.4. Narratiivisuus

Sosio-onomastiikan lisäksi tutkimukseni teorettinen tausta löytyy narratiivisuudesta. Eri tieteenaloilla on 1990-luvulta lähtien ollut havaittavissa lisääntyvää kiinnostusta narratiivisuutta⁸ kohtaan. Tähän liittyen puhutaan narratiivisesta käännteestä tutkimusmenetelmien alueella. Narratiivisuus ei ole mikään itsenäinen metodi, vaan se käsitetään väljänä viitekehyksenä, joka yhdistää kertomuksiin liittyvää tutkimusta monella eri tieteenalalla. Tunnusomaista sille on huomion kohdistaminen kertomuksiin todellisuuden tuottajana ja välittäjänä. (Puusa & Juuti toim. 2011: 196.) Narratiivisuus viittaa siis lähestymistapaan, jossa huomio kiinnittyy kertomuksiin paitsi tiedon välittäjänä myös rakentajana (Heikkinen 2001: 116). Kertomuksen tutkimus on tullut viime vuosikymmeninä tutuksi erityisesti yhteiskuntatieteissä, kasvatustieteissä, psykologiassa, oikeustieteissä ja erilaisissa terveyteen ja sairauteen liittyvissä tutkimuksissa. Kertomuksia tutkitaan, koska ne ovat osa sosiaalista ja kulttuurista todellisuutta. Samalla kertomukset myös rakentavat todellisuutta. Kertomusten kautta ihminen rakentaa identiteettiään ja minuuttaan. Kertomus toi-

⁸ Substantiivi *narratio* tarkoittaa kertomusta ja verbi *narrare* kertomista (Heikkinen 2001: 116).

mii myös kenties ihmisen tärkeimpänä välineenä ajallisuuden ymmärtämisessä ja hahmottamisessa. Kertomuksen kautta ihminen voi siis myös hallita ja ymmärtää menneisyyttään. (Hyvärinen 2006: 2–3.)

Kun ihmisiltä kysytään, miksi he ovat tehneet asioita niin kuin ovat tehneet, vastaus saadaan usein kertomuksen muodossa (Kaasila 2008: 41). Ajattelen, että usein vasta silloin, kun ihmistä pyydetään kertomaan jostain menneestä tapahtumasta, tapahtumat jäsentyvät ensimmäistä kertaa hänen mieleensä tapahtumaketjuksi, tarinaksi. Sitä ennen tapahtumajärjestys on saattanut olla jäsentymätön ja hajanainen kokonaisuus ihmisen mielessä. Kertoessaan tapahtuneesta ihminen asettaa asiat tiettyyn tapahtumajärjestykseen, jossa on syy-seuraussuhteita sekä ajallinen jäsenitys. Nimenantotarinoita tutkiessani olen välillä pohtinut, kuinka totta kertomuksista välittyvä tarina on. Kuinka hyvin ihmiset oikeasti kykenevät muistamaan vuosienkin takaisia tapahtumia? Miten onnistuu asioiden ajallinen järjestäminen kertomuksen muotoon? Olen ymmärtänyt, että vaikka kaikki ei olisikaan mennyt aivan niin kuin asiat tarinoissa menevät, ihmiset ovat samalla rakentaneet itselleen todellisuutta menneistä tapahtumista. Kertomukset eivät olekaan suoria kopioita kokemuksistamme, vaan ne myös merkityksellistävät kokemuksiamme jollakin tavalla (Kaasila 2008: 61). Kerrottuna tarina asettuu myös osaksi sosiaalista ja kulttuurista todellisuutta ja rakentaa samalla meidän kaikkien todellisuutta kyseisestä asiasta. Kun pyydämme henkilöä kertomaan tarinan elämästään, emme välttämättä tule ajatelleeksi, että se muokkaa paitsi kertojan myös meidän todellisuuttamme. Narratiivisessa tutkimuksessa todellisuus näyttäytyykin kertomuksena (Heikkinen 2001: 116). Tarinoiden avulla ihmiset rakentavat tietoa itsestään ja maailmasta (Heikkinen 2001: 14).

Narratiivisuuden käsitteelle ei ole olemassa vakiintunutta suomenkielistä nimitystä vaan monia nimityksiä, joilla on pieniä vivahde-eroja. Suomalaiset tutkijat käyttävätkin vaihtelevasti englannin kielestä muokatun termin (*narrative* > *narratiivi*) ohella muun muassa käsitteitä *tarina/tarinallinen* tai *kertomus/kerronnallinen/kertomuksellinen*. Englanninkielisissä teksteissä käytetään puolestaan lähes synonyymisesti narratiivin kanssa termiä *story* tai *life-story*. (Heikkinen 2001: 116.) Vilma Hänninen (1999: 19–20) määrittelee tarinallisen ja narratiivisen toistensa synonyymeiksi. Tarinallisella ja narratiivisella tutkimuksella Hänninen tarkoittaa tutkimusta, jonka keskeisenä välineenä toimii tarina, kertomus tai narratiivi. Kirjallisuuden tutkimuksessa kertomusta on pidetty eräänlaisena yläkäsitteenä tarinalle, mutta käytännössä narratiivisuutta ja tarinallisuutta voidaan nykyään

pitää toistensa synonyymeina (Puusa & Juuti 2011: 196). Käytän itse tässä tutkimuksessa käsitettä narratiivisuus, koska se nähdäkseni pitää sisällään myös kaikki rinnakkaiset käsitteet. Narratiivi puolestaan on kertomus, joka sisältää sarjan tapahtumia (Kaasila 2008: 43).

Heikkisen (2001: 118) mukaan narratiivisuudella voidaan viitata a) tietämisen tapaan ja tiedon luonteeseen, b) kerättyyn tutkimusaineistoon, c) aineiston analyysitapoihin ja d) tutkimuksen käytännölliseen merkitykseen. Tutkimuksessani narratiivisuus näkyy sekä kerätyssä tutkimusaineistossa että aineiston analyysitavoissa. Tutkimusaineistoni koostuu 60 kirjallisessa muodossa olevasta nimenantotarinnasta. Sosio-onomastiikalle tyypillisen nimien luokittelun ohella hyödynnän aineiston käsittelyssä myös narratiivista analyysitapaa. Narratiivisella analyysitavalla nimenantotarinoista on löydettävissä juoni samoin kuin asioiden ajassa etenevä tapahtumajärjestys.

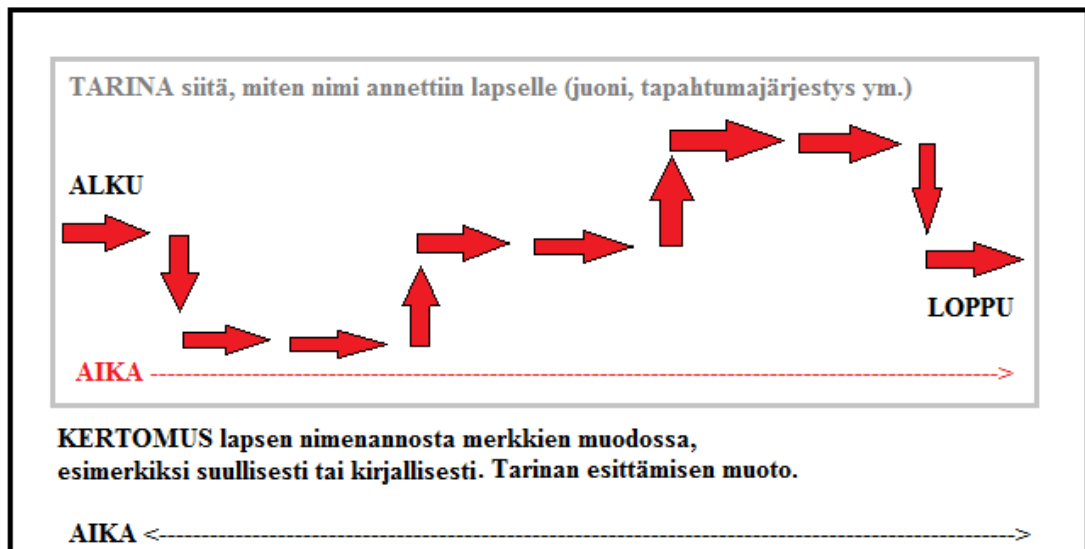
3.5. Aineiston analyysimenetelmät

3.5.1. Kertomuksen ja tarinan määrittelyä

Hännisen (1999: 20) mukaan tarina on ajallinen kokonaisuus, jolla on alku, keskikohta ja loppu. Kaasila (2008: 43) puolestaan määrittää narratiivin seuraavasti: sillä on juoni, alku, keskikohta ja loppu. Tarinan keskeisen elementin muodostaa joka tapauksessa juoni. Kun halutaan tietää, mitä tapahtuu ja missä järjestyksessä asiat kertomuksessa tapahtuvat, tutkitaan juonta. Lingvistit Labov ja Waletzky (1997: 21) toteavat, että kertomus minimimuodossaan syntyy kahdesta kertovasta lauseesta, joiden välillä on aikaero. Hännisen (1999:20) mukaan tarinan juoni muodostaa kokonaisuuden. Tarinan yksittäiset osat saavat merkityksensä vasta, kun niitä verrataan kokonaisuuteen. Kerrottu tarina on siis konkreettisten tapahtumien muotoon saatettu tarinan juonen ilmaisu. Kertomuksen käsite taas viittaa tarinan esitykseen merkkien muodossa esimerkiksi sanallisesti tai kirjallisesti. Myös Hyvärinen (2006: 5) toteaa, että kertomuksella on aina jokin media, esimerkiksi suullinen tai kirjallinen. Lisäksi kertomuksella on esittämisen tapa ja järjestys. Yksi kertomus voi pitää sisällään useita tarinoita eli kertomusta voidaan tulkita monella eri tavalla.

(Hänninen 1999:20.) Myös Hyvärisen (2006: 5) mukaan tarina sisältyy kertomukseen siten, että päättelemme tarinan kertomuksesta. Kertomus on siis tarinan esittämisen muoto.

Myös narratologiaan suuntautuneet kirjallisuudentutkijat tekevät selvän eron tarinan ja kertomuksen käsitteiden välille. Heidän mukaansa tarina viittaa kertomuksen ilmaisemaan tapahtumajärjestykseen. Kun tarina etenee kronologisessa järjestyksessä, voi kertomus alkaa myös esimerkiksi tapahtumisen loppupuolelta. Näin ollen myös aineisto esiintyy kertomuksina ja tarina on se, joka voidaan päätellä kertomuksen perusteella. Kun kuuntelemme tai luemme kertomusta, emme kuitenkaan näe kuvaa pelkästä tapahtumasarjasta (tarinasta), vaan kaikista seikoista, jotka tapahtumasarjaa ympäröivät ja siihen vaikuttavat. (Hyvärinen 2006: 5.) Kuvio 2 hahmottaa kertomuksen ja tarinan käsitteitä, kuten olen niitä edellä eritellyt. Tarina tulkitaan merkkien muodossa esitetystä kertomuksesta. Tarina on kronologisesti etenevä tapahtumasarja, kertomus voi alkaa myös tapahtumien lopusta.

KUVIO 2. Kertomuksen ja tarinan käsitteiden välinen suhde Hännistä (1999: 20) ja Hyväristä (2006: 5) mukaillen.

Polkinghornen (1995: 7) mukaan tarinassa tapahtumat kootaan juonen avulla eräänlaiseksi organisoiduksi kokonaisuudeksi. Polkinghornen esimerkissä ”The king died; the prince cried” kerrotaan kaksi toisiaan seuraavaa tapahtumaa. Juonen ja tarinan ulkomuodon alle kätkeytyy usein myös jokin syvällisempi merkitys. Tarinan kuninkaan kuoltua hänen poikansa suree isäänsä, jolloin tarinan ulkomuoto luo kontekstin ymmärtää syyn

itkemiselle. Samalla tavalla koen nimenantotarinoiden luovan kontekstin usein irrallisen tuntoisten, luettelomaisten nimeämisperusteiden ymmärtämiselle. Nimeämisperusteet asettuvat osaksi tarinaa ja aikaa. Ne kuljettavat myös tarinan juonta eteenpäin.

Kutsun nimenantotarinoita siis tarinoiksi. Tarina lapsen nimen antamisesta on esitetty merkkien (kirjainten) muodossa, kertomuksena. Nimenantotarina-aineisto koostuu siis kirjallisessa muodossa olevista kertomuksista. Analyysissä päättelen tarinan kertomuksesta, jolloin juuri tarina on se, joka kertoo minulle jotain tutkittavasta ilmiöstä. Tarina on kertomuksen juonen ilmaisu, tapahtumasarja. Koska tutkin kertomuksen tapahtumasarjaa, tutkin tarinaa.

3.5.2. Narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi

Polkinghorne viittaa narratiivisuudella paitsi aineiston laatuun myös aineiston analyysitapaan. Polkinghornen mukaan tutkimusaineistoa voidaan tuottaa kolmella tavalla: numeerisesti, lyhyiden sanallisten vastausten muodossa tai kerrontana (Polkinghorne 1995: 6–7). Kerrontaan perustuvia narratiivisia aineistoja ovat esimerkiksi haastattelut tai vapaat kirjalliset vastaukset, joissa informanteilla on mahdollisuus omin sanoin kertoa käsityksään tutkittavista asioista. Myös kaikenlaiset valmiit aineistot, kuten päiväkirjat ja elämäkerrat, ovat kerrontaan perustuvaa narratiivista aineistoa. (Heikkinen 2001: 121.) Oman aineistoni nimenantotarinat ovat vapaan kirjallisen vastauksen muodossa olevaa narratiivista aineistoa. Narratiivinen aineisto eroaa suuresti etenkin numeerisista, mutta myös lyhyillä vastauksilla kerätyistä aineistoista. Siksi myös narratiivisen aineiston analysoiminen on luonteeltaan erilaista. Kun lyhyistä sanallisista vastauksista koostuva aineisto voidaan esittää erilaisina luetteloina ja luokitella tyhjentävästi eri luokkiin, narratiivista aineistoa ei voi tiivistää tyhjentäviin luokkiin tai kategorioihin. Narratiivisen aineiston analyysi edellyttääkin aina tutkijan tulkintaa. (Polkinghorne 1995: 6.)

Narratiivisuus aineiston käsittelytapana voidaan Polkinghornen (1995: 6–8) mukaan jakaa kahteen kategoriaan siten, että erotetaan **narratiivien analyysi** (*analysis of narratives*) ja **narratiivinen analyysi** (*narrative analysis*) toisistaan. Narratiivien analyysi kohdistaa huomion kertomusten luokitteluun esimerkiksi tapaustyyppien ja kategorioiden

avulla, narratiivisessa analyysissä taas painottuu uuden kertomuksen tuottaminen aineistosta nousevien kertomusten pohjalta (taulukko 3). Näin ollen narratiivinen analyysi pyrkii luokittelun sijaan tulkitsemaan aineiston pohjalta uuden kertomuksen, jossa esiintyy aineiston kannalta keskeisiä teemoja. (Heikkinen 2001: 122.) Samassa tutkimuksessa voi soveltaa molempia analyysin tapoja, kuten tutkimuksessani teenkin.

TAULUKKO 3. Narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi.
(Polkinghorne 1995: 5–23)

Narratiivien analyysi	Narratiivinen analyysi
Tarina-aineisto	Aineisto ei ole aina tarinamuodossa
Tuloksena kuvauksia teemoista, juonesta, piirteistä, tapahtumista, henkilöistä jne.	Tuloksena uusi kertomus
Analyysimenetelmäksi käy mikä vain laadullinen analyysimenetelmä	Analyysi on aineiston yhdistämistä ja juonentamista
Liikkuu kokonaisuuksista osiin	Liikkuu osista kokonaisuuksiin

Seuraavaksi pyrin esittämään, mitä Polkinghornen esittämä narratiivisen aineiston käsittelytapa tarkoittaa oman tutkimukseni kohdalla. Tutkimusaineistoni muodostuu siis vapaan kirjallisen kerronnan avulla tuotetusta narratiivisesta aineistosta. Siksi aineiston käsittelytapa poikkeaa esimerkiksi numeerisesti tai lyhyillä vastauksilla kerätyistä aineistoista. Kuten edellä Polkinghorneen tukeutuen esitän, narratiivista aineistoa ei voi tiivistää tyhjentäviin luokkiin tai kategorioihin, kuten esimerkiksi sosio-onomastiikassa nimien nimeämis- tai nimenmuodostusperusteita luokiteltaessa tehdään. Nimeämisperusteita kerätäänkin yleensä lyhyillä vastauksilla, mutta tässä tutkimuksessa tutkimuskohteenani ovat kokonaiset tarinat. Heikkisen (2001: 121–122) mukaan kaikki kolme aineistotyyppiä – numeerinen, lyhytvastausaineisto ja narratiivinen aineisto – voivat kuitenkin olla edustettuina samassa tutkimusaineistossa. Näin on omankin aineistoni kohdalla. Näiden toisistaan poikkeavien aineistotyyppien käyttäminen edellyttää kuitenkin analyysivaiheessa toisistaan poikkeavia ajattelu- ja analyysitapoja.

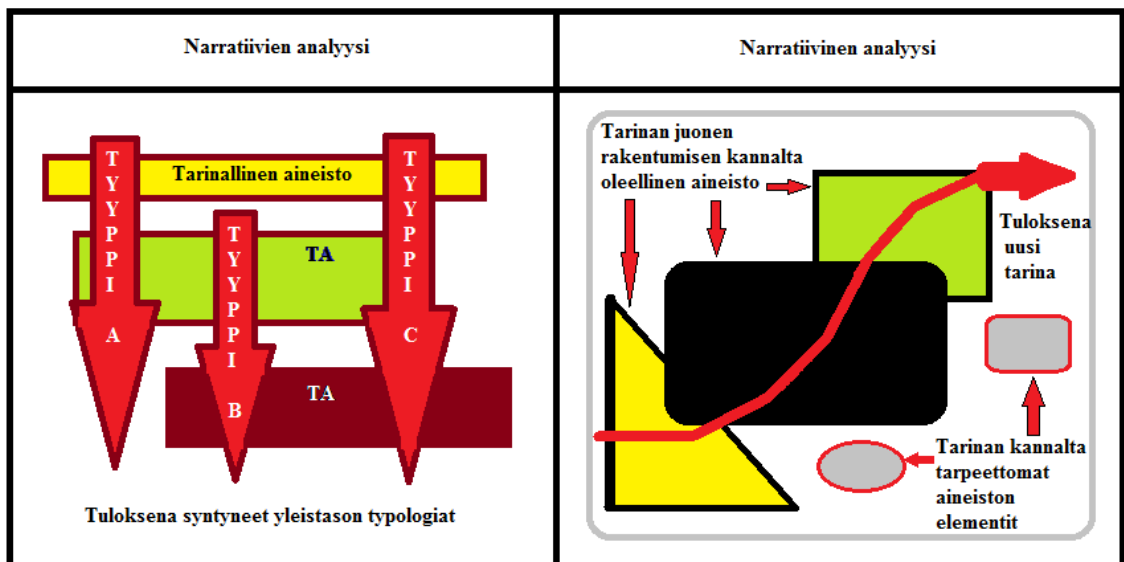
Narratiivien analyysissä jokainen kertomus pilkotaan osiin, minkä jälkeen eri kertojien tuottamat tiettyyn kategoriaan kuuluvat katkelmat yhdistetään. Kertomuksen jakaminen osiin tapahtuu yleensä osien sisältämien keskeisten teemojen mukaisesti. (Kaasila 2008: 46.) Polkinghornen (1995) mukaan systemaattisella aineistokatkelmien vertaamisella

narratiivien joukosta pyritään löytämään tutkittavan asian yleisimpiä käsitteellisiä ilmenemismuotoja. Joskus tutkija voi myös juonentaa tyypillisimmistä kertomuksen osista muodostetuista kategorioista tyyppitarinat, mutta itse en tässä narratiivisuutta ja sosioonomastikkaa yhdistävässä tutkimuksessa siihen ryhdy. Tyypillisen nimeämisprosessin juonentaminen tapahtuu vasta analyysivaiheeni lopussa, kun kaikista nimenantotarinoiden yleisimmistä juonityypeistä kootaan uusi kertomus, hahmotelma nimeämisprosessin kulusta. Narratiivisessa tutkimuksessa narratiivin muodostaman kokonaisuuden ja sen sisältämien kategorioiden erottaminen ei kuitenkaan aina ole selväpiirteistä. Lopullisena tavoitteena pidetäänkin molempien lähestymistapojen integroimista. (Kaasila 2008: 47–48.)

Narratiivien analyysi edellyttää yleensä analyysin kohteeksi useampia tarinoita. Pyrin siis tekemään yleisiä havaintoja 60 tarinasta koostuvasta aineistostani. Ensimmäisellä lukukerralla tarinoista löytyy tiettyjä, yhdistäviä piirteitä. Jokaisen lukukerran jälkeen huomioin tarinoista aina vain hienosyisempiä seikkoja. Toistuvat lukukerrat alkavat kuin itsestään pilkkoa kertomuksia osiin ja kategorioihin. Koska mielenkiinnonkohteenani ovat lasten työnimet, kiinnostavia ovat juuri työnimiin liittyvät tapahtumakulut. Työnimien aseman tarkastelun kautta tarinoista alkaa hahmottua juuri työnimiin liittyviä juonellisia vaiheita. Tapahtumien ajallisen kulun muodostaa lapsen odotus eri vaiheineen. Lopulta narratiivien analyysi tuottaa tutkijalle kuvauksia tarinoiden tapahtumista, piirteistä, henkilöistä ja teemoista. Narratiivisen analyysin tekemisessä pääpaino ei ole erilaisten juonityyppien numeerisessa laskemisessa. Laskemisella voi tietysti haluttaessa osoittaa, kuinka tyypillisestä asiasta kunkin juonityypin kohdalla on kyse. Tulevassa analyysissä ryhmittelen tarinoita juonityyppeihin ja osoitan joidenkin juonityyppien yleisyyden myös numeerisesti. Se ei kuitenkaan ole välttämätöntä.

Erilaisten tyypillisyyksien erittelemisestä eli usean henkilön kokemasta tapahtumasta tai ilmiöstä siirrytään kohti Polkinghornen kuvaamaa narratiivista analyysia. Jos narratiivien analyysissä liikutaan kokonaisuuksista osiin, narratiivisessa analyysissä liike on päinvas-tainen: siinä liikutaan osista kokonaisuuksiin (taulukko 3). Narratiivinen analyysi pyrkii kokoamaan juonityyppeihin pilkotusta aineistosta kokonaisen, yleisimmät juonityypit kattavan kokonaiskertomuksen. Narratiivinen analyysi ei vaadi aina tarina-aineistoa. Analyysissä 60 erilaisesta nimenantotarinnasta pyritään juonentamaan ja luomaan uusi kertomus, jossa tutkimukseni tarinat sulautuvat yhdeksi suureksi kertomukseksi, joka

puolestaan kertoo tarinan lapsen nimeämisprosessin kulun tyypillisimmistä vaiheista. Narratiivisessa analyysissä huomio kohdistuu siis ehjän ja juonellisen, ajassa etenevän tarinan tuottamiseen ja keskeisten osien kokoamiseen. (Heikkinen 2001: 123.) Kun tarinat sulautuvat yhdeksi kertomukseksi, syntynyt kertomus ei sellaisenaan ole enää kenenkään oma, vaan se muodostuu kaikkien nimenantotarinoiden oleellisimmista tapahtumista ja vaiheista. Nimeämisprosessin kuvauksen kannalta tarpeeton juoniaineisto karstiutuu samalla pois. Jokaisen nimenantotarinan yksittäinen, pieni sivujuonne ei siis pääse mukaan lopulliseen kuvaukseen. Uusi tarina kertoo, millaisista yleisimmistä vaiheista lapsen nimeämisprosessi koostuu ja mikä on työnimen asema tässä prosessissa. Kuvio 3 havainnollistaa kuvallisesti edellä kuvailemieni narratiivien analyysin ja narratiivisen analyysin toteuttamisen kulkua.

KUVIO 3. Narratiivien analyysi ja narratiivinen analyysi (Polkinghorne 1995: 5–23).

Kutsun siis tulevassa analyysissäni pilkottuista nimenantotarinoista nousevia yleisimpiä nimeämisprosessin vaiheita juonityypeiksi. Päätännössä kokoan aineistosta narratiivista analyysia hyödyntäen juonellisen, ajassa etenevän nimeämisprosessin kuvauksen, jossa tarinoiden yleisimmät yhtymäkohdat tulevat näkyviksi.

3.6. Tutkimuskysymykset

Edellä esittämäni suomalaisen nimenannon kulttuurihistoriallisen taustan sekä tutkimuksen teorioiden ja metodien pohjalta esitän tutkimuskysymykseni, jotka siis ovat:

1. Millaisia keskeisiä juonellisia vaiheita nimenantotarinoista muodostuvassa nimeämisprosessissa on? Millainen on työnimen elinkaari nimeämisprosessissa?
2. Miksi työnimiä annetaan? Millaisia funktioita työnimillä on 2010-luvun nimeämisprosessissa? Miten työnimien funktiot eroavat kansanuskon ajalla annettujen lasten väliaikaisten nimien funktioista?
3. Millaisia työnimiä lapsille annetaan 2010-luvulla? Ketkä työnimiä antavat ja käyttävät? Millainen on työnimen vaikutus lapsen viralliseen nimeen?

4. NIMENANTOTARINOIDEN JUONELLISIA VAIHEITA

4.1. Nimenantotarinoiden ajallisia lähtökohtia

Nimenantotarinat alkavat ajallisesti hyvin eri vaiheista – osa jo nimenantajan nuoruudesta ja ajalta ennen raskautta, osa vasta raskauden toteamisesta. Tässä luvussa keskityn kronologisesti varhaisimpiin nimen pohtimista koskeviin ajankohtiin. Myöhemmissä luvuissa tulevat käsitellyksi myös muut nimen pohtimisen tyypilliset ajankohdat. Käsitellyksi tulevat niin virallisen nimen kuin työnimenkin pohtimisen tyypillisimmät ajankohdat. Nimenantotarinoiden juonta analysoidessa tutkitaan tarinan narratiiveja, tarinanosia, jolloin kyseessä on narratiivien analyysi. Tarina pilkotaan keskeisiin tarinan juonta kuljettaviin osiin, joita analysoidaan. Tällöin tärkeämpää kuin tapausten tarkka laskeminen on erilaisten juonityyppien nimeäminen.

Esitän tässä aineiston analyysiosassa runsaasti aineistoesimerkkejä, sillä ne havainnollistavat mielestäni selkeimmin kulloistakin käsiteltävää asiaa. Koska kyseessä on tarinapohjainen aineisto, aina esimerkikään ei voi olla aivan lyhyt. Asian ytimen esittäminen vaatii usein hiukan tarinaa ympärilleen. Tummennan kustakin aineistoesimerkistä esimerkin ydinajatuksen sen mukaan, mitä seikkaa siitä tarkastellaan. Aineistoesimerkeissä yhdistyvät paitsi narratiivisen analyysin juonenkulku ja ajankohta myös sosio-onomastisen analyysin mukainen nimien nimeämisperusteiden tarkastelu. Nimeämisperusteet tulevat käsitellyksi nimenantotarinoiden juonellisten vaiheiden yhteydessä, sillä niiden vaikutus tarinoiden juonenkulkuun on oleellinen osa nimenantotarinoiden etenemistä.

Pakarisen (1995: 17– 18) 1990-luvulla keräämästä työnimiaineistosta selviää, että työnimiä annetaan usein jo raskauden suunnitteluvaiheessa. Omasta aineistostani nousee kuitenkin esille, että osalla tulevista vanhemmista on ollut suunnitelmia niin virallisesta nimestä kuin työnimestäkin jo kauan ennen kuin raskautta on edes suunniteltu. Joistakin tarinoista käy ilmi, että suunnitelmia nimestä on tehty vuosia ennen lasta. Usein tällöin ei siis olla vielä suunniteltu raskaaksi tulemistä, mutta suunnitelma lapsesta joskus tulevaisuudessa on kuitenkin ollut olemassa. Nimissä on sekä lapsen viralliseksi nimeksi että työnimeksi suunniteltuja nimiä.

Mielenkiintoinen ja mielestäni hyvin nykyisen nimeämisprosessin lähtökohtia kuvaava ilmiö onkin se, että mahdolliselle tulevalle lapselle ei suunnitella ainoastaan virallista nimeä vaan myös epävirallista nimeä, työnimeä. Se osoittaa, että työnimellä ja sen antamisella vaikuttaisi olevan aivan oma paikkansa nykyisessä nimeämisprosessissa. Samoja havaintoja on tehnyt jo Pakarinen (1995: 12), jonka tutkimuksessa jotkut nimenantajat puhuvat työnimiperinteestä. Ilmiö ei nähdäkseni ole kuitenkaan kovin vanha. Useampi informanttini pitää työnimen antamista lapsen nimeämisprosessiin kuuluvana vaiheena. Tarve antaa työnimi kuvastaa hyvin myös sitä seikkaa, miten suunniteltuina ja toivottuina lapset pitkälti nykyään syntyvät. Lapsia syntyy yhä vähemmän, mutta syntyvät lapset ovat suurimmaksi osaksi suunniteltuja ja odotettuja. Ero nykyisen suunnitelmallisuuden ja entisaikojen luontaisen suunnittelemattomuuden välillä on siis suuri. Nimeämisprosessin ja etenkin sen ensimmäisen vaiheen, Aldrinin kuvaaman inspiraatiovaiheen, kesto on nykyään luultavasti hyvin paljon pidempi kuin esimerkiksi 50 tai sata vuotta sitten – puhumattakaan tätä varhaisemmista vaiheista.

Emilia Aldrin on nimenantoprosessin kuvauksessaan nimennyt ensimmäiseksi vaiheeksi inspiraatiovaiheen, jossa tulevat vanhemmat osin tietoisesti, osin tiedostamattaankin etsivät kiinnostavia, potentiaalisia nimivaihtoehtoja tulevalle lapselleen. Aldrinin mukaan kyseinen vaihe voi kestää vielä pidempään kuin hänen tutkimuksestaan tulee ilmi, koska inspiraatiovaihetta elävät usein sellaisetkin henkilöt, joille lapsen hankkiminen ei vielä ole ajankohtaista. Nimien miettiminen ja makustelu voi olla etenkin nuorille naisille vuosikausia kestävä harrastus. (Ainialan 2011: 624–624 mukaan Aldrin 2011.) Koska olen itse ollut tyttö, jonka lukioajan teinikalenterin loppulehdillä on ollut pitkiä nimilistoja tuleville lapsille, ymmärrän varsin hyvin, että nimien vuosikausia kestävä pohdiskelu voi olla joillekin todellisuutta. Nimiä listoihini olen kerännyt esimerkiksi lehdistä, radiosta, televisiosta ja ihan vain kohtaamisista ihmisten kanssa. Erään lapseni etunimeksi päätynyt nimi (*Elia*) on jäänyt mieleeni ollessani 19-vuotiaana hetken aikaa töissä päiväkodissa. Inspiraatiovaihe voi kuitenkin olla myös huomattavasti lyhyempi vaihe kuin seuraavassa luvussa esiintyvien nimenantotarinoiden inspiraatiovaihe, joka monessa tarinassa on kestänyt useampia vuosia ja alkanut usein jo ennen raskauden suunnittelemista. Työnimet ja viralliset nimet voivat syntyä myös hyvin lyhyen harkinnan jälkeen.

4.2. Jo ennen lasta ovat unelmat ja nimet

Tässä luvussa tarkastelen aineistoni nimenantotarinoista niitä, joissa lapsen nimi – työnimi tai virallinen nimi – on päätetty jo ennen raskautta. Tällaisia nimiä kutsun eräänlaisiksi **etukäteisnimiksi** erotuksena varsinaisiin työnimisiin, joita annetaan tavallisimmin vasta raskauden aikana tai ennen virallisen nimen antamista. Etukäteisnimien antamiselle on olemassa erilaisia syitä, mutta omassa aineistossani keskeisimpänä syynä näyttäytyy halu tai suunnitelma saada lapsi joskus tulevaisuudessa, vaikka itse raskautta ei vielä suunniteltaisikaan silloin, kun etukäteisnimi päätetään. Toisena syynä on kiinnostus nimiin ja niiden pohtimiseen. Kutsun tätä ilmiötä nimien harrastamiseksi ja nimiaktiivisuudeksi. Pakarisen (1995: 17) 1990-luvulla tekemässä tutkimuksessa tällaisia etukäteisnimiksi kutsumiani työnimiä on noin 3 % aineiston työnimistä. 2010-luvun aineistossani ennen raskautta annettuja työnimiä on enemmän: 15 (25 %) nimenantotarinessa lapsen työnimi tai virallinen nimi on annettu jo ennen raskautta. Näistä työnimien osuus on liki puolet, 12 %.

Aina ei ole helppo selvittää, onko etukäteisnimenä annettua nimeä suunniteltu lapsen työnimeksi vai viralliseksi nimeksi. Epäselvissä tapauksissa luen työnimeksi kaikki sellaiset nimet, joita ei selvästi mainita lapsen viralliseksi nimeksi suunnitelluksi nimeksi tai jotka eivät päädy lapsen viralliseen nimeen. Osa työnimistä on jo luonteeltaan sellaisia, etteivät ne sovellu viralliseksi nimeksi, esimerkiksi nimi *Hyygel*. Esimerkin (12) *Inari*-nimen tarinasta puolestaan on vaikea päätellä, onko nimeä suunniteltu lapsen työnimeksi vai viralliseksi nimeksi. Tarinassa nimi ei päädy lapsen viralliseksi nimeksi, koska lapsi on poika. Lasken nimen siis työnimeksi. *Risto-Matti*-työnimen huomioin laskennallisista syistä kahtena eri työnimenä, *Risto-MattiA* ja *Risto-MattiB*.

Eräs informanttini kertoo päättäneensä tulevan lapsensa nimen jo pienenä tyttönä (esimerkki 1). Pieni tyttö on käsitykseni mukaan alakouluikäinen lapsi. Tämä on varhaisin nimenantotarinoissa mainittu ajankohta lapsen nimen suunnittelulle ja päättämiselle. Tätä seuraavissa esimerkeissä esittelen tapaukset, joissa lapsen nimi on päätetty joko yksin tai yhdessä seurustelukumppanin kanssa jo vuosia, jopa kymmenenkin vuotta ennen kuin lapsi on ollut tulossa.

(1) *Oikean nimen lapsi sai sen mukaan, kun olin pienenä tyttönä päättänyt, että jos joskus minulla on vauva, niin siitä tulee Julia.* – – (34Myy2013)

Lukioikäisenä seurustelunsa aloittanut pari on pohtinut tulevien lastensa virallisia nimiä jo lukiolaisina. Viralliset nimet molemmille sukupuolille on valittu vuonna 2005, työnimi on päätetty vuonna 2011, raskaus on alkanut vuonna 2012 ja lapsi on syntynyt vuonna 2013. Nimeämisprosessin kesto on siis esimerkiksi (2) vähintään kahdeksan vuotta, joka on pitkä, mutta ei epätavallinen kesto nimeämisprosessin inspiraatiovaiheelle. Esimerkistä käy ilmi, että vuosien saatossa suosikkinimet saattavat myös vaihtua.

(2) Syksyllä 2011 olimme mieheni kanssa Pariisissa. – – Pariisissa puhuimme myös aika paljon tulevaisuudesta, ja jotenkin Eiffel-byygel kääntyi siihen, että päätimme mahdollisen tulevan lapsemme työnimen olevan Hyygel. Siitä lähtien puhuimme aina Hyygelistä, kun lapsesta tuli puhe. En siis tuossa vaiheessa ollut vielä edes suunnitelmassa raskaana. – – Keväällä 2012 raskaus sitten alkoi, ja edelleen puhuimme Hyygelistä. – – Olemme alkaneet seurustella lukiossa (2005), ja jo muutaman kuukauden kuluttua valinneet nimet tytölle ja pojalle. Tytön nimi oli pysynyt samana, mutta pojan nimi on muuttunut ajan kuluessa. (36Hyygel2013)

Aldrinin kuvaama nuorten naisten harrastama nimien pohdinta näkyy selvästi aineistostani. Esimerkissä (3) naispuolinen informantti kertoo päättäneensä, ilman kumppanin kanssa keskustelua, tulevan lapsensa nimen jo vähintään kymmenen vuotta ennen lapsen syntymää. Tällöin hän ei todennäköisesti ole ollut vielä parisuhteessa nykyisen kumppaninsa kanssa toisin kuin esimerkin (2) nimenantaja, joka kertoo päättäneensä tulevien lastensa nimet yhdessä seurustelukumppaninsa kanssa. Esimerkissä (3) mainittu ”aina” tarkoittanee hyvin pitkää ajanjaksoa.

(3) Olin ”aina” (eli jo lukuisia vuosia, vähintään kymmenisen) tiennyt, että jos minulla joskus on poikalapsi, sen nimeksi tulee Tenho – – (30Del-fiini2013)

Myös seuraavissa esimerkeissä (4) ja (5) Aldrinin havainto nuorten naisten nimiharrastuksesta tulee esille. Esimerkissä (4) informantti kertoo pohtineensa tulevien lastensa nimiä jo peruskouluikäisestä. Lopullisia nimipäätöksiä hän ei tuolloin ole tehnyt, mutta kertoo, että vaikka nimimaku ja mielipiteet nimistä ovatkin muuttuneet jonkin verran matkan varrella, hänellä on jo tuolloin ollut melko tarkka käsitys siitä, millaisia nimiä hän lapsilleen haluaa antaa. Lapsen nimeksi päätyy eräs jo tuolloin pohdittu nimi. Toisessa esimerkissä (5) informantti on jo vuosia haaveillut, että eräästä nimestä tulee hänen mahdollisen poikansa nimi. Vanhemmat päättävät raskausaikana, että lapselle annetaan tämä nimi, mutta kun lapsi syntyy, he toteavat, ettei lapsi näytä suunnitellulta nimeltään. Vanhemmat

päätyvätkin antamaan lapselle toisen nimen. Jo kertaalleen päätetty virallinen nimi vaihtuu toiseen lapsen synnyttyä.

(4) – – *Olen myös miettinyt lapsen nimiä jo peruskoululaisesta saakka ja tulevien lasteni nimet ovat olleet melkeinpä päätettyinä siitä asti. Toki maku ja mielipiteet ovat muuttuneet siitä, mutta aika tarkka käsitys minulla oli minkälaisen nimen lapselleni haluan. Joonatan on ollut yksi suosikeistani aina, kuten myös Julius.* – – (7Seppo-Gertrud2015)

(5) – – *Lisäksi olin vuosia haaveillut, että jos joskus saan poikalapsen, haluan antaa sille nimeksi Eemil.* – – *ja lopulta lapsen isäkin suostui siihen että lapsen nimeksi tulisi Eemil.* – – *Sairaalassa lapsen synnyttyä, isä ehdotti, että voisiko nimen Eemil kuitenkin jättää pois. Katsoin vauvaa ja mietin että eihän se edes näytä Eemililtä, vaan ihan Jooalta.* – – (29Herkko 2013)

Esimerkissä (6) nimenantaja kertoo heidän olleen kaveripiirinsä viimeisiä lastenhankinnassa. Lapsen nimeä tai työnimeä on suunniteltu vuosia ennen kuin lapsen hankkiminen on ollut ajankohtaista. Tähän on luultavasti vaikuttanut se, että ympäröivällä kaveripiirillä on jo ollut lapsia. Aihe on ollut aktiivisesti läsnä arjessa ja asia on koskettanut myös vielä lapsetonta pariskuntaa. Esimerkissä tuleva täti on puhutellut mahdollista tulevaa lasta vanhempien antamalla nimellä. Myös esimerkissä (7) lapsen virallisesta nimestä on keskusteltu vuosia ennen raskautta. Tässä nimenantotarinnassa se myös päättyy lapsen nimeksi.

(6) *Olemme kaveriporukassamme lähes viimeisiä lastenhankinnassa ja lapset ovat syntyneet suht kypsällä iällä. Puhuimmekin siis vuosia etukäteen mieheni kanssa vähän jopa arvostellen, kuinka meidän ”Risto-Matti” tekee sitä tai ei tee tätä ja kuinka me hänet kasvatamme tiukasti.* – – *Risto-Matti-nimeä käytettiin lähinnä vanhempien kesken jo ennen odotusta ja myös tuleva täti puhutteli mahdollista uutta tulokasta tällä nimellä.* – – (45Risto-MattiA2012/46Risto-MattiB2012)

(7) *Jo kauan ennen raskautta keskustelimme mieheni kanssa mahdollisista lapsen nimistä. Silloin jo oikeastaan päädyimme pojan oikeaan nimeen, mutta halusimme pitää oikean nimen salassa mahdollisimman pitkään, joten työnimi oli pakko keksiä.* – – (10OJ2015)

Lisäksi aineistossa on nimenantotarinoita, joissa raskautta on joko suunniteltu tai yritetty aktiivisesti ja nimi lapselle on jo ollut olemassa. Tällaisesta on kyse esimerkissä (8). Useammasta nimenantotarinnasta käy ilmi myös raskaaksi tulemisen vaikeus. Raskautta on yritetty pitkiä aikoja, useita vuosiakin. Tämä luonnollisesti suuntaa ajatukset tulevaan

lapseen ja vaikuttaa myös siihen, että myös nimien pohtiminen on jatkuvasti ajankohtainen asia. Esimerkissä (9) nimenantaja kuvaa heidän odottaneen lasta kaksi vuotta, koska raskaus ei ole heti onnistunut. *Johannes* päättyy lapsen virallisen nimen jälkinimeksi. Myös esimerkissä (10) kerrotaan, että lasta on yritetty useamman vuoden ajan, joskaan siinä ei kerrota lapselle vielä suunnitellun nimeä. Aina raskauden pitkäaikainen yrittäminen ei siis välttämättä aiheuta nimien aktiivista pohdintaa. Myös esimerkissä (11) raskaaksi tulemisen yrittäminen on ollut useita vuosia kestänyt ajanjakso. Nimi on keksitty hiukan ennen raskauden toteamista.

(8) ***Jo ennen raskauden alkua, raskautta yrittäessämme, puhuimme mieheni kanssa kahden kesken aina Artusta, joka meille syntyisi joskus.*** – – (20Arttu2014)

(9) ***Odotimme esikoista yhteensä noin 2 vuotta: en tullut heti raskaaksi. Jo ennen raskaaksi tulemista puhuimme haaveista ja unelmista, toivosta. Kun tiesin odottavani, totesimme: nyt elää meidän toivo. – – Poikavauvaa odottaessamme toivo muuttui Toivoksi. – – Jo seurusteluaikana, kolmisen vuotta ennen raskaaksi tulemista haaveilimme yhdessä pikku-Johanneksesta – omasta lapsesta.*** (58Toivo2010)

(10) ***Minulla on aina ollut vahva tunne, että ensimmäinen lapseni on tyttö. Olimme yrittäneet lasta jo useamman vuoden ja vihdoinkin olin raskaana.*** – – (4Friidu2015)

(11) ***Lapsemme työnimi oli Rauha. Se tuli työnimeksi, kun hyvä ystäväni näki unta, jossa meillä oli Rauha-niminen tytär. Olimme monta vuotta yrittäneet saada lasta, mutta raskaus meni aina kesken. Tämän unen ystäväni näki vain vähän ennen kuin saimme tietää tästä raskaudesta, joka sitten lopulta jäi kiinni. Tässäkin raskaudessa oli keskenmenoriskiä ja ennenaikaisuusriskiä.*** – – (44Rauha2012)

Oman ryhmänsä muodostavat nimenantotarinat, joissa nimi on annettu ennen raskautta, mutta hiukan eri syistä kuin edeltäneissä esimerkeissä. Esimerkissä (12) nimenantaja kertoo ”puolivahingosta”: raskauden alkaminen on ollut mahdollista, mutta raskaus ei kuitenkaan ole alkanut. Puolivahingolla kuvataan siis tilannetta, jossa lasta ei ole vielä varsinaisesti suunniteltu. Lapselle on kuitenkin vahingon seurauksena ehditty vähän kuin varmuuden vuoksi keksiä nimi.

(12) ***Olimme Inarinjärvellä melomassa ennen kuin lapsesta oli tietoa tai edes toivetta. Kävi niin sanotusti ”puolivahinko”, ja silloin keksimme, että mahdollisen lapsen nimeksi tulee sitten Inari, jos se on tyttö. – – No, lasta ei silloin kuulunut, kunnes noin vuosi sen jälkeen saimme tietää odotta-vamme lasta.*** – – (26Einari 2014)

Toisessa tarinassa kuvataan, miten raskaaksi tuleminen on kyllä ollut toivottavaa, mutta raskaaksi tulemista on haluttu vielä pitkittää muutamilla kuukausilla. Lapsen nimi on kuitenkin keksitty jo ennen raskautta. Toisin kuin tarinoissa, joissa raskaaksi tulemista on yritetty pitkiäkin aikoja, esimerkissä (13) sitä on pitkitetty, koska raskaus ei ole sopinut elämäntilanteeseen. Raskaus on myöhemmin toteutunut halutun ajan päästä, muutaman kuukauden pitkittämisen jälkeen. Tällaista raskauden pitkittämisen tarvetta ei esiinny muissa nimenantotarinoissa. Tyypillisempää on, ettei raskaus ole toteutunut niin nopeasti kuin olisi haluttu.

(13) Menimme mieheni kanssa naimisiin heinäkuussa 2012. Ennen häitä oli selvää, että jossain vaiheessa häiden jälkeen haluamme yrittää saada lapsen. Emme kuitenkaan heti häiden jälkeen halunneet vielä jättää ehkäisyä pois, koska minulla oli koulu kesken ja olin valmistumassa – – Kyse oli kuitenkin vain muutaman kuukauden pitkittämisestä ennen raskaaksi tulon yrittämistä. – – Häiden jälkeen olimme häämatkalla Aruballa – – Curacaolla vierailimme Hato-nimisissä luolastoissa. – – Mieheni vitsaili, että menisimme johonkin pimeään nurkkaan tekemään ”pikku-Haton”. Siitä jäi elämään Hato-nimi – – Alkuvuodesta 2013 tein positiivisen raskaustestin – – ja aloimme puhua Hatosta jo heti alusta alkaen. – – (33Hato2013)

Myös muutamissa muissa nimenantotarinoissa lapsen virallinen nimi on päätetty jo ennen raskautta. Näissä tarinoissa nimeämisprosessin kuvausta ei kuitenkaan aloiteta tästä seikasta vaan esimerkiksi työnimen antamisen ajankohdasta. Tämä johtuu todennäköisesti aineistonkeruulomakkeen apukysymyksistä, jotka johdattelevat kertomaan ensimmäiseksi lapsen työnimestä. Lisäksi tutkimuksen painotus on työnimissä, jolloin virallisesta nimestä kertomista huomioidaan muutenkin vähemmän. Useissa nimenantotarinoissa nimeämisprosessista ei siis kerrota kronologisessa järjestyksessä. Kertomus lapsen nimenannosta saattaa alkaa työnimen antamisesta ja maininta siitä, että virallinen nimi on päätetty jo kauan ennen työnimeä voi löytyä tarinan loppupuolelta. Esimerkissä (14) lapsen virallinen nimi on päätetty jo ennen raskautta, mutta työnimi on ollut käytössä raskauden ensiviikoilta saakka siksi, ettei virallinen nimi paljastuisi. Lisäksi vanhemmat ovat halunneet varmistaa, että nimi todella sopii syntyvälle lapselle.

(14) – – Patrit-nimi oli selvillä jo ennen syntymää, mutta työnimi oli käytössä koska emme halunneet paljastaa oikeaa nimeä muille ja halusimme varmistaa, että lapsi näyttää nimeltään. – – (3Linssi2015)

Lisäksi aineistossa on toinenkin tarina (15), jossa jo kauan sitten päätetty nimi tulee lapsen virallisen nimen jälkinimeksi. Samanlaisesta tapauksesta on kyse esimerkin (9) *Johannes*-nimessä. Arvelen, että tapauksia, joissa lapsen jälkinimi on ollut valmiina, on enemmänkin, mutta asiasta ei vain ole mainintaa tarinassa. Esimerkissä (15) nimen päätymistä osaksi lapsen virallista nimeä edesauttaneen, että nimi on myös lapsen isän toinen nimi. Tällöin isän toinen nimi tavallaan muistuttaa kauan sitten päätetyn suosikkinimen olemassaolosta sen lisäksi, että nimi muuten miellyttää. Nimellä on siis kaksinkertainen syy tulla valituksi. Jälkinimeksi jo etukäteen valitut nimet ovatkin usein suvun nimiä.

(15) – – *Nimi pojalle syntyi, kun olen itse aina halunnut Kristian nimen lapselleni ja isän toinen nimi on Kristian, siihen ympärille alettiin vain miettimään mitkä sopisi Kristian nimen kanssa* – – (56Kyöleppi2010)

4.3. Virallisen nimen pohdintaa

Kuten edellä käy ilmi, virallista nimeä pohditaan usein jo ennen raskautta. Se onkin yksi virallisen nimen tyypillisimmistä pohdinta-ajankohdista. Tässä luvussa käsittelen nimenantotarinoiden muita tyypillisiä ajankohtia pohtia ja antaa virallinen nimi. Vaikka pääpaino tutkimuksessani on lasten työnimissä, aineistonkeruulomakkeen taustakysymyksissä kysytään myös lapsen virallista nimeä. Lisäksi nimenantotarinan kertomista helpottavissa apukysymyksissä (liite 1) kysytään, mistä lapsen virallinen nimi tulee. Useat informantit ovat kertoneet myös virallisen nimen antamisen ajankohdista ja seikkaperäisistäkin nimeämisperusteista. Osassa tarinoista virallisen nimen antamisen ajankohdasta ja syistä kerrotaan kuitenkin niukkasanaisesti. Useimmissa tarinoissa on mainittu kyllä nimeämisperusteita, mutta ajankohta jää epäselväksi tai vähintäänkin tulkinnanvaraiseksi. Virallisen nimen pohtimisen ajankohta on joka tapauksessa keskeisin vaihe nimeämisprosessia. Aina varhaisessa vaiheessa päätetty virallinen nimi ei ole lapsen lopullinen virallinen nimi, mutta hyvin usein jo varhaisessakin vaiheessa nimeämisprosessia päätetty nimi päättyy lapsen nimeksi.

Koska käsittelen tässä luvussa kaikkien aineistoni nimenantotarinoiden virallisen nimen pohtimisen ja päättämisen ajankohtia, en esitä esimerkkejä kaikista tarinoista. En myöskään esitä enää esimerkkejä edellisessä luvussa kertomistani tapauksista, joissa lapsen

virallinen nimi on päätetty jo ennen raskautta. Olen ryhmitellyt tarinat yleisimpien virallisen nimen päättämisen ajankohtien mukaan ja havainnollistan kutakin juonityyppiä muutamien esimerkein. Raskautta edeltävän ajan lisäksi virallisia nimiä pohditaan tasaisesti raskauden toteamisesta aina viralliseen nimenantoon saakka.

Nimenantotarinoiden perusteella tyypillisimpiä ajankohtia päättää lapsen virallinen nimi ovat

- a) ennen raskautta,
- b) toisen ultran ajankohta eli noin raskauden puoliväli,
- c) lapsen syntymä ja
- d) vähän ennen lapsen nimenantojuhlaa.

Näistä käsittelen seuraavaksi ajankohtia b), c) ja d), koska kohta a) tulee käsitellyksi jo edeltävässä luvussa 4.2. Esitän ajankohdat nimeämisprosessin etenemisen mukaisessa kronologisessa järjestyksessä. Koska tutkimuksen pääpaino on lasten työnimissä, käsittelem niiden antamisen ajankohtia virallisia nimiä seikkaperäisemmin luvussa 4.4.

Virallisen nimen pohtimisen ja päättämisen toinen tyypillinen ajankohta on noin raskauden puoliväli (rv 18–22). Kaikille raskaana oleville tarjotaan yleensä kaksi ilmaista ultraäänitutkimusta, joista ensimmäisen ajankohta on yleensä raskausviikolla 12 ja toisen raskauden puolivälissä. Tässä keskiraskauden ultraäänitutkimuksessa eli rakenneultrassa tutkitaan muun muassa sikiön perusanatomia, jotta saadaan selvyys lapsen normaalista kehityksestä. Lisäksi tarkkaillaan lapsiveden määrää ja istukan sijaintia. (Terve.fi-verkopalvelun internetsivut.) Jos tulevat vanhemmat haluavat tietää, onko tuleva lapsi tyttö vai poika, se onnistuu yleensä keskiraskauden ultraäänitutkimuksessa. Ensimmäisessä ultratutkimuksessa sikiö on vielä niin pieni, ettei sukupuolta ole mahdollista selvittää. Nimenantotarinoiden perusteella hyvin monet vanhemmat hyödyntävät mahdollisuuden selvittää lapsen sukupuoli keskiraskauden ultraäänitutkimuksessa. Mukana on tosin myös muutamia tarinoita, joissa mahdollisuudesta tiedetään, mutta korostetaan, että sukupuolta ei missään nimessä ole haluttu selvittää.

Aina vanhempien toive sukupuolen selviämisestä toisessa ultrassa ei kuitenkaan toteudu. Sukupuolen määrittämistä voi vaikeuttaa esimerkiksi sikiön asento kohdussa. Nykyinen

mahdollisuus saada tietää lapsen sukupuoli jo raskausaikana näkyy selvästi nimenantotarinoiden virallisen nimen pohtimisen ja päättämisen ajankohdissa. Se näkyy nimenantotarinoissa tavallaan kahdella tavalla. Ensimmäisessä tapauksessa lapsen sukupuoli selviää rakenneultrassa ja se käynnistää virallisen nimen pohtimisen prosessin. Aina nimeä ei päätetä saman tien, mutta pohtiminen alkaa ultrasta. Tässä vaiheessa päätetty nimi ei myöskään kaikissa tapauksissa päädy lapsen lopulliseksi viralliseksi nimeksi. Joskus nimi saattaa olla jo valmiiksi mietittynä. Tällöin rakenneultrassa todettu sukupuoli vain vahvistaa päätöstä antaa lapselle juuri kyseinen nimi. Tällöin varsinainen päätös nimestä on kuitenkin tehty jo varhaisempana ajankohtana. Esitän tässä luvussa esimerkin myös tällaisesta tapauksesta.

Toisessa tapauksessa sukupuoli ei selviä tai sitä ei haluta tietää, mikä siirtää virallisen nimen päättämisen ajankohdan lapsen sukupuolen varman selviämisen, syntymän, ajankohtaan. Tämä ei kuitenkaan ole este sille, etteikö virallista nimeä pohdittaisi jo raskausaikana. Annan myös esimerkin tapauksesta, jossa vanhemmat olisivat halunneet tietää rakenneultrassa lapsen sukupuolen, mutta sukupuoli jää selviämättä. Eräässä toisessa tarinassa tieto sukupuolesta on puolestaan ”varovainen arvaus” eli sukupuolesta ei ole saatu täyttä varmuutta. Tavallisempaa kuitenkin on, että lapsen sukupuoli selviää keskiraskauden ultraäänitutkimuksessa, jos vanhemmat niin haluavat.

Seuraavissa esimerkeissä käsittelen tarinoita, joissa lapsen virallisen nimen pohdinnan prosessi on saanut selvän sysäyksen lapsen rakenneultrassa paljastuneesta sukupuolesta. Nimi on päätetty joko heti rakenneultran jälkeen tai hieman myöhemmin raskauden edetessä. Rakenneultra ja lapsen sukupuolen selviäminen mainitaan 47% nimenantotarinoista. Sukupuolen selviäminen saattaa käynnistää virallisen nimen pohdinnan lisäksi myös työnimen pohdinnan tai työnimen vaihtumisen, mutta aina sillä ei ole vaikutusta mihinkään edellä mainituista. Näissä työnimipainotteisissa nimenantotarinoissa on tyypillisempää, että lapsen sukupuolen selviäminen aiheuttaa työnimen antamisen tai vaihtumisen kuin virallisen nimen antamisen. Rakenneultran ja sukupuolen selviämisen vaikutusta työnimeen käsitellään luvuissa 4.4.4. ja 4.5.1.

Esimerkissä (16) nimi päätetään saman tien, kun lapsen sukupuoli on varmistunut rakenneultrassa. Tämä ei ole kovin yleistä, mutta joitakin tapauksia on. Yleisempää on, että jo

valmiiksi pohdittu nimi saa sukupuolen toteamisen myötä vahvistuksen, jolloin kyseinen nimi päätetään antaa lapselle. Esimerkeissä (17), (18) ja (19) on kyse tällaisista tarinoista.

(16) – – *kun oli aika mennä viikon 20 rakenneultraan ja siellä näimme ja saimme vahvistuksen, että odotamme poikaa. Mieheni kanssa päätimme heti jo nähtyämme pojan tulevan, että hänen nimensä on Eljas Kasper Antero* – – (8Make2015)

(17) – – *Rakenneultrassa selvisi, että lapsi on tyttö. Olimme jo keskustelleet virallisesta nimestä ja rakenneultran jälkeen päätimme, että lapsesta tulee Elsa Iida Elina.* – – (35Paananen2013)

(18) – – *Kun sukupuoli myöhemmin varmistui pojaksi, aloimme miettiä nimeä, joka lapselle oikeasti annettaisiin. Itse pidin kiinni Tenhosta, mies ei ollut ihan vakuuttunut* – – (30Delfiini2013)

(19) – – *olin pienenä tyttönä päättänyt, että jos joskus minulla on vauva, niin siitä tulee Julia. Ja tyttö näkyi ultrassa, joten oikea nimikin oli jo selvillä ennen syntymää.* – – (34Myy2013)

Vielä yleisempää on, että sukupuolen selviäminen käynnistää aktiivisen virallisen nimen pohdinnan, kuten esimerkeissä (20) ja (21). Vaikka lopullista nimeä ei aina päätetäkään, tulevat vanhemmat saattavat valita lapselle esimerkiksi kaksi suosikkiniimeä. Tällöin voisi ajatella olevan kyse Aldrinin (2011: 35) mallin vertailuvaiheesta, jolloin vanhemmat vertailevat ja arvioivat erilaisia nimivaihtoehtoja. Toisissa tapauksissa pohtimisen prosessi käynnistyy sukupuolen selviämisestä, mutta sopivaa nimeä saatetaan tämänkin jälkeen miettiä vielä useita viikkoja ja kuukausia. Joskus tällainen prosessi päättyy vasta lapsen syntymään tai sitä seuraaviin viikkoihin.

(20) – – *Kun ultrassa selvisi lapsen sukupuoli – – Ultran jälkeen kävimme yhdessä läpi koko nimialmanakan ja rankkasimme mieleisiä nimiä. Onneksi olimme samalla aaltopituudella ja silloin jo suosikeiksi nousivat Veera ja Enni.* – – (20Arttu2014)

(21) – – *Saimme rakenneultrassa tietää, että odotamme poikaa. Mietimme paljon eri poikien nimiä. Vaihtoehtoina oli muun muassa Aku ja Oliver.* – – (33Hato2013)

Seuraavissa esimerkeissä käsittelen juonityyppejä, joissa lapsen virallisesta nimestä on päätetty lapsen syntyessä. Usein taustalla vaikuttaisi kuitenkin olevan päätös lapsen nimestä jo raskausaikana, vaikka sitä ei aina tarinoissa mainitakaan. Tällöin kyseessä on Aldrinin (2011: 35) mallin päätösvaihe, jolloin vanhemmat päättävät lopullisesti, millä nimellä lasta tullaan kutsumaan. Esimerkissä (22) lapsen nimi päätetään heti syntymän

jälkeen. Esimerkissä (23) lapsi saa nimensä synnyttyään ja nimi halutaan julkistaa lähipiirillekin saman tien. Tämä ei ole kovin yleinen käytäntö Suomessa, mutta esimerkiksi Ruotsissa sitä suositaan. Nähtäväksi jää, yleistyykö käytäntö kansainvälistymisen myötä Suomessakin. Tällöin työnimien käyttöikä jäisi nykyistä lyhyemmäksi.

(22) – – *Heti tytön synnyttyä totesimme miehen kans yhdessä, että etunimi on päätetty.* – – (5Minimimmi2015)

(23) – – *Vauvan synnyttyä ilmoitimme asiasta ja julkistimme sukulaisille ja ystäville vauvan oikean nimen, joka on Viivi.* – – (22Zelda2014)

Tässä ryhmässä on mukana runsaasti myös sellaisia nimiä, jotka on päätetty jo raskausaikana, mutta vanhemmat haluavat nähdä ensin lapsen, jotta voivat tehdä lopullisen päätöksensä nimen sopivuudesta lapselle. Aina lapsen ei koeta näyttävän suunnitellulta nimeltään (esimerkit 24 ja 25), mutta toisinaan lapsen ulkonäkö ja olemus vain vahvistaa päätöstä antaa lapselle juuri suunniteltu nimi (esimerkit 26, 27, 28 ja 29). Osa vanhemmista antaa suunnitellun nimen luultavasti kaikesta huolimatta. Kun nimestä pidetään tarpeeksi paljon, voi syntynyt lapsikin alkaa näyttää nimeltään.

(24) – – *Sairaalassa lapsen synnyttyä, isä ehdotti, että voisiko nimen Eemil kuitenkin jättää pois. Katsoin vauvaa ja mietin että eihän se edes näytä Eemililtä, vaan ihan Jooalta.* – – (29Herkko2013)

(25) – – *Kun vauva syntyi, hän ei näyttänytkään yhtään Myrskyltä. Sen vuoksi emme antaneet vauvalle kyseistä nimeä.* – – (47Myrsky2011)

(26) – – *Ajattelimme vielä, ettemme haluaisi tottua nimeen liikaa, sillä voihan olla, ettei lapsi synnyttyään tuntuisi yhtään Kuismalta. Mutta pelko oli turha, tiesimme heti pojan synnyttyä, että Kuisma oli tullut maailmaan.* (25Tiitiäinen2014)

(27) – – *Villen syntymän jälkeen vahvistui vain se, että poikamme tosiaan on Ville Vallaton. Se nimi sopi hänelle ensimetreiltä saakka. Mitään muuta etunimeä emme oikeastaan edes harkinnut.* – – (32Minttuville2013)

(28) – – *ihastuimme molemmat vahvasti Aamu-nimeen ja päätimme, että jos tyttö syntymänsä jälkeen näyttää Aamulta, se annetaan hänelle nimeksi. Vastoin nimiehdotuksen ennettä, pieni Friidumme syntyi vappuaaton iltana, mutta näytti mielestämme aivan ja täysin Aamulta, joten se nimi hänelle loppujen lopuksi annettiin.* – – (4Friidu2015)

(29) – – *Jo synnytyssalissa mieheni sanoi, että kyllähän poika näyttää aivan Hatolta!* – – (33Hato2013)

Neljäs nimenantotarinoiden tyypillinen ajankohta lapsen virallisen nimen pohtimiselle ja päättämiseksi on viikot lapsen syntymästä nimenantojuhlaan. Tyypillisimmin nimen päättäminen tapahtuu nimenantojuhlaa edeltävinä päivinä ja viikkoina. Nimenvalinta koetaan usein tärkeäksi, mutta vaikeaksi päätökseksi. Tässä ryhmässä ovat kenties ne nimenantajat, joille nimestä päättäminen on syystä tai toisesta ollut vaikeaa. Joskus ensimmäinen etunimi on jo selvillä, mutta jälkinimiä ja niiden järjestystä saatetaan miettiä lähes viime hetkille asti, kuten esimerkissä (30). Myös esimerkeissä (31) ja (32) lapsen virallinen nimi päätetään juuri ennen nimenantojuhlaa.

(30) – – *Lasta alettiin kutsua virallisella etunimellä heti syntymän jälkeen, mutta loput nimet päätettiin vasta ennen kastetta.* – – (42Sikuri2012)

(31) – – *Päivää ennen ristiäisiä mietiskelimme lounaalla sopivia nimiä ja selasimme kalentereita.* – – *Päätimme antaa pojalle sekä nimen Milo ja Tim* – – (16Möhkäle2014)

(32) – – *Nimen päättäminen oli kyllä vaikeaa, tasan kaksi kuukautta lapsen syntymän jälkeen sitä mietittiin.* – – (26Einari2014)

4.4. Työnimen antamisen ajankohtia ja syitä

4.4.1. Raskauden alun tapahtumista motivoituvat työnimet

Raskausviikolla viisi lapsen hedelmöitymisestä on aikaa kaksi viikkoa. Lasta kutsutaan alkioiksi. Tämän raskausviikon aikana heräävät yleensä tulevan äidin ensimmäiset epäilyt raskaudesta. Kuukautiset ovat saattaneet jäädä pois ja raskausoireet nostavat päätään. Monet tekevät tällä raskausviikolla raskaustestin. Raskausviikon kymmenen jälkeen, raskausviikon 11 alussa, alkiovaihe päättyy ja kohdussa kehittyvää lasta aletaan kutsua sikiöksi, koska sen kaikki rakenteet ovat jo muodostuneet. Latinaksi sikiö, *foetus*, tarkoittaa pientä ja nuorta. (Vau.fi-verkkopalvelun internetsivut.) Työnimet viittaavat usein lapsen pieneen kokoon ja varhaiseen kehitysvaiheeseen.

En luokittele työnimiä niiden nimeämisperusteiden mukaan, mutta sivuan nimeämisperusteita kuitenkin jatkuvasti tarinoiden juonellisia seikkoja käsitellessäni. Ensimmäinen juonityyppi, työnimien antaminen jo ennen raskautta, käsitellään edellä luvussa 4.2. Kun työnimiä annetaan ennen raskautta, ovat ne eräänlaisia etukäteisnimiä lapselle, jota ei

vielä ole. Seuraavissa luvuissa käsittelen työnimen antamisen tyypillisimpiä ajankohtia nimenantotarinoiden mukaisessa kronologisessa järjestyksessä.

Työnimen antamisen tyypillisimmät ajankohdat ja niihin vaikuttavat seikat ovat ryhmiteltävissä viiteen erilaiseen juonityyppiin (taulukko 4). Valtaosa, lähes puolet, työnimistä annetaan heti raskauden alussa. Toiseksi tyypillisin ajankohta on toisen ultratutkimuksen ja keskiraskauden aika.

TAULUKKO 4. Työnimen antamisen yleisimmät ajankohdat ja juonityypin tarinoiden määrä.

Työnimen antamisen ajankohta	Juonityypin tarinat
Ennen raskautta	7
Raskauden alussa	27
Ensimmäisen ultratutkimuksen ajankohta	8
Lapsen liikkeiden tuntuessa	4
Toinen ultratutkimus/keskiraskaus	10
Muut ajankohdat	4
Tarinat yhteensä	60

Kaikissa tulevissa juonityypin tarinoissa on sekä ensimmäistä kertaa annettuja että vaihtuvia työnimiä. Jokainen informantti on merkinnyt aineistonkeruulomakkeeseen yhden ensisijaisen työnimen lapselleen. Joissakin tapauksissa lapsella on ollut useampi kuin yksi ensisijainen työnimi, mutta tällaiset lapset ovat kuitenkin vähemmistössä. Jos kyseessä on vaihtunut työnimi, se on kuitenkin se nimi, jonka informantti on ilmoittanut aineistonkeruulomakkeessa lapsen ensisijaiseksi työnimeksi. Tätä ennen lapsella on saattanut olla jonkinlainen työnimi, jota informantti ei kuitenkaan ole kokenut lapsen varsinaiseksi työnimeksi. Myös Pakarinen on tehnyt havainnon, että työnimien joukossa on nimiä, joita nimenantajat eivät ole pitäneet varsinaisina työniminä (Pakarinen 1995: 16). Nimi on saattanut olla käytössä hyvin lyhyen ajan. Se on voinut myös olla käytössä vain ajatuksen tasolla ilman että lasta on puheissa kutsuttu tällä nimellä. Nimenantotarinoissa esiintyviä työnimiä (112) on kuitenkin paljon runsaammin kuin lapsia (60). Tämä kertoo siitä, että

yhdellä lapsella on yleensä enemmän kuin yksi työnimi sinä aikana, kun työnimeä käytetään. Työnimen vaihtumisen ajankohdista sekä vaihtumiseen vaikuttavista syistä kerron tarkemmin luvussa 4.5. Lapsilla, joilla työnimi vaihtuu raskauden aikana, on tyypillisesti vähintään kaksi vaihtuvaa työnimeä.

Raskauden alkamisen ajankohtana annettu työnimi on nimenantotarinoideni yleisin juontyyppi. Myös Pakarisen (1995: 17) tutkimuksessa liki puolet, 46 %, lapsista saa työnimen ensimmäisen raskauskolmanneksen aikana. Ensimmäinen raskauskolmannes käsittelee raskauskuukaudet 1–3. Nimenantotarinoideni lapsista 45 % on saanut ensimmäistä kertaa työnimen raskauden alussa. Tällöin työnimi annetaankin yleisimmin lapselle ensimmäistä kertaa. Poikkeuksena ovat lapset, jotka ovat saaneet jonkin etukäteisnimen jo ennen raskautta. Joissakin tapauksissa etukäteisnimi saattaa vaihtua raskauden toteamisen jälkeen johonkin toiseen työnimeen. Aina tämä työnimi ei kuitenkaan ole se ensisijaiseksi koettu työnimi, jonka informantti on aineistonkeruulomakkeessa ilmoittanut lapsen työnimeksi, vaan sitä varhaisempi nimi, joka myöhemmässä vaiheessa poistuu käytöstä tai vaihtuu edelleen toiseen työnimeen.

Raskauden alkamisessa, nykyään usein kahdessa viivassa raskaustestin näytöllä, tuleville vanhemmille konkretisoituu, että heille on tulossa lapsi. Raskauden alkamisen ajankohdaksi määrittelen raskaaksi tulemistä seuraavat viikot ennen alkuraskauden ultraäänitutkimusta noin raskausviikolla 12. Alkuraskauden ultraäänitutkimuksella on aivan omat vaikutuksensa myös työnimeen. Raskaustestin tekemistä suositellaan aikaisintaan 2–3 viikkoa mahdollisesta hedelmöitymisestä, noin raskausviikoilla 5–6. Tätä seuraavat viikot ovatkin yleisimpiä ajankohtia raskauden toteamiselle joko raskaustestin tai verikokeen avulla. Kun raskaus todetaan raskaustestin avulla, puhutaan positiivisesta raskaustestistä tai plussaa näyttävästä raskaustestistä. Käytännössä tämä tarkoittaa, että testiin ilmestyy raskautta osoittava tulos. Täysiaikainen raskaus kestää 40 viikkoa, mutta yleisimmin lapset syntyvät raskausviikoilla 38–42. Positiivinen raskaustesti mainitaan kuudessa nimenantotarinnassa. Tämä ei yleensä aiheuta työnimen välitöntä antamista, mutta käynnistää prosessin, jossa työnimeä aletaan pohtia. Vain yhdessä tarinnassa (33) työnimi on annettu saman tien positiivisen raskaustestin jälkeen.

(33) *Lasta alettiin (minun toimestani) kutsua Sepoksi jo heti testin näytettyä positiivista.* – – (7Seppo-Gertrud2015)

Muissa tarinoissa työnimi on keksitty positiivisen raskaustestin seurauksena hieman sen jälkeen. Usein työnimen antaa toinen vanhemmista, mutta myös vanhemmat yhdessä pohjivat työnimeä lapselle. Esimerkissä (34) kerrotaan, miten positiivinen raskaustesti aiheuttaa välittömän tarpeen nimen pohtimiselle. Tarinassa vanhemmat nähdäkseni pohtivat aluksi lapselle virallista nimeä, mutta valituksi tulee nimi, jonka informantti toteaa olevan ennemminkin hauska ja vitsikäs kuin lapsen viralliseksi nimeksi kelpaava. Siksi se päätyy työnimeksi. Myös puoliso on samaa mieltä. Raskauden alkuvaiheessa virallisen nimen valinta saattaa tuntua vielä liian kaukaiselta ja suurelta päätökseltä, joten virallisen nimen pohtiminen voi välillä johtaa myös lapsen työnimen antamiseen. Myös esimerkissä (35) työnimi annetaan pian positiivisen raskaustestin jälkeen. Informantin ennako-oletus on, että mies ehdottaa työnimeksi nimeä, josta informantti ei pidä. Esimerkissä (36) työnimi on myös annettu hyvin pian raskaustestin tekemisen jälkeen. Työnimeksi valikoituu nimi raskaustestin tekemisen ajankohdan mukaan, mikä ei ole kovinkaan yleistä tässä aineistossa.

(34) – – *Heti positiivisen raskaustestin tehtyämme aloimme miettiä tulevan lapsen nimeä. – – Jo pari-kolme viikkoa raskaustestin tekemisen jälkeen me vanhemmat selasimme seinäkalerista nimiä – – Luettuani Herkko-nimen kalenterista lapsen isä innostui, osittain vitsillä koska nimi liittyy underground-artistiin nimeltä Pikku-Herkko. – – Nimi kuulosti minusta hauskalta, joten aloimme siitä hetkestä lähtien kutsua vauvaa **Herkoksi**. Omaan korvaani tuo nimi kuulosti enemmän hauskalta ja ”vitsiltä” joten **en osannut ajatella, että lapsen oikeaksi nimeksi tulisi Herkko.** – – (29Herkko2012)*

(35) *Lapsemme työnimi on Paananen. Lapsen isä keksi nimen aika pian positiivisen raskaustestin jälkeen. Nimi syntyi siten, että ehdotin miehelle, että vauvalla voisi olla joku työnimi ja veikkasin, että mies ehdottaa jotain sellaista nimeä, josta en yhtään pidä. Miehen ensimmäinen ehdotus oli Paananen ja sehän sitten jäi työnimeksi.* – – (35Paananen2013)

(36) *Tein raskaustestin 6.7., Eino Leinon päivänä. Siksi aloin kutsua sisälläni olevaa vauvaa ensin Eino Leinoksi* – – (53EinoLeino2010)

Alkuraskaudessa työnimen antamiseen saattavat vaikuttaa myös erilaiset äitiysneuvolasta saatavat raskausoppaat. Myös nimikirjat, internetin nimisivustot tai muu kirjallisuus voivat vaikuttaa nimen keksimiseen. Nimenantotarinoissa on viisi tällaista tarinaa. Esimerkeissä (37) ja (38) työnimi annetaan luultavasti äitiysneuvolasta saatavan raskausoppaan lukemisen seurauksena. Oppaassa kerrotaan viikko viikolta raskauden etenemisestä ja sikiön kehityksestä sanoin ja havainnollistavin kuvin. Esimerkeissä (39) ja (40) työnimi

annetaan nimikirjan ja lastenrunouden tutkimisen seurauksena. Nimikirjasta poimittuun nimeen liittyy sama ajatus vitsikkyydestä kuin edeltäneiden esimerkkien (34) ja (35) nimiinkin.

(37) – – *Työnimi keksittiin raskauden ollessa hyvin alkumetreillä, noin raskausviikolla 5, kun luimme yhdessä raskausviikoista kertovan tekstin vauva-kirjasta. Kirjassa kerrottiin sikiön olevan litteä, pyöreä ja pieni, jolloin totesimme sen olevan kuin linssi. Nimi jäi käyttöön* – – (3Linssi2015)

(38) *Alkuraskaudessa – – Luimme neuvolan viikko viikolta -opasta yhdessä, ja alkiovaiheessa nimitimme ohimennen vauvaa Santeri Alkioksi.* – – (57SeppoSikiö2010)

(39) *Kirjastosta lainasimme nimikirjoja, joista lapsen äiti löysi nimen Hemminki ja ehdotti sitä vitsillä isälle. Meistä nimi oli huvittava, emmekä olisi missään tapauksessa antaneet sitä lapselle viralliseksi nimeksi, mutta työnimeksi se sai jäädä.* – – (19Iina2014)

(40) *Lapsella ei ollut valmiina mitään työnimeä. – – Muistelin jotain lastenloruja ja -runoja, ja muistin Tiitiäinen, metsäläinen -runon, joka vaikutti sopivalta. – – Lasta ei kuitenkaan kovin usein tullut tuolla nimellä kutsuttua julkisesti, lähinnä työnimi oli omissa ajatuksissa.* – – (25Tiitiäinen2014)

Nimenantotarinoiden alkuraskaudessa annetuista työnimistä kolme on keksinyt lapsen vanhempi sisarus. Tulevasta vauvasta on kerrottu sisarukselle ja sisarus on todennut jostain, joka on johtanut työnimen antamiseen tulevalle lapselle. Saattaa olla, että nykyään vanhemmat sisarukset otetaan odotukseen mukaan varhemmin kuin joskus aiemmin, jolloin raskaudesta kertomista jopa omalle perheelle on pitkitetty. Voisi ajatella, että lapsenkielisissä ja pienen lapsen maailmaan kuuluvissa sanoissa on hyvin työnimeksi sopivia nimiä ja sanoja. Niiden antaminen nimeksi vielä hiukan hahmottomattomalle asialle, tulevalle vauvalle, voi tuntua hyvältä ja sopivalta. Esimerkin (41) työnimi on lapsenkielinen ilmaus. Esimerkin (42) nimen arvellaan tulevan lapsen katsomasta lastenohjelmasta. Myös Pakarisen (1995: 24–25) tutkimuksessa on muutama sisaruksen antama työnimi, joista työnimen *Joonas* arvellaan tulleen Pikku Kakkosen Joonas valaan vatsassa -ohjelmasta. Pakarisen mukaan lapsia nimenantajina tutkinut Merja Rantasalo (1989) on selvittänyt, että lapset antavat mielellään nimiä erilaisten esikuvien innoittamina. Esimerkin (43) nimen alkuperästä ei sen sijaan ole tietoa. *Tiitus*-nimistä hahmoa kun ei seikkaile edes lastenohjelmissa.

(41) Sennin **työnimen antoi isosisko Siiri, tuolloin 2,5 vuotias taapero. Kun selvisi, että odotan toista lastamme, koitimme oikein keksiä vauvalle työnimeä, muttemme keksineet. Kysyin isosiskolta, että kuka mahassani kasvaa ja hän vastasi, että: ”no Affeli tietysti”. Meille ei oikein koskaan ole selvinnyt, mistä isosisko kyseisen nimen keksi. Affeli-nimi oli kuitenkin niin osuva jollain tapaa, että se jäi työnimeksi koko raskausajaksi.** – – (40Affeli2012)

(42) **Lapsemme työnimi on Reino. Tämä nimi sai alkunsa siitä, kun kerroimme esikoisellemme, että hän saa pikkusisaruksen. Taisin olla raskausviikolla 8 kun hänelle asian esitimme. Esikoinen tokaisi riemuissaan, että hän saa pikkuveljen ja sen nimi voisi olla Reino (Reino taisi olla josakin lastenohjelmassa hahmon nimi).** – – (14Reino2015)

(43) – – **Yritimme kysellä, kuka tai mikä on tiitus, hoidossakaan ei ollut ketään sen nimistä, enkä lastenohjelmissakaan ollut kuullut. No – – taas kysyin, kuka on Tiitus? Poika vastasi: vauva on Tiitus. Meillä ei ollut tietoa tulevan vauvan sukupuolesta, mutta tuosta jäi nimi Tiitus elämään ”työnimenä”.** – – (15Tiitus2015)

Suurimmassa osassa nimenantotarinoita, joissa työnimi on annettu alkuraskaudesta, työnimen antamisen ajankohdaksi on mainittu *raskauden toteaminen*. Näissä tarinoissa ei kuitenkaan mainita, millä tavalla raskaus on todettu. Muita usein mainittuja ajankohtia ovat *raskauden alkupuoli* ja *raskauden alussa oleminen*. Myös Pakarisen (1995: 18) tutkimuksessa tyypillisiä alkuraskauden ajankohdasta kertovia ilmauksia ovat *ihan alkuraskaudesta, heti alussa* sekä *heti kun tieto raskaudesta tuli*. Myöhäisimmät tähän ryhmään kategorisoimani nimenannot on tehty noin raskausviikolla 10. Seuraavissa esimerkeissä (44), (45) ja (46) on tarinoita, jotka sisältävät informantin ilmauksen työnimen antamisesta raskauden toteamisen jälkeen, raskauden alussa ja raskauden alkupuolella. On hyvin tulkinnanvaraista, milloin tällaiset ajankohdat ovat olleet, mutta käsittäisin kaikkien ajankohtien kuitenkin sijoittuvan raskauden toteamiseen ja sitä seuraaville alkuraskauden viikoille. Muita yleisimmin mainittuja ajankohtia ovat raskausviikot 6–7. Esimerkissä (47) työnimi on annettu tämän ryhmän tarinoista myöhäisimpänä ajankohtana, noin raskausviikolla 10. Kaikkien muiden tarinoiden työnimen antamisen ajankohdat sijoittuvat positiivisen raskaustestin tekemisen ja raskausviikon 10 välille.

(44) – – **Siinä vaiheessa, kun raskaus todettiin, piti keksiä lapselle myös työnimi.** – – (43Pätkä2012)

(45) – – **Ei kutsuttu sitä sitten vauvaksi vaan Sikiöksi.** – – **Alettiin kutsua mahavauvaa siksi luullakseni jo raskauden alussa, eikä se siitä mihinkään muuttunut raskauden aikana.** – – (51Sikiö2010)

(46) *Nyytti tuli raskauden alkupuolella, en muista enää mistä. – – (37Nyytti2012)*

(47) *Kun saimme tietää odottavamme lasta, ei varsinaista työnimeä vielä ollut, vasta vähän raskauden edetessä noin viikoilla 10 aloimme kutsua vauvaa toukka-nimellä. – – (8Make2015)*

4.4.2. Ensimmäisestä ultratutkimuksesta motivoituva nimeäminen

Nimenantotarinoiden seuraava tyypillinen ajankohta työnimen antamiselle on alkuraskauden ultraäänitutkimuksen aika. Alkuraskauden ultraäänitutkimus tunnetaan yleisesti nimityksillä ensimmäinen ultra tai alkuraskauden ultra. Näillä nimillä se esiintyy myös nimenantotarinoissa. Käytän myös itse tässä tutkimuksessa nimityksiä virallisemmän nimityksen ohella. Tunnettuja nimityksiä ovat myös niskapoimu-ultra tai niskaturvotusultra johtuen siitä, että ensimmäisessä ultratutkimuksessa tarkastellaan sikiön niskaturvotusta muun muassa downin syndrooman poissulkemiseksi. Kaikille raskaana oleville tarjotaan yleensä kaksi ilmaista ultraäänitutkimusta, joista ensimmäisen ajankohta on raskausviikolla 12 ja toisen raskauden puolivälissä, raskausviikoilla 18–22. Kaikki nykyiset odottajat osallistuvat lähes poikkeuksetta alkuraskauden ultraäänitutkimukseen. Koska kohdussa kehittyvä lapsi on raskausviikosta 11 eteenpäin sikiö, nimenantotarinoiden alkuraskauden ultraäänitutkimuksen aikoihin työnimensä saaneet lapset ovat sikiöitä.

Tarinoita, joissa lapsi on saanut työnimen ensimmäisen ultran aikoihin tai muutamia viikkoja sen jälkeen, on kahdeksan. Tämä on kolmanneksi yleisin ajankohta antaa lapselle työnimi. Ryhmä käsittää lapset, jotka ovat saaneet työnimen alkuraskauden ultran ja keskiraskauden ultran välillä. Kaikissa tarinoissa ei mainita alkuraskauden ultraa. Kaikkia tarinoita yhdistää kuitenkin se seikka, ettei tulevan lapsen sukupuolta vielä tiedetä. Se selviää useimmille vasta keskiraskauden ultrassa.

Neljässä tämän juonityypin tarinassa mainitaan alkuraskauden ultra työnimen pohtimisen ja antamisen syynä. Nimeäminen on tapahtunut heti tai lähes heti ultratutkimuksen jälkeen. Kolmessa tarinassa (48, 49 ja 50) työnimi perustuu ultratutkimuksessa nähtyyn sikiön hahmoon, viimeisessä esimerkissä (51) tuleva lapsi on ultratutkimuksessa näkemisen myötä konkretisoitunut vanhemmille siten, että häntä halutaan alkaa kutsua jollakin

muulla kuin vauva-nimityksellä. Näiden tarinoiden lisäksi yhdessä tarinassa ensimmäinen ultra kyllä mainitaan, mutta se ei ole selkeä syy nimetä lasta.

(48) *Isä alkoi kutsua Veeraa Sintiksi välittömästi 1. ultran aikaan, koska niskaturvotusultrassa sikiö näytti isän mukaan kalan/sammakonpoikaiselta. Sintti jäi elämään vanhempien käyttämänä kutsumanimenä. – – (1Sintti2015)*

(49) *Lapsemme työnimi oli pikkuheppu. Nimen keksimme melko lailla yhdessä ensimmäisen (rv 12) ultran jälkeen. – – Vauva näytti niin pikkuruiselta ultran ruudulla, että nimi myös kuvasti tätä. – – (60Pikkuheppu2010)*

(50) – – *Ensimmäisen ultran jälkeen kutsuimme lastamme nimellä Papu, joka lienee aika yleinen työnimi, sillä pavuiltahan nuo pikkuiset siellä kohdussa kelliessään näyttävät. – – (13Jimi-Joanna2015)*

(51) – – *Minä, vauvan äiti, huvikseni sanoin masussa olevaa vauvaa Ilmariksi. – – Aloimme kutsua vauvaa tällä nimellä ensimmäisen ultran aikoihin, onhan se mukavampi nimellä kutsua kuin vaikka pelkäksi vauvaksi. Olimmehan jo ultrassa hänet nähneet. – – (9Ilmari2015)*

Muissa ryhmän tarinoissa työnimen antamisen ajankohdasta kerrotaan summittaisemmin. Nimeämisen kerrotaan tapahtuneen ensimmäisen kolmanneksen jälkeen tai ennen odotuksen puoltaväliä. Seuraavat esimerkit (52) ja (53) ovat tällaisista tarinoista. Esimerkissä (53) työnimen antaa lapsen isoisä, eivät vanhemmat. Raskaudesta kerrotaan usein oman perheen ulkopuolelle vasta raskauden ensimmäisen kolmanneksen jälkeen, jolloin raskauden keskenmenoriski on pienempi. Tässä toimintatavassa on tietysti paljon perhekohdasta vaihtelua.

(52) *Lapsen työnimi oli Martti, vaikkei tiedetty, onko tulossa tyttö vai poika. Nimi taisi löytyä jo ainakin ennen odotuksen puoltaväliä, tarkemmin en muista. (27Martti2014)*

(53) *Äidinisä eli pappa käytti raskaudesta kuultuaan (ensimmäisen kolmanneksen jälkeen) koko raskausajan lapsesta nimeä Akseli. – – Meillä vanhemmilla työnimeä ei sinänsä ollut, vaan viittasimme lapseen alkupuolen raskaudesta enimmäkseen sanoilla ”vauva” tai ”se” – – (23Akseli2014)*

4.4.3. Liikkeistä motivoituvat työnimet

Nimenantotarinoiden neljäs tyypillinen ajankohta antaa lapselle työnimi on raskauden vaihe, jolloin kohdussa kehittyvän sikiön liikkeet alkavat tuntua. Juonityypin tarinoita on neljä. Liikkeiden tunteminen on hyvin yksilöllistä ja sanotaan, että ensimmäistä kertaa raskaana olevat naiset tuntevat liikkeitä yleensä myöhemmin kuin jo aiemmin raskaana olleet naiset. Tämä johtuu siitä, että ensimmäistään odottavat eivät välttämättä tunnista tuntemuksia lapsesta johtuviksi. Äidit, jotka ovat tunteneet sikiön liikkeitä aiemmissa raskauksissaan, osaavat sitä vastoin nimetä tuntemuksensa vauvan liikkumisesta johtuviksi. Jotkut saattavat tuntea jo raskausviikoilla 14–15 höyhenenkevyitä liikkeitä, mutta yleisimmin sikiön ensiliikkeitä tunnetaan ja tunnistetaan raskausviikoilta 16–20 alkaen. Sen jälkeen lapsen liikkeistä kysellään myös äitiysneuvolakäynneillä. Liikkeet kertovat odottavalle äidille ja hoitohenkilökunnalle, että kohdussa olevalla lapsella on kaikki hyvin.

Koska lapsen äiti on se, joka tuntee lapsen liikkeet kehossaan, on äiti myös tyypillisin nimenantaja liikkeistä motivoituvien nimien kohdalla, kuten esimerkeissä (54), (55) ja (56). Esimerkissä (55) työnimi *Toukka* viittaa myös lapsen kehitysasteeseen. Liikkeiden myötä lapsi tuntuu konkretisoituneen vanhemmilleen. Esimerkin (56) työnimen ensisijaiseksi perusteeksi luokittelen liikkeet, koska liikkeet alkavat tuntua yleensä varhaisemmassa vaiheessa kuin lapsen sukupuoli paljastuu. Kyseessä ei myöskään ole perheen ensimmäinen lapsi, joten äiti on tuntenut liikkeet luultavasti jo viikkoja ennen keskiraskauden ultran ajankohtaa. Neljännessä esimerkissä (57) työnimi kyllä motivoituu lapsen liikkeistä, mutta nimenantajana on lapsen isoisä. Nimeä ei anneta heti, kun liikkeet alkavat tuntua, vaan noin raskauden puolivälissä. Informantti on kertonut lapsen liikkeistä myös lähipiirilleen.

(54) *Aloin tuntea liikkeet jo 14. raskausviikolla, tosi aikaisin. Se oli sel-laista hipsutusta – höyhenenkevyttä, sievää kutitusta, keijumaista, vaa-leanpunaista... Hipsutuksesta muodostui työnimeksi Hipsu. – – (6Hipsu2015)*

(55) *Vauva sai työnimen toukka, kun aloin tuntea hänen liikkeensä ma-hassa. – – Hän rymysi alusta asti mahassa kaikki yöt. Eräänä aamuna ker-roin miehelleni taas levottomasta yöstä ja totesin että on ihan kuin olisi iso toukka mahassa. Mies sanoi, että niinhän se tavallaan onkin toukka. Toukka-nimi jäi elämään meidän puheeseen – – (24Toukka2014)*

(56) *Kun vauva alkoi mahassa liikkua niin, että äitikin ne tunsivat, kuvailin kokemusta pulputuksena: ihan kuin vedessä kuplii, pulputtaa – sellaiselta se tuntui. Pulputuksesta ja sukupuolesta työnimeksi muotoutui pian Ulpu.* (41Ulpu2012)

(57) – – *Lapsi oli kovasti odotettu myös lähipiirissä ja kerroin paljon vauvan liikkeistä ja omasta olostani. Vauva potkiskeli paljon ja noin raskauden puolivälissä vauvan isovanhemmat olivat reissussa. Reissun päällä mieheni isä, ukki, oli keksinyt nimen Potkumanteri ja se oli niin omaperäinen ja hauska, että oli jatkuvassa käytössä – –* (54Potkumanteri2010)

Myös Pakarinen on havainnut, että tietyn tyyppiset, sikiön liikkeitä ja niiden herättämiä tuntemuksia kuvaavat liikkeet ovat keskittyneet ajanjaksoon, jolloin odottava äiti alkaa tuntea sikiön liikkeitä. Tyypillisin ajanjakso tällaisten työnimien antamiselle on viides raskauskuukausi eli keskiraskaus tai sitä edeltävä aika. (Pakarinen 1995: 19.)

4.4.4. Sukupuolesta ja olemuksesta motivoituva nimeäminen

Toinen ultratutkimus, virallisemmin keskiraskauden ultraäänitutkimus, on raskausviikoilla 18–22 odottavalle äidille tarjottava tutkimus. Raskaus on tällöin ultraäänitutkimuksen nimen mukaisesti puolivälissä. Tätä ultraäänitutkimusta kutsutaan yleisesti myös nimityksellä rakenneultra, koska siinä tarkastetaan sikiön rakenteellista kehitystä. Virallisen nimen pohtimisen ja päättämisen eräs tyypillinen ajankohta sijoittuu tähän ajanjaksoon, koska tässä ultratutkimuksessa lapsen sukupuolen voi haluttaessa saada selville. Aina vanhemmat eivät halua tietää lapsen sukupuolta, mutta hyvin useat hyödyntävät nykyisin tämän mahdollisuuden. Syynä voi silkan uteliaisuuden lisäksi olla, että tulevalle lapselle halutaan hankkia vaikkapa sukupuolen mukaisia vaatteita ja varusteita tai tulevan lapsen virallista nimeä halutaan alkaa pohtia jo hyvissä ajoin ennen syntymää.

Lapsen sukupuolen toteamisella on runsaasti vaikutusta myös lapsen työnimeen. Tässä juonityypissä on kymmenen tarinaa, joista seitsemässä keskiraskauden ultra on motivoinut työnimen antamisen. Tämä on nimenantotarinoideni toiseksi yleisin työnimen antamisen juonityyppi. Viidessä tapauksessa taustalla on ultrassa selvinnyt sukupuoli, kahdessa vauvan muu olemus. Lopuissa tarinoissa työnimen antaminen sijoittuu muuten vain keskiraskauteen. Pakarisenkin (1995: 17) tutkimuksessa keskiraskauden aika on toiseksi tyypillisin ajankohta työnimen antamiselle. Silloin työnimen saa noin 27 % lapsista.

Omassa aineistossani työnimen saa keskiraskaudessa liki 17 % lapsista. Keskiraskaus on nimeämisprosessin viimeisiä ajankohtia antaa lapselle työnimi. Raskauden loppupuolella tai lapsen syntyessä työnimeä annetaan enää hyvin harvoin, joten niitä ei tässä aineistossa voi pitää kovinkaan tyypillisinä ajankohtina työnimen antamiselle. Myös Pakarisen (1995: 17) tutkimus osoittaa, että loppuraskaudesta työnimiä annetaan enää hyvin vähän, noin 7% kaikista työnimistä. Keskiraskaus ja keskiraskauden ultra ovat myös tyypillisimpiä ajankohtia työnimen vaihtumiselle. Työnimen vaihtumista ja sen syitä käsittelem tarkemmin luvussa 4.5.

Esimerkeissä (58), (59), (60), (61) ja (62) työnimen antaminen on seurausta lapsen ultrassa paljastuneesta sukupuolesta. Tosin esimerkissä (59) arvausta sukupuolesta kuvataan varovaiseksi eli siitä ei olla aivan varmoja. Informantti puhuukin lapsen *mahdollisesta sukupuolesta*. Esimerkissä (60) nimenantoon vaikuttaa sukupuolen lisäksi myös lapsen koettu käyttäytyminen mahassa. Työnimen nimeämisperusteet johtuvat harvoin yhdestä ainoasta syystä, mutta ensisijainen nimeämisperuste on yleensä tulkittavissa pidemmästä tarinasta. Nimeämisperusteista kertoessaan informantti tekee myös kertomishetkellä valintoja sen suhteen, mikä on ollut keskeisin syy nimen antamiselle.

Myöskään esimerkissä (61) sukupuoli ei ole ainoa syy työnimen antamiseen, vaan siihen vaikuttaa myös lapsen lasketun syntymäajan ajankohta. Esimerkissä (62) taas yhdistyvät sukupuoli ja asuinpaikkakunta, Helsinki, joka tulee slangi-ilmauksena (*Stadi*) osaksi työnimeä. Tosin työnimeksi muotoutuu myöhemmin pelkkä *Friidu*. Esimerkissä (63) rakenneultrassa selviää, että lapsi on raskausviikkoihin nähden pienikokoinen, jolloin työnimi (*Nytynen*) motivoituu lapsen koosta. Kyseessä on deskriptiivinen sana, joka kuvaa äänneasullaan kohteena olevaa oliota tai ilmiötä (TTP). Sukupuolen vaikutuksesta nimeen ei mainita mitään, eikä nimi itsessään ilmennä kumpaakaan sukupuolta.

(58) *Toisen poikamme odotusaikana kutsuimme häntä nimellä ”small boy”, pieni poika. Nimeä käytettiin sukupuolen selviämisestä lähtien eli rakenneultrasta (vko 20). – – (39Small boy2012)*

(59) *Käytimme työnimeä minimimmi. Työnimi tuli käyttöön, kun saimme varovaisen veikkauksen vauvan sukupuolesta rakenneultrassa (rv 20). Olimme niin innoissamme tyttölupauksesta, että halusimme vauvan pienyyden lisäksi työnimen ilmentävän jotenkin mahdollista sukupuolta. – – (5Minimimmi2015)*

(60) – – *lähes sen jälkeen isä alkoi kutsua poikaa Eemeliksi. Rakenneultrassa saimme tietää odottavamme poikaa ja poikanen riehui mahassa kuin pahainen pikkuriiviö, ihan selvä Eemeli siis.* – – (11Eemeli2015)

(61) – – *Rakenneultran jälkeen rv 22 sitten päädyin ehdottamaan miehelleni Helmiä työnimeksi. Helmi, koska laskettu aika oli helmikuussa.* – – *Ja kun kerta tyttöä odotettiin, niin vauvasta sitten tuli Helmi.* – – (2Helmi2015)

(62) – – *Silti, kun raskauden puolen välin rakenneultrassa kättilö sanoi, että pieni prinsessa sieltä näyttäisi olevan tulossa, palaset loksahtivat täydellisesti paikalleen.* – – *Mieheni totesi liikutusta äänessään, että nyt meillemkin tulee ihka oikea Stadin Friidu, tarkoittaen sillä lähisukumme ensimmäistä syntyperäistä helsinkiläistä. Siitä lähtien aloimme ikään kuin itsettään kutsua tulevaa lastamme Friiduksi.* – – (4Friidu2015)

(63) – – *Kun rakenneultrassa selvisi, että vauva oli pienikokoinen, jopa niin, että jouduimme kasvuseurantaan, sanoin miehelleni, että vauva on nyt se nytynen, kun on niin pieni.* – – (28Nytynen2013)

Muissa tämän ryhmän tarinoissa työnimi on annettu keskiraskauden aikoihin muista syistä. Kahdelle tarinoista on yhteistä se, että lapsen työnimen on keksinyt joku muu kuin lapsen vanhempi. Tämä ei ole kovin yleinen piirre työnimien annossa, koska valtaosan työnimistä antaa lapsen äiti tai isä. Esimerkissä (64) työnimen keksii raskaana olevan äidin luokkakaveri. Esimerkissä (65) työnimen antamiseen vaikuttaa äidin sisko, joka ehdottaa nimiä, joista äiti valitsee yhden työnimeksi. Jälkimmäisessä esimerkissä netistä on tarkoituksella poimittu huvittavaksi koettuja nimiä. Huvittavuutta on lisännyt nimien tuleminen toisesta kulttuurista.

(64) *Lapseni työnimi oli Kaamos. Sen keksi luokkakaveri, josta myöhemmin tuli miesystäväni. Kerroin koulussa raskaudesta, kun olin yli puolen välin, suunnilleen silloin olin ollut raskaana viisi kuukautta.* – – *hän sanoi, että tulee ihan mieleen Kaamos. Kutsuimme vauvaa nimellä Kaamos koko raskausajan* – – (31Kaamos2013)

(65) *Tyttäreni isä ja mieheni on ghanalainen.* – – *Ollessani noin viidennellä kuulla raskaana yksi siskoistani bongaili netistä afrikkalaisia nimiä ja löysi sieltä vaikka mitä suomalaiseseen korvaan huvittavia nimiä. Yksi oli Seble-Wengu, jota aloin sitten käyttää masun asukkaasta. Sitä ennen ei ollut mitään nimityksiä masuvauvalle.* – – (38Seble-Wengu2012)

4.5. Vaihtuva työnimi

4.5.1. Ultratutkimuksesta motivoituva nimen vaihtuminen

Tässä luvussa käsittelen työnimen vaihtumista ja vaihtumisen tyypillisiä ajankohtia. Työnimen vaihtuminen on aineistossani yleistä. Aineistossa on 60 lasta, mutta työnimiä aineistossa esiintyy kaikkiaan 112, kaksinkertainen määrä nimettyihin lapsiin nähden (liite 3). Tämä ilmiö on uusi, sillä Pakarisen tutkimuksessa työnimi vaihtuu vain noin 7 % lapsista. Näillä lapsilla työnimi saattaa syrjäytyä kerran tai kahdesti uuden työnimen tieltä. (Pakarinen 1995: 18.) Vuonna 2014 tekemässäni kandidaatintutkielmassa aineiston 28 lapsella oli yhteensä 51 työnimeä, joten merkkejä työnimen vaihtumisen yleisyydestä pystyin tekemään jo tuolloin. Osalla nimenantotarinoiden lapsista on käytössä vain yksi työnimi, mutta hyvin monella niitä on kaksi. Tyypillistä on, että lapsilla, joilla on ollut käytössään useampi kuin yksi työnimi niitä on ollut enemmän kuin kaksi. Työnimien runsaus tuntuu siis kasaantuvan samoille lapsille. Vaikka informantti olisi ilmoittanut aineistonkeruulomakkeeseen (liite 1) vain yhden ensisijaisen työnimen, nimenantotarinnassa työnimiä saattaa esiintyä useampiakin. Osa informanteista on myös ilmoittanut lapselle useamman ensisijaisen työnimen, jolloin olen joutunut tulkitsemaan lapsen ensisijaisen työnimen. Usein se on ensimmäinen annettu työnimi tai pitkäaikaisimmassa käytössä ollut työnimi.

Hyvin tyypillistä työnimille on myös se, että aiemmin annetusta työnimestä varioidaan erilaisia rinnakkaisnimiä. Myös Pakarisen (1995: 31) havainnon mukaan työnimet liittyvät usein jollakin tavalla toisiinsa siten, että toinen työnimi on uudelleenjohdos tai lyhenne appellatiivista muodostetusta työnimestä. Itse kutsun tällaisia nimiä varioiduiksi rinnakkaisnimiksi. Omassa aineistossani myös propreista varioidaan rinnakkaisnimiä. Jotkut informantit saattavat kutsua tällaista nimeä työnimen lempinimeksi, jolloin kyse on tavallaan kaksinkertaisesta epävirallisesta nimestä, koska myöhemmin annettu nimi on varioitu työnimestä eli lapsen epävirallisesta nimestä. Tällaisesta tapauksesta on kyse esimerkissä (68). Informantti on ilmoittanut molemmat esimerkissä esiintyvät nimet (*Astronautti* ja *Nautti*) lapsen työnimeksi, mutta nimenantotarinnan koodaukseen olen valinnut lapsen pääasialliseksi työnimeksi nimen *Astronautti*, joka on annettu ensin. Esimerkissä (69) informantti käyttää työnimestä varioidusta nimestä nimitystä lempinimi. Esimerkin

(70) lapsella on ollut useita työnimestä varioituja lempinimiä. *Seppo*-nimi löytyy almanakasta ja nimenantotarinan lempinimet *Sepolle* ovat hyvin tuttuja monille *Seppo*-nimisille henkilöille. Tämä seikka saattaa vaikuttaa myös työnimen lempinimien runsauteen. Tällaiset runsaat työnimen lempinimet, varioidut rinnakkaisnimet, selittävät myös aineiston lasten työnimien runsasta kokonaismäärää.

(68) – – *Kuvien jälkeen työnimeksi vakiintui Astronautti tai lyhyemmin Nautti.* – – (21Astronautti2014)

(69) *Lapsemme työnimi oli Paananen. – – Raskauden edetessä Paanasen lempinimenä käytettiin myös lyhyempää Paanua.* – – (35Paananen2013)

(70) *Lasta alettiin – – kutsua Sepoksi jo heti testin näytettyä positiivista. – – Nimi sai useita lyhennöksiä ja lempinimiä kuten Sepe, Sepi, Seppi, Sebbe.* – – (7Seppo-Gertrud2015)

Nimenantotarinoiden tyypillisin ajankohta työnimen vaihtumiselle on ultraäänitutkimus. Työnimen vaihtuminen motivoituu sekä alkuraskauden ultrasta että keskiraskauden ultrasta, mutta huomattavasti yleisemmin näin tapahtuu keskiraskauden ultran jälkeen. Alkuraskauden ultraan mennessä lapsella ei useinkaan ole ehtinyt olla vielä työnimeä. Työnimi annetaan usein ensimmäistä kertaa alkuraskauden ultran jälkeen. Tästä kerron edellä luvussa 4.4.2. Pakarisen tutkimuksessa on vain joitakin havaintoja työnimen vaihtumisesta ultraäänitutkimuksen seurauksena, joten hänen aineistossaan ilmiötä voi pitää harvinaisena. Pakarisen aineistossa työnimen vaihtumisen syynä on yleensä lapsen sukupuolen osoittautuminen toiseksi kuin on arveltu. Tällöin *Akusta* on tullut *Iines* ja *Oskarista Elli*. (Pakarinen 1995: 18.) Arvelen Pakarisen aineiston olevan laadultaan sellainen, ettei työnimien vaihtuminen ole käynyt siitä ilmi parhaalla mahdollisella tavalla. Etenkään Helsingin Sanomien Syntyneet-palstan ilmoituksista tällaista seikkaa ei voi saada selville, koska ilmoituksissa mainitaan vain lapsen yksi työnimi. Tarinamuotoinen aineisto puolestaan antaa kuvan kaikista nimeämisprosessin vaiheista, myös työnimen elinkaaresta.

Mielenkiintoista on, että lapsen sukupuolen selviäminen keskiraskauden ultrassa saattaa motivoida myös työnimen vaihtumisen tai varioimisen todetun sukupuolen mukaiseksi. Varioimisella tarkoitan tässä sitä, että aiemmin molemmille sukupuolille sopivasta työnimestä jää jokin osa pois siten, että se sopii paremmin lapsen todetulle sukupuolelle. Tästä esimerkkinä *Jimi-Joannan* varioiminen pelkäksi *Jimiksi*, kun lapsi osoittautuu pojaksi. Tämä on sikäli kiinnostava ilmiö, että kun työnimen käytöllä yleensä pyritään salaamaan

niin lapsen virallisen nimen kuin sukupuolenkin paljastuminen, tällaisissa sukupuolen mukaisiksi varioiduissa työnimissä lapsen sukupuolta halutaan ikään kuin korostaa ja tuoda esille. Toiminnan taustalla voi olla se, että lapsen sukupuolesta on kerrottu lähipiirillekin jo julkisesti, eikä tarvetta sukupuolen salailuun enää ole. Pakarisen tutkimuksessa eräät nimenantajat määrittävät työnimen eräänlaiseksi salailunimeksi. Pakarisen aineistosta ei kuitenkaan käy ilmi, että työnimellä haluttaisiin erityisesti kertoa lapsen sukupuolesta. (Pakarinen 1995: 12.)

Läheskään kaikissa tarinoissa sukupuolen julkistamisesta muille vielä tässä vaiheessa ei mainita mitään. Sukupuolen selviäminen näkyy vain työnimen varioinnissa. Kun aiemmin työnimen yhtenä tehtävänä on ollut salata lapsen sukupuoli loppuun asti tai pitää se vain tulevien vanhempien tiedossa, nykyään työnimellä halutaan kertoa lapsen sukupuoli myös ydinperhettä laajemmalle yhteisölle. Eräs syy sille, että lasta halutaan kutsua sukupuolensa mukaisella työnimellä, voi olla se, että lasta halutaan jo raskausaikana opetella tuntemaan sukupuolensa edustajana riippumatta siinä, onko työnimen tarkoitus jäädä viralliseksi nimeksi. Sukupuolen mukainen työnimen käyttö voi olla harjoittelua virallisen nimen pohtimiseen ja käyttöön. Myös Pakarisen (1995: 12) tekemä havainto siitä, että työnimi toimii virallisen nimen käytön harjoitteluna, tukee tätä ajatusta. Myös Aldrinin (2011: 35) mallin testivaiheessa vanhemmat kokeilevat nimeä lapselleen. Nimeä voidaan kokeilla lapselle ajatuksen tasolla jo ennen lapsen syntymää.

Seuraavaksi esittelen aineiston ne tarinat, joissa työnimi vaihtuu kokonaan toiseen nimeen tai työnimi saa varioidun, lapsen todetun sukupuolen mukaisen rinnakkaisnimen. Tarinoita tässä juonityypissä on seitsemän. Vaihtumisella tarkoitan sitä, että työnimeksi vaihtuu kokonaan toinen nimi, esimerkiksi *Zelda* > *Luigi*. Varioidulla rinnakkaisnimellä tarkoitan sitä, että edellisestä työnimestä putoaa jokin nimenosa pois tai työnimestä varioidaan lapsen sukupuolta ilmaiseva feminiininen tai maskuliininen muoto, esimerkiksi *Minttuville* > *Ville* (kun lapsi onkin poika) ja *Pottu* > *Pottuliina* (kun lapsi onkin tyttö). Myös näissä tapauksissa varioitu rinnakkaisnimi syrjäyttää entisen työnimen, jolloin työnimi vaihtuu.

Esimerkissä (71) rakenneultrassa selvinneen sukupuolen seurauksena tapahtuu oikeastaan kaksinkertainen muutos: työnimi ei motivoidukaan käytössä olleesta työnimestä, vaan rinnakkain käytössä olleesta työnimestä varioidaan feminiininen rinnakkaismuoto.

Tällöin *Artusta* tulee *Potun* kautta *Pottuliina*, kun lapsi osoittautuu tytöksi. *-liina*-loppu on tässä tulkittavissa feminiiniseksi johtimeksi. Kun *Pottuliina* vakiintuu käyttöön, se muuttuu vielä sukupuolineutraaliksi *Pottuliksi*, josta sukupuoli käy ilmi yhtä vähän kuin alkuperäisestä *Potusta*. Tapaus on kuvaava esimerkki siitä, miten herkästi työnimet vaihtuvat sellaisilla lapsilla, joilla niitä on raskauden aikana runsaasti. Informantti on ilmoittanut tämän tarinan lapselle kuusi erilaista työnimeä, joista kaksi lapsi on saanut vielä syntymänsä jälkeen ennen virallisen nimen antamista. Ensimmäinen työnimi syntymän jälkeen on ollut *Pikku-Iita* ja toinen selkeästi tästä motivoituva variaatio *Iituli*. Tässä tapauksessa olen tulkinnut lapsen ensisijaiseksi työnimeksi kuitenkin *Artun*, jota lapsesta on käytetty raskauden alusta keskiraskauden ultratutkimukseen asti.

(71) – – Raskauden alkuaireista syytimme Arttua – – ultrassa selvisi, että tulossa oli tyttö. Olimme jo aiemmin muutaman kerran nimittäneet vauvaa potuksi. – – Kun ultrassa selvisi lapsen sukupuoli, meidän potustamme tuli kuitenkin pottuliina. – – Pottuliina ja pottuli olivat käytössä lapsen syntymään asti. – – (20Arttu2014)

Seuraavissa esimerkeissä (72), (73) ja (74) molemmille sukupuolille sopivasta työnimestä putoaa toinen, epäsopiva nimenosa pois, kun lapsen sukupuoli paljastuu rakenneultrassa. Rakenneultra motivoi siis nimen vaihtumisen. Esimerkissä (74) työnimi on raskauden alussa ollut *Seppo*, mutta koska sukupuolesta ei ole ollut vielä tietoa, nimen perään on lisätty tytön nimi (*Gertrud* > *Seppo-Gertrud*). Kun sukupuoli on selvinnyt rakenneultrassa, *Seppo-Gertrudista* on varioitu pelkkä *Seppo*.

(72) – – Nopeasti työnimeksi mieheni ja minun välille muodostui tuo Jimi-Joanna. – – Rakenneultrassa meille lupailtiin poikaa ja silloin tuo Joanna tippui kyydistä pois. Siitä eteenpäin lapsemme oli Jimi. – – (13Jimi-Joanna2015)

(73) Työnimi oli aluksi Minttuville. – – Rakenneultrassa selvisi, että odotimme poikaa, joten luonnollisesti Minttu tippui sen jälkeen pois työnimestä ja puhuttelimme vauvaa pelkästään Villenä. – – (32Minttuville2013)

(74) Lasta alettiin – – kutsua Sepoksi – – testin näytettyä positiivista. Koska sukupuoli oli vielä jonkin aikaa epäselvä, niin lisäsin nimeen tytön nimen Gertrud. Tästä tuli Seppo-Gertrud – – Sukupuolen selvittyä raskauden puolessa välissä sai Gertrud jäädä, koska odotin poikaa. – – (7Seppo-Gertrud2015)

Esimerkissä (75) Nintendon videopelisarjasta *The Legend of Zelda* lapsen työnimeksi poimittu tytön nimi *Zelda* vaihtuu Nintendon Super Mario -pelin videopelihahmoon *Luigiin*. Tämä on esimerkki toiselle sukupuolelle tarkoitettun nimen vaihtumisesta, kun lapsen sukupuoli selviää. Tässä tapauksessa molemmat nimet – sekä alkuperäinen että uusi työnimi – ovat motivoituneet saman pelimaailman pelihahmonimistöstä.

(75) – – Juhannuksen vietossa joku kaverimme nimitti vauvaa Zeldaksi ja se nimi jäi vauvan työnimeksi. – – Elokuussa olimme rakenneultrassa ja poika näytti olevan tulossa. Siispä prinsessan nimi Zelda piti laittaa vaihtoon ja vaihdoimme työnimeksi Luigiin. – – (47Luigi2011)

Useista tarinoista käy myös ilmi valmius varioida työnimi sukupuolen mukaiseksi, jos sukupuoli osoittautuukin toiseksi kuin on etukäteen ajateltu. Näissä tarinoissa vaihtoehtoinen työnimi on saatettu miettiä jo ainakin ajatuksen tasolla valmiiksi. Eräässä tarinassa informantti pohtii, että vaikka lapsen sukupuoli olisi osoittautunut toiseksi kuin oletettu sukupuoli, työnimi olisi luultavasti pysynyt samana. Tämä osoittaa, miten merkityksellisiä työnimet ovat vanhemmille. Eräässä tarinassa työnimi puolestaan vaihtuu rakenneultran aikoihin siksi, ettei siitä voitaisi tehdä päätelmiä lapsen sukupuolesta. Tämä on kuitenkin huomattavasti harvinaisempaa kuin työnimen varioiminen sukupuolen mukaiseksi.

Esimerkeissä (76) ja (77) lapsen työnimelle on ehditty ajatuksen tasolla pohtia vaihtoehtoja, lapsen sukupuolen mukaista työnimeä. Kummassakin tapauksessa työnimi on kuitenkin pysynyt samana, koska sukupuoli on ollut työnimen mukainen.

(76) – – Rakenneultraan mennessä jännitimme, tulemmeko ulos Sepon vai Seppiinan vanhempina. Seppohan se, sikiö varmistui pojaksi. – – (57Seppo Sikiö2010)

(77) – – Ennen kuin tiesimme lapsen pojaksi, vitsailimme työpaikalla, että Japestä tulee Jeppiina, mikäli sattuu olemaan tyttö. – – rakenneultrassa se sitten vahvistui. Tulisi Jeppe, ei Jeppiina. – – (17Jeppe2014)

Juonityypin tarinoissa on eräitä muitakin syitä sille, miksi työnimi vaihtuu suunnilleen rakenneultran tietämällä. Esimerkissä (78) työnimen vaihtuminen motivoituu liian uteliiaan hierojan kiinnostuksesta lapsen sukupuolta kohtaan. Koska lapsen työnimestä (*Martta*) voisi olettaa lapsen olevan tiettyä sukupuolta, nimen perään liitetään vastakkaista sukupuolta osoittava nimenosa, *Martta* > *Martta*-Herra. Tässä vaiheessa *Martan*

sukupuoli on vielä tuntematon vanhemmilleenkin, mutta he eivät halua muiden tekevän johtopäätöksiä sukupuolesta työnimeksi valikoituneen tytön nimen perusteella. Esimerkissä (79) syynä työnimen vaihtumiselle on, että vanhempien kahdenkeskiseksi työnimeksi tarkoitettua nimeä alkaa käyttää myös informantin työtoveri. Työnimi jää kokonaan pois ja vauvasta puhutaan tämän jälkeen muiden kuullen pelkkänä vauvana. Vanhemmat alkavat myös aktiivisesti pohtia lapselle virallista nimeä. Vanhemmat saattavat vielä keskenään käyttää vauvasta kyseistä työnimeä, mutta informantti kokee, että työnimen käyttö jää tässä vaiheessa pois. Esimerkki osoittaa, miten herkästä asiasta työnimen käytössä voi olla kyse. Työnimen käyttäjien armoitettu joukko voi olla tarkoin rajattu, eikä kaikilla ole oikeutta kutsua lasta työnimellä.

(78) – – äidin käydessä hierojalla noin vko. 20, hieroja kyseli, josko tiedossa olisi tyttö, koska nimi on Martta. Siltä makuulta nimi muuttui Martta-Herraksi, jotta olisi utelijoillekin selvää, ettei sukupuolta tiedetä, tai ainakaan haluta kertoa. – – (18Martta-Herra2014)

(79) – – Hemminki nimeä käytettiin melkein rakenneultraan asti, mutta se jäi pois käytöstä, kun meidän kahdenkeskiseksi vauvan hellittelynimeksi antamaa nimeä alkoi käyttää myös äidin työkaveri, mikä ärsytti äitiä. Siitä lähtien vauvasta puhuttiin muiden kuullen vain vauvana ja me aloimme pohtia oikeaa, virallista nimeä. – – (19Iina2014)

Toisinaan lapsella on saattanut olla alkuraskaudessa erilaisia lyhytaikaisia, vaihtuvia työnimiä, joita vain esimerkiksi toinen vanhemmista on käyttänyt. Tällaiset työnimet ovat usein varovaisia kokeiluja kutsua lasta nimeltä ennen kuin keksitään jokin parempi tai sopivampi nimi. Kaikki nimenantajat eivät miellä näitä nimiä varsinaisiksi työnimiksi (Pakarinen 1995: 16). Aluksi nimeä saatetaan makustella hiljaa mielessä ennen kuin siitä kerrotaan edes puolisolalle. Nimestä ei ehkä olla päästy yhteisymmärrykseen ja siksikin käyttö on ollut satunnaista ja vakiintumatonta. Tällöin nimeä ei välttämättä mielletä varsinaiseksi työnimeksi. Seuraavissa esimerkeissä (80) ja (81) lapsella on ollut ennen rakenneultraa vakiintumattomia, kokeiluluonteisia työnimiä. Rakenneultran motivoimana lapsi saa uuden työnimen, jota voidaan pitää lapsen ensisijaisena työnimenä. Tässä vaiheessa vanhemmat pääsevät yleensä myös yhteisymmärrykseen työnimestä. Se, että myös työnimestä voi vanhempien kesken olla erimielisyyttä, on kiinnostava ilmiö. Työnimestä käydään neuvotteluja. Tämä osoittaa, että työnimi on merkityksellinen asia lapsen vanhemmille.

(80) *Lapsen työnimi oli Eemeli. Aluksi kutsumanimenä oli myös esim. Mölli ja äidin keksimä Olli, josta isä ei pitänyt ollenkaan. Isän nimitys vauvalle oli Hattivatti. Rakenneultrassa saimme tietää odottavamme poikaa ja lähes sen jälkeen isä alkoi kutsua poikaa Eemeliksi.* – – (11Eemeli2015)

(81) *Alkuraskaudessa, joskus rv 11 tienoilla – – aloin kuumeisesti miettiä vauvalle työnimeä. – – ainut mikä tuli mieleen, oli möykky. Niinpä kutsuin hiljaa mielessäni vauvaa möykkyksi ja päätin antaa paremman työnimen muhia takaraivossa, kyllä se sieltä tulisi. Kun kerroin möykky-nimestä miehelleni, hän ei tykännyt siitä yhtään. Hänelle möykky-sana oli hyvin negatiivinen, joten päätin, etten käytä sitä ääneen. Rakenneultran jälkeen rv 22 sitten päädyin ehdottamaan miehelleni Helmiä työnimeksi. – – Ja kun kerran tyttöä odotettiin, niin vauvasta sitten tuli Helmi.* – – (2Helmi2015)

4.5.2. Muut syyt nimen vaihtumiseen

Muut syyt työnimen vaihtumiselle ovat hyvin moninaisia, vaihtuminen motivoituu hyvin erilaisista seikoista. Eräs juonityyppi on edellisessä luvussa 4.5.1. esitelty alkuraskauden kokeilumielessä annetut työnimet, jotka jossain välin väistyvät varsinaiseksi työnimeksi koetun nimen tieltä. Läheskään aina informantit eivät kuitenkaan osaa kertoa syytä sille, mistä nimen vaihtuminen motivoituu. Uusi nimi vain tulee jostain, kuten esimerkissä (82). Voisikin ajatella, että vain jollakin tavalla merkitykselliset syyt jäävät nimenantajien mieleen. Esimerkin (83) informantti kuvaa tällaisia nimiä *vaihteleviksi, tilannesidonnaiksiksi nimityksiksi, jota eivät ole jääneet mieleen*. Jo se, että informantti kutsuu näitä nimiä nimityksiksi, kertoo siitä, ettei kaikkia nimiä välttämättä mielletä varsinaisiksi nimiksi. Erilaisille tilannesidonnaisille, vaihtuville työnimille ei ole olemassa mitään tiettyä ajan-kohtaa nimeämisprosessissa, vaan työnimen vaihtumista tapahtuu pitkin työnimen elinkaarta.

(82) – – *Vauvaa ei pitkään aikaan kutsuttu miksikään, lähinnä vauvaksi tai ”se”. – – Vanhemman lapsen takia vauvaa kutsuttiin myös ”Bebis”-nimellä, jotta vauva olisi hänen helpompi hahmottaa. Raskauden puolen välin jälkeen pikkuhiljaa kuvioihin tuli ”Tyyppi”. Meillä oli pienen pienen ennakkoavistus, että lapsi olisi poika. Raskauden loppuvaiheessa iskostui ”Möhkäle”.* (16Möhkäle2014)

(83) – – *Sikiöstä puhuttiin koko ajan Delfiininä tai Tyyppinä tai vaihtelevilla, tilannesidonnaisilla nimityksillä, jotka eivät ole jääneet mieleen pysyvästi.* – – (30Delfiini2013)

Usein työnimen vaihtuminen motivoituu halusta sanaleikkimäiseen variointiin, kuten esimerkiksi (84) *Emppu* > *Limppu*. Pienten lasten lempinimet perustuvat usein riimitelyyn, lapsenkielisiin nimiasuihin tai muunlaiseen fonologiseen muunteluun (Ainiala ym. 2008: 253). Esimerkissä (85) lapsen isoäiti on antanut lapselle rinnakkaisen työnimen tietämättömänä vanhempien antamasta työnimestä. Tästä rinnakkaisesta nimestä lapsen toinen isoäiti puolestaan varioi lisää nimimuotoja. Nimet ovat tässä tapauksessa siis muiden kuin lapsen vanhempien käyttämiä työnimiä. Myöhemmin vanhemmat kertovat antamastaan työnimestä, jolloin rinnakkaisen työnimen sekä siitä varioitujen muiden nimimuotojen käyttö päättyy. Toinen isoäideistä tosin varioi vielä vanhempienkin antamasta työnimestä uuden työnimen.

(84) – – *totesin, että taidan alkaa kutsua vauvaa Empuksi – – Mies alkoi väännellä Emppua eri sanoiksi mm. Limppu ja Lamppu jne. Limppu tuntui hauskalta, koska vatsa oli pienesti pyöristynyt kuin olisi kokonaisen ruislimpun nielaissut. Siitä sitten Limppu jäi työnimeksi elämään.* – – (55Limppu2010)

(85) – – *Minä – – sanoin masussa olevaa vauvaa Ilmariksi. – – vauvan iskäkin alkoi kutsua vauvaa Ilmariksi. – – kerroimme vauvauutiset myös vauvan isovanhemmille, mutta emme vielä Ilmariksi olleet kutsuneet muiden kuullen. Vauvan isänäiti eli mummu alkoi kutsua vauvaa nimellä Vaapukka. Kuten alkoi pian vauvan äidinäiti, mummikin. Vaapukka lyheni nimeen Vaapu. Ilmari nimeä aloimme käyttää muidenkin kuullen – – Mummi lyhensi nimen Iipuksi.* (9Ilmari2015)

Ehkä erikoisin syy työnimen vaihtumiselle on eräässä nimenantotarinnassa esiintyvä tapahtuma, jossa *Risto-Matti* varioituu kahdeksi nimeksi, *Risto Reippaaksi* ja *Matti Maltilliseksi*. Kyseessä on kaksospoikien nimenantotarina, jonka informantti kertoo yhtenäisenä tarinana. Työnimen vaihtuminen motivoituu ensimmäisestä ultraäänitutkimuksesta, kun selviää, että sikiöitä onkin kaksi (esimerkki 86).

(86) – – *olimme innoissamme tulevasta Risto-Matista. – – Ensimmäisessä ultrassa (noin rv 9) kuitenkin saimme kuulla, että tulokkaita on kaksi! Risto JA Matti! – – Ristosta tuli vielä mahassa ollessaan Risto Reipas ja Matti oli Matti Maltillinen, sillä näin he käyttäytyivät vatsassa.* – – (45Risto-MattiA2012/46Risto-MattiB2012)

Nimenantotarinoissa ei ole ainuttakaan lasta, joka olisi saanut työnimen ensimmäistä kertaa vasta synnyttyään. Tarinoissa on vain jokunen lapsi, jotka ovat syntymän jälkeen saaneet aivan uuden työnimen (*Pottuliina* > *Pikku-Iita*) tai joiden työnimestä on syntymän

jälkeen varioitu toinen työnimi (*Limppu* > *Imppu*). Lapsen syntymän jälkeen vanhempien ajatukset alkavat selkeästi kääntyä virallisen nimen antamiseen. Toisilla viralliseksi nimeksi aiottu nimi on olemassa jo valmiina, mutta sen käyttöä ja sopivuutta syntyneelle lapselle punnitaan vielä. Osalle ajanjakso lapsen syntymästä nimenant juhlaan on kiihvainta aikaa miettiä lapselle virallinen nimi. Tässä vaiheessa työnimi kulkee usein vielä hetken aikaa virallisen nimen rinnalla, eikä sen käyttö lopu aina virallisen nimen antamiseenkaan.

4.6. Työnimen vaikutus viralliseen nimeen

4.6.1. Työnimi osaksi virallista nimeä

Tässä luvussa tarkastelen nimenantotarinoiden työnimien siirtymistä lapsen viralliseen nimeen. Esimerkkien kautta käyn läpi myös syitä, joista nimen siirtyminen osaksi virallista nimeä motivoituu. Jos työnimi siirtyy osaksi virallista nimeä, kyseeseen tulevat luonnollisesti vain sellaiset työnimet, jotka ovat nimilain mukaisesti hyväksyttävissä viralliseksi nimeksi. Työnimien lempinimimäisen ja hassuttelevan luonteen vuoksi tällaisia nimiä on jo lähtökohtaisesti vähän, joten työnimen siirtymistä osaksi virallista nimeä ei voi pitää kovin yleisenä ilmiönä. Seuraavassa esimerkkien (87) ja (88) informantit kertovat, miksi työnimi ei sovi lapsen viralliseksi nimeksi.

(87) – – *Työnimi ei jäänyt osaksi lapsen virallista nimeä, koska kyseessä ei ollut oikea nimi.* – – (3Linssi2015)

(88) – – *Kyöleppi nimi ei varmasti menisi läpi nimihakuhommassa viralliseksi nimeksi, ja onhan se melko outo nimi, jos ois virallinen* – – (56Kyöleppi2010)

Nimenantotarinoissa esiintyy yhteensä 12 työnimeä, jotka ovat siirtyneet osaksi lapsen virallista nimeä. Tässä käsittelyssä en ole huomioinut lapselle jo odotusaikana suunniteltua virallista nimeä, jota lapsesta on saatettu käyttää jo raskausaikana, vaan vain selkeät työnimet. Ensimmäiseksi etunimeksi siirtyneitä työnimiä on viisi, jälkinimiksi siirtyneitä työnimiä on neljä ja työnimestä varioituja virallisia nimiä on kolme (taulukko 5). Näin ollen tarinoiden työnimistä 20 % siirtyy sellaisenaan tai jonkinlaisena variaationa osaksi

lapsen virallista nimeä. Kaikki siirtyvät työnimet ovat lapsen ensisijaisena työnimenä pidettyjä nimiä. Pakarisen (1995: 82–87) tutkimuksessa 9,6 % aineiston työnimistä siirtyy sellaisenaan, samassa kirjoitusasussa tai hieman varioituna, viralliseen nimeen. Pakarinen kuitenkin arvelee, että suurin osa hänen aineistonsa viralliseen nimeen siirtyneistä työnimistä on nimiä, jotka on aiottukin antaa syntyvälle lapselle nimeksi. Mielenkiintoisimpina niminä Pakarinen pitää kuitenkin nimiä, joissa työnimi on ensin ollut pelkkä väliaikaiseksi nimeksi tarkoitettu nimi, mutta josta lapsen synnyttyä ei ole enää haluttu tai osattu luopua. Pakarinen on jakanut nimet kahteen pääryhmään: nimiin, jotka sellaisenaan, samassa kirjoitusasussa siirtyvät viralliseen nimeen sekä nimiin, joissa työnimen ja virallisen nimen kirjoitusasut poikkeavat toisistaan.

Kolmessa tarinassa on myös maininta siitä, että jos lapsi olisi ollut toista sukupuolta, työnimi olisi todennäköisesti siirtynyt osaksi virallista nimeä. Toisaalta vanhemmat joutuisivat tällaisissakin tapauksissa uudelleen punnitsemaan ja pohtimaan, sopiiko työnimi lapsen nimeksi. Eräässä tarinassa vanhemmat ovat suunnitelleet laittavansa työnimen osaksi virallista nimeä, mutta isovanhempien vastustuksen vuoksi päätyvät poistamaan nimen maistraatin papereista. Tarinoissa on myös tapauksia, joissa vanhemmat ovat raskauden kuluessa tottuneet ja mieltyneet alun perin huumorilla annettuun työnimeen ja lapsen synnyttyä nimen käyttäminen tuntuu jo hyvin luontevalta. Tällaisissa tapauksissa nimi jää kuitenkin lähes poikkeuksetta pois lapsen virallisesta nimestä. Esimerkissä (89) on *Herkon* tarina.

(89) – – *Lapsemme työnimi oli ”Herkko”. – – nimi kuulosti enemmän hauskalta ja ”vitsiltä” joten en osannut ajatella, että lapsen oikeaksi nimeksi tulisi Herkko. – – Ristiäisiin asti vauvaa kutsuttiin enimmäkseen Herkoksi, koska nimeä oltiin jo käytetty koko raskauden ajan, niin se oli vakiintunut kutsumanimeksi. – – siitä oli jo tullut niin tapa. – – (29Herkko2013)*

TAULUKKO 5. Työnimen vaikutus viralliseen nimeen.

Työnimen vaikutus viralliseen nimeen	Tarinat	Yhteensä
Ei vaikutusta viralliseen nimeen	48	80 %
Sellaisenaan tai varioituna viralliseen nimeen, joista	12	20 %
ensimmäiseksi etunimeksi	5	8 %
jälkinimeksi	4	7 %
työnimestä varioiduksi viralliseksi nimeksi	3	5 %
Yhteensä	60	100 %

Käsittelen ensimmäiseksi nimenantotarinoiden ne työnimet, jotka ovat siirtyneet sellaisenaan virallisen nimen ensimmäiseksi etunimeksi. Käytän käsitettä jälkinimi viittaamaan virallisen nimen toiseen tai kolmanteen etunimeen. Esimerkiksi nimen *Helmi Maria Karoliina* ensimmäinen etunimi on *Helmi* ja jälkinimiä ovat *Maria* ja *Karoliina*. Kun työnimi siirtyy sellaisenaan viralliseen nimeen, sitä ei ole varioitu millään tavalla.

Tarinoita, joissa työnimi on siirtynyt sellaisenaan, samassa kirjoitusasussa, etunimeksi, on viisi. Siirtyneet nimet ovat *Jimi*, *Isabel*, *Martti*, *Hato* ja *Tiitus*. Kolme nimistä on suomalaisessa nimipäiväkalerissa (*Jimi*, *Martti* ja *Tiitus*), kaksi nimistä on vierasperäisiä (*Isabel* ja *Hato*). Vain *Isabelin* tapauksessa on jo raskausaikana, sukupuolen selvittyä, päätetty, että työnimestä tulee myös virallinen nimi. Muissa tapauksissa lopullinen päätös virallisesta nimestä on tehty vasta lapsen synnyttyä. Yleisin syy suunnitellun nimen antamiseen on, että lapsen koetaan näyttävän nimeltään. Tällöin työnimen siirtyminen viralliseen nimeen motivoituu siis lapsen ulkoisesta olemuksesta. Lisäksi nimeen ollaan totuttu ja miellytty raskausaikana, joten se alkaa tuntua ensisijaiselta vaihtoehdolta lapsen nimeksi. Joskus asia vaatii hieman kypsytelyä, kuten esimerkissä (90). Seuraavat esimerkit (90), (91), (92) ja (93) kuvaavat edellä kuvatun kaltaisia tapauksia.

(90) – – *Jo synnytyssalissa mieheni sanoi, että kyllähän poika näyttää aivan Hatolta!* – – *Viikot kuluivat ja pikkuhiljaa Hato-nimi alkoi tuntua par-*

haalta vaihtoehdolta. En enää osannut kuvitella muuta nimeä – – Ajattelinkin myös, että jos annamme jonkun muun nimen, silti kutsumme poikaa Hatoiksi – – (33Hato2013)

(91) – – *Sitten kun vauva syntyi, kutsuimme sitä Martiksi, kun sattui sopivasti poikakin olemaan. – – Marttia oli käytetty jo niin pitkään, niin eipä me sitä enää oikein osattu vaihtaakaan, varsinkin kun nimi sopi vauvalle oikein hyvin.* – – (27Martti2014)

(92) – – *Syntyessään hän näytti täysin nimeltään, joten nimi jäi etunimeksi. Mikään muu nimi ei enää olisi millään sopinut hänelle, hän oli ollut jo niin kauan Jimi.* (13Jimi-Joanna2015)

(93) – – *Hän sattuikin sitten olemaan poika, enkä olisi osannut vauvaa enää muulla nimellä kutsua. Viralliseksi nimeksi tuli Tiitus* – – (15Tiitus2015)

Seuraavan ryhmän muodostavat työnimet, jotka ovat siirtyneet sellaisenaan virallisen nimen jälkinimeksi eli toiseksi tai kolmanneksi nimeksi. Tällaisia nimiä tarinoissa on neljä. Nimet ovat *Reino*, *Akseli*, *Einari* ja *Toivo*. Kaikki nimet ovat miesten nimiä ja löytyvät suomalaisesta nimipäiväkalerista. Seuraavissa esimerkeissä (94), (95), (96) ja (97) informantit kertovat ja perustelevat, mikä motivoi työnimen siirtymisen virallisen nimen jälkinimeksi. Vain yhdessä tarinassa (94) työnimen antaminen jälkinimeksi tuntuu luonnolliselta valinnalta. Koska työnimi on pitkän raskausajan luonut mielikuvaa lapsesta, sen antaminen osaksi virallista nimeä voi tuntua tärkeältä. Muissa tarinoissa työnimi osana virallista nimeä herättää nimenantajissa epäilyä ja ristiriitaisiakin tunteita. Työnimeä ei haluta kutsumanimeksi, koska se ei miellytä nimenantajia riittävästi, joten se annetaan joksikin muuksi kuin ensimmäiseksi etunimeksi. Tarinoista käy ilmi, ettei työnimen ole useinkaan suunniteltu päätyvän viralliseen nimeen. Huumorillakin annettu työnimi saattaa kuitenkin päätyä osaksi virallista nimeä, vaikka harva nimenantaja sitä aavistaa työnimeä antaessaan. Esimerkin (97) informanttia työnimen päätyminen jälkinimeksi kaduttaa ja nolottaa vielä silloinkin, kun lapsi on 1-vuotias.

(94) – – *Kun poika syntyi, oli luonnollista laittaa toiseksi nimeksi tuo Toivo. Kutsumanimeksi emme sitä halunneet kuitenkaan. Kun oli ihanampi nimi jo odottamassa myös.* – – (58Toivo2010)

(95) – – *Lapsemme synnyttyä – – monet häntä Reinoksi kutsuivat. Tähän syyllistyimme myös miehen kanssa – – Yksi ilta kuitenkin miehelle itkin ettei meidän lapsesta voi Reino tulla. Mies olisi ollut jo ihan valmis nimeämään lapsen Reinoksi. Reino oli mielestäni hassun hauska perinteinen suomalainen nimi, mutta en sitä omalle lapselle halunnut kutsumanimeksi.*

Etenkään kun se rikkoi niin montaa omaa nimelle asettamaa kriteeriä. – – (14Reino2015)

(96) – – *Akselia maistelimme pitkään sen takia, ettemme oikein pitäneet siitä, että molemmilla etunimillä oli jokin merkitys. **Lopulta kuitenkin päätimme, ettemme parempaakaan keksi. Näin poika sai toisen etunimensä – – (23Akseli2014)***

(97) – – ***Jotenkin Einarille oli perustelut olemassa – – päädyimme Touko Einariin. – – Äidille tuli pieni morkkis nimestä, vielä kun lapsi täytti vuoden toisen nimen kertominen ja kuuleminen vähän nolotti ja kadutti. Itse nimessä ei sinänsä ole mitään vikaa, vaan se mietitytti että työnimi päätyi viralliseksi.** (26Einari2014)*

4.6.2. Työnimestä varioidut viralliset nimet

Työnimestä varioituja virallisia nimiä tarinoissa on kolme. Ne ovat *Jeppe* > *Jesper*, *Eemeli* > *Eemil* ja *Kaamos* > *Aamos*. Ensimmäisessä tapauksessa lempinimimäisestä työnimestä on varioitu virallinen, nimipäiväkalenterista löytyvä nimi (*Jesper*), toisessa nimi on saanut ruotsinkielisen rinnakkaismuodon (*Eemil*) ja kolmannessa työnimen ensimmäinen kirjain on varioitu pois virallisesta nimestä (*Aamos*). Nimet *Jesper* ja *Eemil* ovat siirtyneet lapsen etunimeksi, nimi *Aamos* jälkinimeksi. Pakarinen (1995: 84) kutsuu *Jeppe*-tyylistä työnimeä virallisen nimen *Jesper* hypokorismiksi, mutta luokittelen itse myös hypokorismit varioiduiksi rinnakkaisnimiksi.

Seuraavissa esimerkeissä (98), (99) ja (100) informantit kertovat, mitkä syyt motivoivat työnimestä varioidun nimen siirtymistä osaksi lapsen virallista nimeä. Esimerkissä (98) lähtökohtana etunimelle on, että työnimeä voidaan jatkossakin käyttää lapsen kutsumanimenä. Silloin etunimen tulee jollakin tavoin muistuttaa työnimeä (*Jeppe*). Lasten lempinimet ovat usein nimiasultaan hypokoristisia ja kantanimeään lyhyempiä (Ainiala ym. 2008: 253). Sama pätee lasten työnimiin. Viralliseksi nimeksi saatetaan varioida työnimen alkuperäinen kantamuoto, esimerkiksi *Jeppe* > *Jesper*. Tapahtuva varioiminen on siis päinvastaista kuin lasten lempinimissä, joita muodostetaan tyypillisesti lapsen virallisesta nimestä. Esimerkissä (99) työnimestä pidetään, mutta sen antaminen etunimeksi epäilyttää. Virallisen nimen antamisen yhteydessä nimenantajat joutuvatkin usein pohtimaan monia sellaisia seikkoja, joita väliaikaiseksi suunnitellun nimen antamisen yhtey-

dessä ei juurikaan tarvitse pohtia. Esimerkissä (100) työnimen alusta varioidaan pois kovaksi koettu konsonantti k. Pehmeämpi *Amos* annetaan virallisen nimen kolmesta nimestä keskimmäiseksi.

(98) – – *itse olisin halunnut kastaa vauvan Jepaksi. – – mieheni oli edelleen Jepaksi kastamista vastaan. – – Nimen olisi hyvä olla myös sellainen, että siitä saisi edelleen väännettyä kutsumanimeksi Jepen. – – kun vihdoinkin keksimme Jesperin, oli se selkeästi oikea nimi vauvalle – – (17Jeppe2014)*

(99) – – *Olimme tehneet listan sopivista nimistä, mutta mikään ei ollut lähelläkään Eemeliä – – Vauvalle ei vain sopinut mikään muu nimi. Isä ei kuitenkaan halunnut niin ”suomalaista” ja ns. leimaavaa nimeä – – viralliseksi nimeksi, joten päädyimme kiertämään nimen Emiliksi. – – (11Eemeli2015)*

(100) – – *Työnimi sopi hyvin raskausaikaan, kiinnytettiin siihen nimeen, mutta sitten kun vauva oli syntynyt, nimi tuntui liian ”kovalta”. – – Halusin silti säilyttää Aamoksen, joten se tuli lapsen toiseksi nimeksi. (31Kaamos2013)*

Kolmessa nimenantotarinnassa mainitaan, että jos lapsen sukupuoli olisi ollut toinen, työnimi olisi siirtynyt sellaisenaan osaksi lapsen virallista nimeä. Yhdessä tapauksessa siitä olisi tullut lapsen etunimi (*Minttu*) ja muissa tapauksissa lapsen jälkinimi (*Rauha* ja *Martta*). Lisäksi eräässä tarinassa vanhemmat olisivat halunneet antaa työnimen (*Kaaleppi*) virallisen nimen jälkinimeksi, mutta isovanhempien vastustuksen vuoksi he päätyivät poistamaan nimen maistraatin papereista. Myös työnimi *Möhkäle*, joka ei ole viralliseksi nimeksi soveltuva, olisi päätynyt viralliseksi nimeksi, jos se vain olisi ollut mahdollista. Lapsi on syntynyt suurikokoisena ja informantti kertoo, että jos nimeä annettaisiin Suomessa edes pari kappaletta vuodessa, he olisivat nimenneet lapsensa *Möhkäleeksi*. Lapsesta tulee lopulta *Milo* muun muassa siksi, että se alkaa samalla kirjaimella kuin *Möhkäle*.

4.7. Työnimen myöhemmät vaiheet nimeämisprosessissa

4.7.1. Työnimi lempinimenä

Työnimen elinkaari eli käyttö nimeämisprosessissa kestää tyypillisimmin lapsen syntymään tai joitakin viikkoja sen jälkeen, mutta kuitenkin korkeintaan nimenantojuhlaan

saakka. Jo tätä ennen työnimen käyttö saattaa lakata. Tällöin työnimi ei vaihdu enää toiseksi työnimeksi vaan työnimen käyttö päättyy kokonaan. Työnimen käytön päättymisen ajankohdat ovat melko yhteneväisiä virallisen nimen pohdinnan ja päättämisen ajankohtien (luku 4.3.) kanssa. Nimenantotarinoiden perusteella ensimmäinen tyypillinen ajankohta työnimen käytön päättymiselle on keskiraskauden ultran ajankohta, jolloin lapsen sukupuolen selviäminen motivoi usein työnimen vaihtumisen. Tällöin lasta aletaan toisinaan myös kutsua viralliseksi nimeksi suunnitellulla nimellä. Toinen tyypillinen työnimen käytön päättymisen ajankohta on lapsen syntymä. Työnimen ei koeta enää sopivan lapselle esimerkiksi lapsen sukupuolen, ulkonäön tai muun olemuksen vuoksi. Työnimi voi olla myös luonteeltaan sellainen, ettei sillä osata kutsua syntynyttä lasta, joka ei ole enää jossakin piilossa, vaan konkreettisesti läsnä. Työnimen vaihtuminen motivoituu siis lapsen ulkoisesta olemuksesta sekä siitä, että hän on jo syntynyt ja läsnä, jolloin vanhemmat voivat nähdä, tuntea ja kuulla lastaan. Lapsi voi osoittautua joksikin muuksi kuin raskausaikaista työnimeä annettaessa. Kolmas tyypillinen ajankohta työnimen käytön päättymiselle on nimenantojuhla, jonka jälkeen lasta usein halutaan kutsua ainoastaan virallisella nimellään. Virallisen nimen rinnalle saattaa myöhemmin muodostua virallisesta nimestä varioituja hellittely- tai lempinimiä, joilla ei kuitenkaan ole enää yhteyttä lapsen työnimeen.

Usein lapsesta käytetään työnimeä vielä syntymää seuraavina viikkoina nimenantojuhlaan saakka, joten en määrittele tänä ajanjaksona käytettyjä nimiä varsinaisiksi työnimistä varioiduiksi lempinimiksi. Enemmän kyse on siitä, että työnimeä on totuttu käyttämään useita kuukausia ja sen käyttäminen tuntuu luontevalta vielä lapsen synnyttyäkin. Kaikki informantit eivät kerro kovin tarkkaan työnimen käytön ajanjaksoa lapsen syntymän jälkeen, joten joissakin tapauksissa työnimen käytön kesto on hiukan tulkinnanvaraista. Joissakin tarinoissa puolestaan ei ole mitään mainintaa työnimen myöhemmästä käytöstä. Osa nimenantotarinoiden lapsista, lähinnä vuonna 2015 syntyneet, ovat olleet aineistoa kerätessäni vielä sen verran nuoria, ettei työnimen käytön pitkäaikaisuudesta ole heidän kohdallaan tietoa muutamaa kuukautta pidemmälle. Aineistoni vanhimmat lapset ovat kuitenkin olleet joitakin kuukausia alle 6-vuotiaita aineiston keruun aikoihin.

Varsinaiseksi lempinimeksi määrittelen työnimen siinä tapauksessa, jos lapsi on jo saanut virallisen nimensä ja virallisen nimen antamisesta on kulunut aikaa jo useampia viikkoja. Tällöin nimenkäyttäjinä eivät kuitenkaan välttämättä ole lapsen omat vanhemmat, vaan

työnimeä saattavat käyttää sukulaiset, ystävät tai tuttavat. Vanhemmille, joille lapsi on jatkuvasti läsnä arjessa, työnimen käyttäminen voi jo melko piankin tuntua vieraalta ajatukselta. Hiukan kaukaisemmista ihmisistä, joille lapsi ei ole vielä identifioitunut virallisen nimensä kautta, työnimen käyttö saattaa puolestaan tuntua edelleen luontevalta. En erottele tässä työnimen käyttöä lempinimenä sen mukaan, kuka lapsesta nimeä käyttää. Lempinimiä puolestaan ovat kaikki ne työnimet, joita vanhemmat, sukulaiset, ystävät, tuttavat tai muut henkilöt lapsesta käyttävät, kun tämä on muutaman kuukauden ikäinen tai sitä vanhempi. Mukana eivät ole ne työnimet, jotka ovat päätyneet osaksi lapsen virallista nimeä.

Nimenantotarinoissa on yhteensä 18 lasta, joista on käytetty työnimeä vielä virallisen nimen antamisen jälkeenkin. Tämä on yhteensä 30 % nimenantotarinoiden lapsista (taulukko 6). Seitsemästä lapsesta työnimeä on käytetty lyhyehkön aikaa ja lopuilla 11 lapsella työnimen käyttö vakituisena tai satunnaisena lempinimenä on jatkunut tätä pidempään. Nimenantotarinoiden muiden 42 lapsen työnimen käyttö on päätynyt viimeistään viralliseen nimenantoon. Työnimen käyttö päättyy viimeistään nimenantoon siis valtaosalla, 70% lapsista. Lisäksi osa (10 %) työnimistä siirtyy muistoiksi ja tarinoiksi.

TAULUKKO 6. Työnimen käytön ajanjakso syntymän jälkeen.

Virallisen nimen antamisesta kulunut aika	Lapset	Osuus kaikista lapsista
Ennen virallisen nimen antamista päätynyt työnimen käyttö, josta	42	70 %
muistoiksi ja tarinoiksi	6	10 %
Virallisen nimen jälkeen jatkunut käyttö, josta	18	30 %
käyttö muutamia viikkoja	7	11,67 %
käyttö 5-8kk	4	6,66 %
käyttö yli vuoden, joista	7	11,67 %
vakituisena lempinimenä	4	6,6 %
satunnaisena lempinimenä	3	5 %
Yhteensä	60	100 %

Kun työnimeä on käytetty lyhyehkön aikaa nimenannon jälkeen, kyseessä on yleensä muutamia viikkoja kestänyt käyttö. Informantit ovat määritelleet lyhytaikaisen käytön muun muassa sanavalinnoin *pari viikkoa* tai *jonkin aikaa*. Osassa tarinoita, kuten esimerkiksi (103), ajanjakso kerrotaan hyvin selkeästi. Seuraavat esimerkit (101), (102) ja (103) kuvaavat työnimen lyhytaikaista käyttöä nimenannon jälkeen. Esille tulee myös seikkoja, joista työnimen käyttö lapsen lempinimenä motivoituu.

(101) – – *Virallisen nimenannon jälkeen oli hankalaa alkaa kutsua lasta oikealla nimellä, pari viikkoa meni kutsuen lasta Nytyiksi ainakin osaksi. Keskenämme sanoi helposti Nytytti, muille hänestä puhui oikealla nimellä.* – – (37Nyytti2012)

(102) – – *Kaaleppia käytettiin lempinimenä kuitenkin jonkin aikaa, mutta ajan myötä sen käyttö on alkanut hiipua. Nykyisin nimi muistuttaa siitä vastasyntyneestä pikkuruisesta tyypistä, joka tuntuu olevan jotain ihan muuta kuin nykyinen taaperomme.* (30Delfiini2013)

(103) – – *Ristiäisten jälkeen kutsuimme Eljasta vielä useasti Makeksi, sillä olimmehan jo tottuneet nimeen, ja Eljas tuntui oudolta lausua ja särähti korvaan. Nyt 2,5 kk kasteen jälkeen on jo nimeen tottunut – – edelleenkin silti välillä Makea käytetään, niin meidän vanhempien kuin iso-vanhempien ja sisaruksemme toimesta.* (8Make2015)

11 lapsella työnimen käyttö on jatkunut edellä kuvattua pidempään. Työnimen käyttö on jatkunut useampia kuukausia tai vuosia. Työnimi saattaa olla lapsen vakituksena lempinimenä, mutta nimi voi olla myös satunnaisessa, tilannesidonnaisessa käytössä. Kun olen kerännyt aineistoani, aineiston vanhimmat lapset ovat olleet joitakin kuukausia alle 6-vuotiaita. Tämän pitkäaikaisempaa käyttöä aineistoni ei kykene työnimille osoittamaan, mutta voisi olettaa, että osaa työnimistä motivoituneista lempinimistä käytetään vielä pikkulapsivaiheen jälkeenkin. Kouluiässä lapsille tulee usein uusia koululaisten lempinimiä (Ainiala ym. 2008: 253–254).

Neljällä lapsella työnimen käyttö lempinimenä on jatkunut noin 5–8 kuukautta. Seitsemällä lapsella työnimen käyttö lempinimenä on jatkunut yli vuoden. Näistä neljän lapsen lempinimen käyttö on vakituista ja kolmella lapsella lempinimen käyttö on satunnaista tai tilannesidonnaista. Aina lempinimeä eivät käytä lapsen vanhemmat vaan nimenkäyttäjänä saattaa olla joku muu henkilö. Esimerkissä (104) noin 5-vuotiaasta lapsesta käytetään syntymän jälkeen annettua työnimeä *Imppu*. Lapsen raskausaikainen työnimi on ollut *Limppu* ja *Imppu*-nimen lapsi on saanut vasta synnyttyään. Lempinimeä käytetään

perhepiirissä. Esimerkissä (105) lähes 4-vuotiaan lapsen raskausaikaista työnimeä käyttää vielä informantin työtoveri. Nuorempien, vähän yli vuoden ikäisten lasten työnimeä käyttävät myös muut kuin oman perheen jäsenet. *Toukoa* kutsuu *Einariksi* lapsen setä sekä äidin ystävän pieni tytär. Esimerkissä (106) saman ikäisen *Jesperin* työnimeä *Jeppe* käyttävät edelleen osa vanhempien kavereista sekä osa lapsen sukulaisista

(104) – – *Vaikka Linda tytölle tuli kasteessa nimeksi, niin **Imppu jäi perhepiiriin lempinimeksi ja on käytössä vieläkin.** – – Vasta nyt viime aikoina Linda kertoo nimekseen kysyttäessä Linda, eikä enää Imppu, vaikka kertookin pitävänsä enemmän lempinimestään. Saa nähdä kuinka pitkään lempinimi pysyy matkassa mukana. (55Limppu2010)*

(105) – – *myös **minun työkaverini** käyttivät sitä lapsesta puhuessaan. **Yksi tekee niin vieläkin, vaikka lapsi on jo pian 4-vuotias, ja käytössä on virallinen nimi.** – – (49Itu2011)*

(106) – – ***Jesper on jo yli vuoden vanha, mutta silti osa kavereistamme ja mm. Jesperin setä ja yksi täti vieläkin kutsuu Jesperiä Jepeksi. Se ei kyläkään haittaa, vaan muistuttaa mukavasti ajasta, jolloin Jesper oli vielä Jeppe.** (17Jeppe2014)*

Kolmessa nimenantotarinnassa lapsen työnimen käyttö on satunnaista tai tilannesidonnaista. Kaikkia tarinoita yhdistää se, että työnimi on satunnaisessa käytössä enää lapsen vanhempien kesken. Kahden lapsen kohdalla työnimen käyttöön liittyy tilannesidonnaisuutta. Esimerkissä (107) työnimeä käytetään 3-vuotiaan lapsen vanhempien kesken silloin, kun perheen lasten ei haluta ymmärtävän, kenestä vanhemmat puhuvat. Esimerkissä (108) työnimen käyttö liittyy tilanteisiin, joissa 2–3-vuotias lapsi hikottelee. Kohdussa monet sikiöt hikottelevat paljon, joten hikotteluun saattaa yhdistyä muisto lapsen raskausaikaisesta toiminnasta. Silloin lasta on luontevaa kutsua työnimellä.

(107) – – ***”Small Boy” on vielä toisinaan käytössä, kun viittaamme puolisoni kanssa nuorempaan, nyt 3-vuotiaaseen poikaamme, etenkin jos emme halua lasten tajuavan, kenestä puhumme (”salanimi”).** (39Small Boy2012)*

(108) – – ***Hyygel ei (yllättäen) jäänyt osaksi virallista nimeä, eikä sitä syntymän jälkeen enää käytetty. Poikkeuksen tekee, kun hän hikkaa; silloin hän on edelleen Hikka-Hyygel.** – – (36Hyygel2013)*

4.7.2. Työnimi osana muistoja ja tarinoita

Kuuden lapsen nimenantotarinnassa on jonkinlainen maininta työnimen siirtymisestä osaksi muistoja ja tarinoita. Tämä on 10 % aineiston lapsista. Vaikka työnimen käyttö on ajallaan loppunut, työnimestä on jäänyt pysyvä ja merkityksellinen muistijälki perheen tarinavarantoon. Kertomisen myötä menneisyydestä rakennetaan kerta toisensa jälkeen merkityksellistä kokonaisuutta. Vanhempiensa kertomien tarinoiden avulla myös lapsi rakentaa omasta elämästään muistoja ajalta, jota hän ei muuten kykenisi muistamaan. Muisto voi tarkoittaa asian jäämistä vanhempien mieleen tai vauvakirjan lehdille, kuten esimerkissä 109. Se voi olla myös jo 5-vuotiaaksi varttuneelle lapselle kerrottu hauska tarina hänen työnimestään, kuten esimerkeissä 110 ja 111. Tämän aineiston nimenantotarinoissa muisto voi tarkoittaa myös grafiikkakurssilla tehtyä grafiikkalaattaa ja vedoksia, jotka ovat saaneet nimensä vauvan työnimen mukaan (esimerkki 112). Nimen tarina voi jatkua myös pehmolelu-kaimassa, joka muistuttaa lapsen raskausajan työnimestä (esimerkki 113). Muistot ja tarinat motivoituvat merkitykselliseksi koetusta asiasta, työnimestä, johon assosioituu paljon mielikuvia siitä, millaisena lapsi on raskausaikana koettu.

(109) – – *työnimi on jäänyt lähinnä mukavaksi muistoksi mieliimme ja vauvakirjan lehdille.* (4Friidu2015)

(110) – – *Nyt Seppo-nimi on hauska tarina, josta viisivuotias poikamme pitää. Häntä naurattaa kovasti, että hänen kutsumanimensä on joskus ollut Seppo.* (57Seppo Sikiö2010)

(111) – – *vieläkin neidin ollessa 5v. sitä välillä muistellaan ja lapselle siitä kerrotaan. Nimi oli jotenkin erityisen hellyttävä, koska se oli ukin keksimä.* (54Potkumanteri2010)

(112) – – *Olin – – vauvan kanssa mukana yhdistyksemme grafiikkakurssilla, jossa tein vauvan jalkapohjan kuvasta grafiikkalaatan ja vedoksia. – – kastekutsuihin printattiin myös samainen vauvan jalkapohjan kuva – grafiikkalaatan ja vedosten nimi oli ”Hjalmar”!* (59Hjalmar2010)

(113) – – *Luigi-hahmo jäi tietyllä tapaa kuitenkin elämään omaa elämänsä, sillä vauva sai ensimmäisenä jouluna lahjaksi Luigi-pehmolelun, joka muistuttaa tuosta aikoinaan olleesta työnimestä.* – – (47Luigi2011)

5. LASTEN TYÖNIMET

5.1. Tyypilliset työnimet

Tässä luvussa käsittelen työnimen funktioita eli merkitystä ja tehtävää nimeämisprosessissa. Työnimen funktioita ei ole erikseen kysytty informanteilta, mutta monissa nimenantotarinoissa työnimen merkitys ja tehtävä ovat nousseet esille, joten mielenkiintoni myös näitä seikkoja kohtaan on herännyt. Kansanuskon ajan nimeämiskäytäntöjä tutkiesani huomioni kiinnittyi lisäksi mainintoihin lasten väliaikaisista työnimistä. Tarkastelinkin analyysivaiheen koonnissa, onko lasten väliaikaisilla nimillä ja nykyisillä työnimillä yhteisiä funktioita ja jos ei ole, millä tavalla nimien funktiot eroavat toisistaan.

Informanteilla, joiden lapsilla on ollut työnimi, on melko selkeä käsitys siitä, millaisia nimiä tyypilliset työnimet ovat. Vastauksista nousee esille kolme yleisintä käsitystä tyypillisistä työnimistä. Yleisimpiä määrittelyjä työnimelle on, että työnimi kuvaa jotenkin sikiön pientä kokoa, muotoa tai kehitysvaihetta. Toinen yleinen määrittely on, että työnimi on hellittelevä, hassutteleva tai hauska. Hassuttelevan nimen koetaan kuitenkin olevan positiivissävytteisen, ei pejoratiivisen eli pilkkaavan. Myös Pakarisen (1995: 12) mukaan työnimeä pidetään jonkinlaisena leikki- tai hassuttelunimenä, jonka keksimisessä nimenantaja voi vapaasti käyttää mielikuvitustaan ja huumoriaan. Kahden ensimmäisen ryhmän nimiin liitetään usein lisämäärittelynä se seikka, etteivät tällaiset nimet kelpaisi nimilain mukaan lapsen viralliseksi nimeksi.

Kolmantena tyypillisen työnimen määrittelynä nousee esille työnimet, jotka ovat virallisia nimiä. Tällöin kyseessä ovat yleensä nimet, jotka ovat epätrendikkäiksi koettuja ja joita ei missään tapauksessa haluttaisi laittaa lapsen viralliseksi nimeksi. Tällainen nimi on usein esimerkiksi omien vanhempien ikäluokan nimi, joka ei ole vallitsevan nimimuodon mukainen. Tällaisia nimiä kuvataan vanhanaikaisiksi, jopa rumiksi – siis hassuimmiksi mahdollisiksi nimiksi. Nimissä on myös sellaisia nimiä, joissa yhdistyy miehen ja naisen nimi. Lisäksi työnimenä ajatellaan voivan olla nimi, joka on jo päätetty tulevan lapsen viralliseksi nimeksi. Pakarisen (1995: 12) mukaan osa nimenantajista harjoittelee ja etsii työnimen avulla lapselle sopivaa virallista nimeä. Osa tällaisista nimistä siirtyykin lasten virallisiksi nimiksi tai vaikuttaa muuten virallisen nimen antoon. Voisikin ajatella,

että tällaisissa tapauksissa työnimet toimivat Aldrinin (2011: 34–35) nimenantoprosessin mallin testivaiheessa niminä, joita vanhemmat kokeilevat lapsilleen.

Hyvin moni informantti kuitenkin ajattelee, että työnimi on vain väliaikaiseen käyttöön tarkoitettu nimi, jonka ei ole tarkoituskaan päätyä viralliseksi nimeksi. Siksi työnimenä voi olla periaatteessa mikä vain nimi. Pakarinen kutsuu tällaisia nimiä projektinimiksi. Työnimen antamiseen koetaan usein liittyvän sattumanvaraisuutta ja suunnittelematto- muutta. Usean informantin ajatuksista nousee esille, että *Masuasukki*-nimi koetaan vas- tenmielisenä työnimenä. Osa kertoo jopa inhoavansa sitä. Se nostetaan esille tyyppillisenä työnimenä. Muita tyyppillisinä pidettyjä työnimiä ovat esimerkiksi *Toukka* ja *Papu*, mutta niihin ei liitetä negatiivisia tunteita, kuten *Masuasukkiin*. Tuija Siltamäki kirjoittaa ko- lumnissaan *Masuasukki*-nimestä. Aamulehdessä julkaistu allösanalista on saanut pe- räänsä lukijoiden palauteryöpyn. Yksi eniten toistuva palaute on ollut, miksi listalta puut- tuu *Masuasukki*-sana. Siltamäenkin mukaan *Masuasukki* on heti *nahkapokaalin* jälkeen hirvittävin vauvasta käytettävä nimitys. (Siltamäki, Aamulehti 1.11.2016.)

Yleisimpiä käsityksiä tyyppillisestä työnimestä on, että työnimi kuvaa jotenkin sikiön pientä kokoa, muotoa tai kehitysvaihetta. Ensimmäisessä ultraäänitutkimuksessa nähty hahmo saattaa motivoida tämän tyylisten nimien antamisen, kuten esimerkissä (114) ar- vellaan. Myös esimerkeissä (115), (116) ja (117) työnimi motivoituu sikiön tai vauvan pienestä koosta, olemuksesta ja kehitysvaiheesta. Pakarisenkin (1995: 60) mukaan tämä työnimitystyyppi kuvaa yleensä pienen ihmisen olemusta tai uuden elämän alkua.

(114) *Sammakko, katkis, katkarapu, papu, kirppu – – Varmaan, miltä vauva näyttää alkuraskaudessa.* (6Hipsu2015)

(115) *Luulisin, että raskausvaiheessa vauvan työnimeksi valikoituu usein joku pientä olentoa tai asiaa tarkoittava nimitys, kuten Papu tai Toukka.* – – (38Seble-Wengu2012)

(116) – – *jotenkin sikiön muotoa kuvaavia, erittäin pientä lasta tai eläintä kuvaavia nimiä* – – (4Friidu2015)

(117) – – *siementä/kasvua/kehitystä kuvaavat (papu, itu)* – – (59Hjal- mar2010)

Toinen yleinen määrittely tyyppilliselle työnimelle on työnimen hellittelevyys, hassuttele- vuus tai hauskuus. Yhdessä ensimmäisen ryhmän nimien kanssa nämä nimet muodostavat

tyypillisimpinä pidettyjen työnimien joukon. Nimiä myös pidetään selkeimmin väliaikaiseen käyttöön tarkoitettuna. Niitä kuvataan nimiksi, jotka eivät soveltuisi lapsen viralliseksi nimeksi. Pakarisen (1995: 60) mukaan näissä nimissä on mukana myös synonyymisia ilmauksia lapselle tai vauvalle, esimerkiksi *Vauveli*. Osassa vastauksista työnimen hellittelevyys ja hauskuus yhdistyvät sikiön pienuuden tai ulkomuodon kuvaamiseen, kuten esimerkissä (118). Osa pitää vauvan kokoa ja ulkonäköä kuvaavia nimiä myös hellittelevinä. Esimerkeissä (119) ja (120) työnimet kuvataan hassuina ja humoristisina.

(118) *Hellät ajatukset vauvasta (Pikkuruinen, Vauveli, tms)* – – (11Eemeli2015)

(119) *Työnimet ovat käsitykseni mukaan yleensä jollain tapaa humorisävytteisiä.* (49Itu2011)

(120) *Hassut, humoristiset* (39Small boy2012)

Kolmannen yleisenä työnimityyppinä pidetyn ryhmän muodostaa nimet, jotka ovat kalenterissa ja jotka kelpaisivat myös viralliseksi nimeksi. Nämä nimet koetaan yleensä vanhanaikaisiksi, epätrendikkäiksi, hassuiksi, humoristisiksi ja rumiksi. Tällainen nimi on usein esimerkiksi omien vanhempien ikäluokan nimi, joka ei ole nykyisen nimimuodin mukainen. Mukana on myös mainintoja *vanhan kansan nimistä* sekä nimistä, jotka ovat nykyään melko harvinaisia nimiä. Myös Pakarinen (1995: 60) toteaa, että työniminä käytetään tietyn tyyppisiä puhuttelunimiä. Hän nimeää tällaisiksi nimiksi vanhat puhuttelunimet, esimerkiksi *Siiri* ja *Tahvo*. *Siiri*-nimen suosio on tosin noussut huimasti 1990-luvusta, enkä miellä sitä enää pelkästään vanhaksi nimeksi. Vanhaksi mielletyt nimet ovatkin varmasti muuttuneet 20 vuodessa. Esimerkiksi *Onni*-nimen suosion nousua osasi tuskin kukaan ennustaa vielä 1990-luvun alussa.

Aina tämän tyyliin nimiin ei siis tunnu liittyvän pelkkiä negatiivisia mielikuvia. Esimerkeissä (121), (122), (123), (124) ja (125) on kuitenkin mainintoja nimistä, joihin liittyy negatiivissävytteisiä assosiaatioita. Niiden valintaan tuntuu liittyvän ajatus, että ainakaan näitä nimiä ei haluta antaa lapsen viralliseksi nimeksi. Esimerkissä (126) vanhat, harvinaiset kalenterinimet koetaan hieman hassuiksi ja juuri siksi ne ovat työnimeksi sopivia.

(121) – – *nimet, joita ei ainakaan anneta (epätrendikkäät, ehkä omien vanhempien ikäluokan nimet Pirjo, Pentti)* – – (26Einari2014)

(122) – – *Tai joku hassu vanhempi nimi kuten Paavo, Taimi, Kyllikki, Arvo, Urho* – – (9Ilmari2015)

(123) – – *yliampuvat, vanhahtavat tai rumat nimet kuten Risto-Matti* – – (45Risto-Matti2012)

(124) – – *sellaiset etunimet, mitä ei ikipäivänä haluaisi omalle lapselleen antaa.* – – (3Linssi2015)

(125) – – *virallinen nimi, jota ei kuitenkaan antaisi lapselleen* – – (42Sikuri2012)

(126) *Työnimiksi valitaan usein jokin itsestä hieman hassu, usein vanhahtava ja nykyään melko harvinainen nimi kalenterista (Hermann, Helka tms.)* (23Akseli2014)

Sen pohdinta, voiko työnimenä olla viralliseksi nimeksi soveltuva tai suunniteltu nimi, on yleistä. Osa informanteista ajattelee, että työnimenä voi olla viralliseksi nimeksi suunniteltu nimi. Jotkut informantit tuovat kuitenkin esille, ettei tällaista nimeä voi oikeastaan lainkaan pitää lapsen työnimenä. Osa ei ole kuullut, että työnimenä olisi ollut kalenterista löytyvää nimeä, mutta osalle on selvää, että työnimenä voi olla myös kalenterinimi. Esimerkeissä (127), (128) ja (129) työnimenä ajatellaan voivan olla viralliseksi nimeksi suunnitellun nimen. Esimerkissä (130) informantti tuo esille, ettei tällaista nimeä voi kuitenkaan pitää varsinaisena työnimenä.

(127) – – *Se voi olla sellainen nimi – – johon on tykästynyt, ja voisi oikeastikin antaa sen lapselle.* (48Myrsky2011)

(128) – – *Joskus on jo toki yhdessä päätetty lapsen nimi jo raskausaikana ja otettu käyttöön.* (57Seppo Sikiö2010)

(129) *Osalla työnimi on mahdollinen tuleva virallinen nimi.* – – (19Iina2014)

(130) – – *Jos vauvaa kuitenkin kutsutaan sillä nimellä, joka hänen virallisenkin nimensä sitten tulee olemaan, en sanoisi sitä työnimeksi.* – – (29Herkko2013)

Osa informanteista ei ole kohdannut työnimiä, jotka olisivat olleet lapselle viralliseksi nimeksi suunniteltuja nimiä. Myös kalenterinimet työnimenä ovat osalle informanteista harvinainen havainto. Jotkut nostavat esille myös työnimen väliaikaisen luonteen. Esimerkeissä (131), (132), (133) ja (134) informantit kertovat käsityksiään edellä mainituista seikoista.

(131) – – *Olen harvemmin törmännyt siihen, että työnimenä olisi ollut lapselle viralliseksi nimeksi suunniteltu nimi.* (4Friidu2015)

(132) – – *En ole useinkaan kuullut työnimenä käytettävän ihan todellista kalenterista löytyvää nimeä.* (10OJ2015)

(133) – – *Aika usein olen kuullut, että työnimet ovat muita kuin oikeita nimiä* – – (29Herikko2013)

(134) *Vauvojen työniminä on käsitykseni mukaan usein sellaisia nimiä, jotka eivät päädy lopullisiksi virallisiksi nimiksi.* – – (22Zelda2014)

Tyypillisimpinä mainittuja työnimiä ovat esimerkiksi *Toukka, Papu, Papunen, Sammakko, Masuasukki, Hajuherne, Katkarapu, Tyyppi, Palleri, Kyytiläinen, Nyytti, Möykky* ja *Kirppu*. Näistä *Masuasukki* tuntuu olevan jonkinlainen työnimen prototyyppi, johon liittyy runsaasti negatiivisia mielikuvia. Muihin yleisinä pidettyihin työnimiin suhtaudutaan huomattavasti neutraalimmin. Esimerkeissä (135) ja (136) informantit kertovat *Masuasukki*-nimeen liittyvistä negatiivisista tunteistaan. Esimerkissä (137) *Masuasukki* tunnutaan pitävän jonkinlaisena työnimen prototyyppinä, perustyönimenä.

(135) – – *masuasukki (jota henkilökohtaisesti inhoan).* – – (20Arttu2014)

(136) – – *ällättävän söpöt (Masuasukki ym hirvitykset)* (7Seppo-Gert-rud2015)

(137) – – *Tai yksinkertaisesti esim. masuasukki.* (17Jeppe2014)

5.2. Työnimen funktiot nimeämisprosessissa

Nimenantotarinoiden ja niiden edellä kuvatun analyysin valossa vaikuttaa siltä, että työnimillä on aivan oma paikkansa ja tehtävänsä nykyisessä 2010-luvun lasten nimeämisprosessissa. Jo Pakarinen (1995) on tehnyt noin 20 vuotta sitten saman havainnon, mutta uskoisin työnimiperinteen siitä ajasta vain vahvistuneen. Raskauden aikaiseen työnimeen sisältyy paljon toiveita ja odotuksia tulevasta lapsesta. Työnimen kautta näitä tunteita ja odotuksia on helpompi kohdistaa lapseen. Työnimi myös identifioi lapsen jo varhain vanhemmilleen ja lähisuvulle. Nimen kautta lapsi tulee todellisemmaksi jo ennen syntymäänsä ja lapseen luodaan suhdetta jo ennen kuin hän on vanhempiensa sylissä. Kun virallisen nimen antaminen on varhaisempina aikoina identifioinut lapsen ja tuonut tämän

osaksi sukua ja kyläyhteisöä, nykyinen työnimi tekee saman, mutta varhaisempana ajan-kohtana ja ehkä myös hieman pienemmässä yhteisössä. Lapsen sosiaalinen syntymä lähiyhteisöönsä tapahtuu nykyään usein jo ennen syntymää. Vanhemmilla on ikään kuin kiire kertoa kaikille ympärillä oleville, että heille on tulossa erityinen lapsi: oma persoonallinen yksilönsä, jolla on jo nimi. Työnimen avulla harjoitellaan myös lapsen kutsu- mista nimeltä. Harjoitteluun saattaa liittyä lapsen sukupuolen mukaisen nimen tai virallisen nimen testaamista. Työnimissä saattaa myös näkyä toive tai arvaus lapsen sukupuolesta.

Useista nimenantotarinoista käy ilmi, että lapsella tulee olla työnimi. Uskoakseni tämä on viimeisten vuosikymmenien trendi, sillä oman ikäluokkani (1970–80-luvuilla syntyneet) nimeämisprosessiin työnimet eivät ole kuuluneet niin yleisesti kuin nykyään. Aineistoni, jonka kaikki nimenantotarinat koostuvat tarinoista, joissa lapsella on ollut jonkinlainen työnimi, ei tietysti anna kokonaiskuvaa siitä, kuinka suurella osalla syntyvistä lapsista on työnimi. Nimenantotarinoista välittyy kuitenkin, että informantit pitävät työnimen antamista yleisenä, lapsen saamiseen ja nimeämiseen kuuluvana asiana. Työnimeä saatetaan pohtia tosissaan ja sen pohtiminen voidaan kokea myös haastavaksi. Puolisot myös neuvottelevat työnimestä. Vaikka työnimen funktioita ei ole erikseen kysytty informanteilta, hyvin monessa nimenantotarinessa ne käyvät ilmi ikään kuin rivien välistä. Tämä kertoo, että työnimillä koetaan olevan oma merkityksensä ja paikkansa nimeämisprosessissa. Myös Pakarisen (1995: 12) tutkimuksessa eräät nimenantajat pitävät jo työnimiä ja niiden antamista itsestäänselvyytenä. Näkisin perinteen vain vahvistuneen.

Nykyinen nimeämisprosessi alkaa siis jo hyvin paljon ennen sitä, kun vanhemmat alkavat miettiä lapselleen virallista nimeä. Emilia Aldrinin (2011: 34-35) nimenantoprosessin mallin ensimmäisessä vaiheessa, inspiraatiovaiheessa, vanhemmat tietoisesti ja tiedostamattaan hakevat tai päättävät lapsen mahdollisen nimen. Näkisin, että inspiraatiovaihe on huomattavasti laajempi vaihe kuin pelkän virallisen nimen valintaan liittyvä pohdiskeluvaihe. Oman aineistoni perusteella ajattelen inspiraatiovaiheen yltävän myös työnimien antamisen ja käyttämisen ajanjaksoon, jolloin lasta ensimmäistä kertaa opetellaan kutsu- maan nimellä – olkoonkin, ettei nimi läheskään aina päädy lapsen viralliseksi nimeksi. Työnimissä on kuitenkin myös paljon nimiä, jotka sellaisenaan tai varioituna siirtyvät osaksi virallista nimeä. Omassa aineistossani tällaisia nimiä on 20 % työnimistä. Työni- missä voi siis olla runsaasti nimiä, joiden käytöllä harjoitellaan ja etsitään lapselle sopivaa

virallista nimeä (Pakarinen 1995: 12). Aldrinin (2011: 35) mukaan nimeäminen ei koostu pelkästään yksittäisistä vaiheista vaan on prosessi, joka tapahtuu useissa eri vaiheissa. Tällaisen prosessin yhtenä tärkeänä osana näen myös työnimien pohtimisen ja antamisen. Nimenantotarinoista käy myös ilmi, että työnimiin kiinnytään ja niistä luopuminen saatetaan kokea vaikeaksi. Työnimeen liittyy myös mielikuvia lapsesta sellaisena kuin hän oli tai hänen kuviteltiin olevan työnimen käyttämisen aikoihin. Ensimmäiset mielikuvat lapsesta liittyvät usein työnimeen tai ensimmäisiä mielikuvia lapsesta rakennetaan juuri työnimen avulla.

Seuraavaksi esittelen nimenantotarinoista nousevia työnimen funktioita eli työnimen tehtäviä, merkityksiä ja käyttöä nimeämisprosessissa. Enää ei kysytä, mistä nimet tulevat vaan miksi nimet on annettu. Tällöin katsotaan tavallaan työnimen nimeämisperusteiden ohi suurempaa kokonaisuutta: miksi ja mihin käyttötarkoitukseen työnimi on annettu? Eräs yleisimmistä syistä antaa työnimi on, ettei lasta ole haluttu kutsua pelkäksi sikiöksi tai vauvaksi. Hänet on haluttu erottaa kaikista muista sikiöistä ja vauvoista antamalla hänelle epävirallinen nimi. Myös Pakarinen (1995: 12) toteaa, että usein nimenantajilla on tarve kutsua sikiötä joksikin muuksi kuin sikiöksi tai vauvaksi. Nyt 2010-luvulla näkisin nimeämisen tarpeen myös haluna identifioida odotettu ja toivottu lapsi mahdollisimman varhain, jo ennen syntymäänsä. Etenkin nykyiset laadukkaat ultraäänitutkimukset tuovat lapsen entistä lähemmäksi jo raskausaikana ja tekevät hänestä tutun ennen varsinaista ensikohtaamista. Monet lasta odottavat parit käyvät kaikille tarjottavan ultraäänitutkimusohjelman lisäksi myös maksullisessa 4D-varhaisultrassa jo raskauden ensimmäisillä viikoilla.

Esimerkeissä (138), (139), (140) ja (141) tulee esille työnimen tehtävä erottaa lapsi muista sikiöistä ja vauvoista. Lisäksi sikiöstä yleisesti käytettävät nimitykset voidaan kokea kylminä ja tieteellisenä, jolloin syntyy tarve nimetä lapsi jollakin inhimillisemmän kuuloisella nimellä. Nimellä voidaan myös pyrkiä hahmottamaan vielä hiukan etäistä asiaa, lasta, todellisemmaksi ja konkreettisemmaksi, kuten esimerkissä (138). Eräässä toisessa tarinassa työnimi annetaan, jotta lapsen vanhemman sisaruksen olisi helpompi hahmottaa tuleva vauva. Esimerkissä (139) lapsi on nähty ultrassa ja hän on sen kautta tullut jo tutummaksi, eikä ole enää mikä tahansa vauva. Nimen sisältöä tai merkitystä tärkeämmäksi funktioksi nouseekin lapsen yksilöiminen ja erottaminen kaikista muista lapsista.

(138) – – *Alussa nimitin vatsan asukkaa sikiöksi, kun en oikein muutakaan keksinyt, asia tuntui siinä vaiheessa niin etäiseltä. Sikiö tuntui kuitenkin hiukan tieteelliseltä ja kylmältä termiltä, minkä jälkeen sikiö vääntyi Sikiksi* – – (50Sikke2011)

(139) – – *Ajattelin, että olisi jotenkin tylsä puhua vauvasta, kun kenentahansa mahassa voi olla vauva, mutta minun mahassani olisi Reino. Lähinnä sen takia valitsimme syntymättömälle lapselle työnimen, jotta saisimme yksilöityä hänet ”vauvoista” ylipäänsä. Nimellä sinänsä ei ollut meille mitään väliä* – – (14Reino2015)

(140) – – *onhan se mukavampi nimellä kutsua kuin vaikka pelkäksi vauvaksi. Olimmehan jo ultrassa hänet nähneet.* – – (9Ilmari2015)

(141) – – *Mutta olihan sitä nyt joksikin kutsuttava, kun ei vauva ollut vielä vauva, eikä nyt sikiöksikään haluttu pikkuista kutsua.* – – (25Tiitiäinen2014)

Eräissä tarinoissa tulee esille, ettei lapselle ole haluttu laittaa tyypillistä työnimeä. Koska nimenantajille on syntynyt käsitys tyypillisten työnimien joukosta, voi työnimen antamisen ajatella olevan vakiintunut osa nimeämisprosessia. Myös Pakarinen (1995: 12–13) on tehnyt saman havainnon tutkimuksessaan, sillä työnimi *Siiri* on erään nimenantajan mukaan valittu työnimeksi siksi, että se on hyvä ja perinteinen työnimi. Joillakin nimenantajilla on puolestaan ollut tarve antaa uudenlainen ja omaperäisempi työnimi. Tällaisena työnimenä Pakarisen aineistosta tulee mainituksi *Naksu*. Omassa aineistossani persoonallisena työnimenä mainitaan esimerkiksi *Potkumanteri*.

Esimerkissä (142) työnimen tavallisuus sulkee sen pois lapsen työnimivaihtoehdoista. Informanttien käsityksiä tyypillisistä työnimistä käsitellään seikkaperäisemmin edellisessä luvussa 5.1. Lapsen työnimen halutaan siis erottuvan tyypillisenä pidetyistä työnimistä. Lapsi ei ole mikä tahansa sikiö tai vauva, joten hänelle ei myöskään sovi mikä tahansa työnimi. Työnimenkin on oltava yksilöllinen. Myös esimerkissä (143) tyypilliseksi työnimeksi nimetään *Masuasukki*. Esimerkeissä (144) ja (145) informantit ajattelevat, että lapsella kuuluu olla jonkinlainen nimi, jolla häntä voi kutsua. Heille työnimen antaminen on selvästi vakiintunut osa nimeämisprosessia.

(142) – – *Usein kuullut Toukka, Pötkö, Sintti, Masuasukki tms. eivät tunnuneet yhtään sellaisilta, joilla omaa lasta voisi kutsua edes leikillään.* – – (25Tiitiäinen2014)

(143) – – *Kuitenkaan tulevasta lapsesta ei haluttu käyttää yleisiä työnimiä kuten masuasukki.* – – (18Martta-Herra2014)

(144) *Minusta lapsella tulee olla työnimi. Siinä vaiheessa, kun raskaus todettiin, piti keksiä myös lapselle työnimi.* – – (43Pätkä2012)

(145) – – *Kun tulin raskaaksi, mietimme, millä nimellä vauvaa kutsuisimme.* – – (28Nytynen2013)

Työnimistä välittyy myös lapsen saamisen vaikeus. Monissa nimenantotarinoissa tulee esille lapsen saamisen vaikeuteen liittyvät vaiheet. Lasta on ehditty odottaa ja toivoa jo vuosia ennen lapsen syntymää. Tällöin työnimen etukäteisnimeen sisältyy paljon odotuksia ja toiveita lapsesta, joka kenties joskus syntyy (esimerkki 146). Joskus työnimeä voi puolestaan olla vaikea antaa siksi, että on olemassa pelko raskauden keskeytymisestä ja lapsen menettämisestä. Silloin työnimenä saattaa olla hyvin neutraali ilmaus, josta ei kuvastu minkäänlaista kiintymystä tai henkilökohtaista suhdetta lapseen. Lapsen nimeäminen koetaan siis myös osoituksena kiintymyksestä. Esimerkissä (147) vanhemmat käyttävät isoisänsä nimeämästä *Akselista* keskenään nimityksiä *vauva* tai *se*. Esimerkissä (148) lapsen työnimi puolestaan luo turvallisuuden tunnetta riskiraskauden keskellä.

(146) *Odotimme esikoista yhteensä noin 2 vuotta: en tullut heti raskaaksi. Jo ennen raskaaksi tulemistä puhuimme haaveista ja unelmista, toivosta. Kun tiesin odottavani, totesimme: nyt elää meidän toivo. – – odottaessamme toivo muuttui Toivoksi.* – – (58Toivo2010)

(147) – – *Meillä vanhemmillä ei työnimeä sinänsä ollut, vaan viittasimme lapseen alkupuolen raskaudesta enimmäkseen sanoilla ”vauva” ja ”se” (puheessamme ”se” on neutraali tapa viitata ihmiseen, ”hän” tuntuu liioittelevalta). Kertoo varmaan – – siitä, ettemme halunneet kiintyä lapseen liikaa ennen kuin raskaus etenisi turvallisemmille viikoille.* – – (23Akseli2014)

(148) – – *Olimme monta vuotta yrittäneet saada lasta. – – Tässäkin raskaudessa oli keskenmenoriskiä ja ennenaikaisuusriskiä – – Tuttu ja turvallinen Rauha-nimi jotenkin antoi henkistä tukea kaikkien niiden stressinaiheiden keskellä, jotka seurasivat meitä vielä jonkin aikaa lapsen syntymänkin jälkeen.* – – (44Rauha2012)

Työnimen tehtävänä voi myös olla lapsen virallisen nimen salaaminen ja suojaaminen, kuten esimerkeissä (149), (150) ja (151). Työnimeksi saatetaan antaa joku virallisesta nimestä mahdollisimman kaukana oleva nimi, etteivät ulkopuoliset saa mitään vihiä vanhempien nimimausta ja virallisesta nimestä. Työnimeä käytetään, kun virallista nimeä ei haluta vielä käyttää tai kun se halutaan pitää salaisuutena nimenantotuhlaan saakka. Myös Pakarisen (1995: 12) tutkimuksessa työnimi toimii jonkinlaisena salailunimenä esimerkiksi silloin, kun virallinen nimi on jo päätetty, mutta sitä ei vielä haluta käyttää. Työnimi

voi myös toimia nimenantajien ilmoituksena siitä, että lapsen sukupuolta ei halutakaan tietää. Samalla tämän voisi ajatella olevan viesti myös ulkopuolisille siitä, että utelut sukupuolesta ovat turhia. Tällaisesta tilanteesta on kyse esimerkiksi (152).

(149) – – *Seppo ei ollut nimiehdotuslistalla, mutta oli sopivan kaukana suunnittelemistamme vauvan nimistä ollakseen kelvollinen työnimi.* – – (57Seppo Sikiö2010)

(150) – – *halusimme pitää oikean nimen salassa mahdollisimman pitkään, joten työnimi oli pakko keksiä.* – – (10OJ2015)

(151) – – *Emme halunneet tuossa vaiheessa käyttää vielä lapsen oikeaksi nimeksi kaavailtua nimeä, vaan jotakin työnimeä.* – – (30Delfiini2013)

(152) – – *Nyytti on sukupuolineutraali, emme halunneet tietää kumpaa sukupuolta lapsi on.* – – (37Nyytti2012)

Tässä, kuten Pakarisen (1995: 12) tutkimuksessakin suurin osa nimenantajista ja -käyttäjistä ajattelee työnimen olevan väliaikaiseksi nimeksi tarkoitettu nimi. Usein työnimeä pidetään hiukan hassuna ja sitä vertaillaan viralliseen nimeen, mutta lopuksi kuitenkin todetaan, että vaikka nimi ei viralliseksi nimeksi kelpaisikaan, työnimen tehtävän se hoitaa hyvin. Esimerkeissä (153), (154) ja (155) tulee ilmi työnimen väliaikainen luonne.

(153) – – *Työnimi sopi hyvin raskausaikaan.* – – (31Kaamos2013)

(154) – – *Meistä nimi oli huvittava, emmekä olisi missään tapauksessa antaneet sitä lapselle viralliseksi nimeksi, mutta työnimeksi se sai jäädä.* – – (19Iina2014)

(155) – – *Kyseessä oli siis alun perinkin vain työnimeksi keksityt nimitykset – – eikä niiden ollut tarkoituskaan jäädä lapsen oikeaksi nimeksi.* – – (47Luigi2011)

5.3. Työnimen antajat ja käyttäjät

Työnimen antajat ovat tyypillisimmin lapsen lähipiirin henkilöitä. Nimenantotarinoissa lapsen työnimen antajana on yleensä äiti, isä tai vanhemmat yhdessä. Tämän lisäksi työnimen antajana on toiminut lapsen sisarus, isovanhempi, vanhempien sisarus tai vanhempien ystävä. Osalla lapsista on useampi kuin yksi työnimi. Huomioin näiden lasten kohdalla ensisijaisena pidetyn työnimen antajan. Aineistoni 60 lapsen työnimien nimenanto jakaantuu siten, että äiti yksin on antanut nimen 18 (30 %) lapselle, isä yksin on antanut

nimen yhdeksälle (15 %) lapselle ja vanhemmat yhdessä ovat antaneet nimen 22 (37 %) lapselle. Muina nimenantajina mainitaan lapsen isovanhemmat ja vanhempien sisarukset (8 %), lapsen sisarukset (5 %) sekä lapsen vanhempien ystävät (5 %). Voi siis todeta, että nimenantajana tässä aineistossa on toiminut lapsen äiti, isä tai vanhemmat yhdessä valtaosassa eli 82 % tapauksista. Pidän etenkin vanhempien yhdessä antamien työnimien määrää (37 %) yllättävän runsaana. Taulukosta 7 selviää lasten työnimien nimenantajat edellä kuvatun mukaisesti.

TAULUKKO 7. Työnimen antaminen.

Nimenantajat	Tarinat	Osuus tarinoista
Lapsen äiti yksin	18	30 %
Lapsen isä yksin	9	15 %
Lapsen vanhemmat yhdessä	22	37 %
Lapsen sisarukset	3	5 %
Lapsen isovanhemmat ja vanhempien sisarukset	5	8 %
Lapsen vanhempien ystävät	3	5 %
Yhteensä	60	100 %

Pakarisen (1995: 19) aineistossa vanhempien antamia työnimiä on vain 41 % kaikista aineiston työnimistä. Luku vaikuttaa yllättävän pieneltä, mutta en osaa määritellä, mistä näin alhainen prosenttiosuus johtuu. Osassa nimenantotarinoistani on nähtävissä pientä epävarmuutta sen suhteen, kuka lapselle on antanut työnimen. Näkisin, että tapauksissa, joissa nimenantajaa ei kyetä enää muistamaan, nimenantajaksi merkitään helpommin vanhemmat yhdessä kuin toinen vanhempi yksin. Perustan ajatukseni vanhempien yhdessä antamien nimien runsauteen. Pakarinen (1995: 20) puolestaan arvelee, että tällaisissa epävarmoissa tilanteissa nimenantajaksi nimetään äiti tai isä. Aiemmassa työnimiä ja niiden nimeämisperusteita käsitelleessä kandintutkielmassani työnimiaineisto on hieman suppeampi, mutta siinä nimenantajana toimii yleisimmin äiti (36 %), isä (25 %) tai vanhemmat yhdessä (29 %). Vanhemmat antavat siis 90 % lasten työnimistä. Molempien tutkimusteni tuloksissa on siis huomattava ero Pakarisen 41 % tulokseen.

Nostan seuraavaksi esille muutaman nimenantotarinan, joissa nimenantajana toimii joku muu kuin lapsen vanhempi. Tällaisia tarinoita on 18 % nimenantotarinnoista. Se on 8 % enemmän kuin kandintutkielmani muiden nimenantajien osuus (10 %). Kandintutkielmani aineiston lapset ovat syntyneet vuosina 2000–2014, mutta valtaosa, 61 % lapsista, on syntynyt 2000-luvulla. Voisikin ajatella, että työnimien nimenantajien piiri on viime vuosina hieman laajentunut lapsen vanhempien muodostamaa lähintä nimenantajien piiriä suuremmaksi. Lähisuvun henkilöt vaikuttavat nimeävän innokkaasti tulevia lapsia. Tämä kertonee siitä, miten odotettuja ja toivottuja syntyvät lapset ovat myös isovanhemmilleen ja muille lähisukulaisilleen. Pakarisen (1995: 20) tutkimuksessa 16 % nimenantajista on sukulaisia ja ystäviä. Muita nimenantajia ei määritellä yksityiskohtaisemmin, joten Pakarisen tutkimuksessa vanhemmat, sukulaiset ja ystävät antavat 57 % työnimistä.

Tässä tutkimuksessani työnimiä antavat lapsen sisarukset, isovanhemmat, tädit sekä vanhempien ystävät ja työtoverit. Työnimet *Reino*, *Tiitus* ja *Affeli* ovat lapsen sisaruksen antamia. Sisarusten nimenannosta on kerrottu edellä luvussa 4.4.1. Kaikki sisarusten antamat työnimet on annettu alkuraskaudesta. Työnimet *Akseli* ja *Potkumanteri* ovat lapsen isoisan antamia. Vanhempien sisarusten, lapsen tätien, antamia työnimiä ovat *Make* ja *Seble-Wengu*. *Martti*-työnimeä ovat puolestaan olleet antamassa lapsen isoäiti ja täti yhdessä. Vanhempien ystävien ja työtovereiden antamia työnimiä ovat *Rauha*, *Luigi* ja *Kaamos*.

Työnimen nimenkäyttäjien piiri on kuitenkin hyvin usein ydinperhettä ja lähisukua laajempi, vaikka tyypillisintä onkin, että työnimeä käytetään vain näiden keskuudessa. Ydinperheeksi määrittelen lapsen vanhempien ja mahdollisten sisarusten muodostaman perheen. Lapsen lähisukuun kuuluvat puolestaan lapsen isovanhemmat sekä tädit, sedät ja enot perheineen. Muut lähipiiriin kuuluvat henkilöt ovat vanhempien ystäviä, kavereita ja työtovereita. Joissakin tarinoissa on mainittu myös kaukaisempia sukulaisia, kuten lapsen vanhempien tädit, sedät, enot ja serkut. Kolmessa tarinassa työnimeä ovat käyttäneet myös lapsen vanhempien isovanhemmat. Lasken heidät kuuluvaksi kaukaisempiin sukulaisiin, koska lapselle he ovat isoisovanhempia. Muut nimenkäyttäjät muodostuvat vielä tätä kaukaisemmista henkilöistä.

Työnimeä käytetään pelkästään ydinperheen jäsenten kesken 22 nimenantotarinnassa. Se on 36,7 % kaikista nimenantotarinoista. Kandintutkielmassani työnimiä käytetään ainoastaan ydinperheessä tätä tutkimusta huomattavasti harvemmin, 14 % tapauksista. Pakarisen (1995: 26) tutkimuksessa työnimeä käytetään vanhempien ja muiden ydinperheen jäsenten keskuudessa 46 % tapauksista. Nimeä käyttävät ydinperheessä siis lapsen vanhemmat ja sisarukset. Lapsen työnimeä käytetään ainoastaan ydinperheen ja lähisuvun piirissä 16 tarinnassa, mikä on 26,6 % kaikista nimenantotarinoista. Tällöin työnimeä käyttävät lapsen vanhemmat, lapsen mahdolliset sisarukset, lapsen isovanhemmat sekä lapsen tädit, sedät, enot ja serkut. Tarinat, joissa työnimi on käytössä ainoastaan ydinperheen tai ydinperheen ja lähisuvun muodostamassa piirissä, muodostavat näin ollen 63 % kaikista aineistoni nimenantotarinoista. Pakarisen tutkimuksessa vastaava luku on 60 % (Pakarinen 1995: 26). Työnimen käyttäjiksi Pakarisen tutkimuksessa on ilmoitettu *kaikki* 32 % tapauksia.

Ydinperhettä ja lähisukua laajempaan käyttöön työnimet ovat levinneet 22 (36,7 %) nimenantotarinnassa. Työnimeä käyttävät silloin vanhempien ystävät, vanhempien työtoverit, kaukaisemmat sukulaiset sekä muut henkilöt. On tyypillistä, että työtovereista työnimeä käyttävät enemmän äidin kuin isän työtoverit. Tämä johtuu todennäköisesti siitä, että raskaus ja tuleva lapsi ovat enemmän äidin puheissa myös työpaikalla. Myös äidin näkyvä raskaus synnyttäneen keskustelua lapsesta juuri äidin työpaikalla. Esitän työnimen nimenkäyttäjät edellä kuvatun mukaisesti taulukossa 8.

TAULUKKO 8. Työnimen käyttäminen.

Nimenkäyttäjät	Tarinat	Osuus tarinoista
Vain ydinperhe	22	36,7 %
Vain ydinperhe + lähisuku	16	26,6 %
Ydinperhettä ja lähisukua laajempi käyttö	22	36,7 %
Yhteensä	60	100 %

Kaukaisempina sukulaisina on mainittu lapsen vanhempien serkut, lapsen isoisovanhemmat, lapsen vanhempien tädit, sedät ja enot sekä lapsen isovanhempien serkut. Muista lähipiiriin kuulumattomista henkilöistä on mainittu muun muassa perheen naapurit, lapsen isovanhempien naapurit, lapsen isoäidin ystävät, vanhemman pitämän blogin lukijat

sekä homeopaatti, jolla toinen vanhemmista käy. Eräässä tarinassa on mainittu myös lapsen kummit, mutta lasken kummit kuuluvaksi vanhempien ystävien joukkoon. Kolmessa nimenantotarinessa työnimen käyttäjiksi on lisätiedoissa nimetty *kaikki*.

5.4. 2010-luvun lasten työnimet ja nimenmuodostusperusteet

Nimenantotarinoissa on 60 lasta, joilla on 60 ensisijaista työnimeä (liite 2). Joidenkin lasten kohdalla vanhemmat ovat ilmoittaneet ensisijaiseksi työnimeksi enemmän kuin yhden työnimen, mutta näissä tarinoissa olen käyttänyt omaa tulkintaa ja nimennyt jonkun työnimistä ensisijaiseksi työnimeksi. Työnimi voi näissä tapauksissa olla esimerkiksi lapsen ensimmäinen tai pitkäaikaisin työnimi. Kaikkiaan nimenantotarinoissani esiintyy 112 työnimeä (liite 3). Käsittelen tässä luvussa kuitenkin vain lasten ensisijaisia työnimiä ja niiden muodostusperusteita. Työnimien nimeämisperusteita sivutaan jo edellä nimenantotarinoiden narratiivisessa analyysissä, sillä ne vaikuttavat oleellisesti nimenantotarinoiden juonellisiin vaiheisiin.

Kandidaatintutkielmassani tarkastelin erityisesti lasten työnimien nimeämisperusteita. Luokittelin aineiston 28 lapsen 51 työnimeä seuraaviin nimeämisperusteluokkiin siten, että yleisin on ensimmäisenä:

1. Sukupuoli tai sukupuolen arvailu (9/51)
2. Tapahtuma tai ajankohta (7/51)
3. Käyttäytyminen tai luonteenpiirre (7/51)
4. Huumori (6/51)
5. Ulkonäkö tai fyysiset ominaisuudet (5/51)
6. Esikuvaan tai toiseen henkilöön perustuvat nimet (5/51)
7. Varioidut rinnakkaisnimet sekä muut nimet (4/51)

Lisäksi aineistossa oli kahdeksan nimeä, joiden nimeämisperusteista ei ollut mitään tietoa tai tietoa oli niin vähän, ettei nimiä voinut tietojen perusteella luokitella mihinkään nimeämisperusteluokkaan. Nähdäkseni myös tämän tutkimukseni työnimet asettuisivat sujuvasti kandidaatintutkielmani mukaisiin nimeämisperusteluokkiin, mutta järjestys ei välttämättä olisi sama.

2010-luvun lasten työnimiä ei näyttäisi yhdistävän mikään näkyvä tai yhtenäinen ajalle tyypillinen asia tai ilmiö. Selkeästi suurin osa työnimistä on **propreja**⁹. Nimenantotari-
noiden 60 pääasiallisesta työnimestä valtaosa eli 37 nimeä (62 %) perustuu nimiin. Näistä
21 nimeä kävisi sellaisenaan lapsen viralliseksi nimeksi. Nimet ovat *Helmi, Ilmari, Ee-
meli, Isabel, Reino, Tiitus, Iina, Arttu, Akseli, Einari, Martti, Herkko, Kaamos, Seble-
Wengu, Ulpu, Rauha, Risto-MattiA, Risto-MattiB, Myrsky, Toivo* ja *Hjalmar*.

Suomalaisesta nimipäiväkalenterista näistä löytyvät nimet *Helmi, Ilmari, Eemeli, Reino,
Tiitus, Iina, Arttu, Akseli, Einari, Martti, Herkko, Ulpu, Rauha, Risto-Matti* ja *Toivo*.
Ruotsalaisesta nimipäiväkalenterista löytyvät nimet *Isabel* ja *Hjalmar*. (Väestörekisteri-
keskuksen nimipalvelu.) Nimipäivättömiä suomalaisia nimiä ovat *Aamos, Kaamos* ja
Myrsky. Nimi *Seble-Wengu* on afrikkalaisperäinen naisen nimi. Aineistoni viralliseksi ni-
meksi soveltuvista nimistä valtaosa (71 %) on miehen nimiä, naisen nimiä on 29 %. Pa-
karisen kahdessa eri tavalla kerätyssä aineistossa naisten nimien osuus molempien aineis-
tojen puhuttelunimistä on 35 % luokkaa, joten voinee todeta, että työnimissä on tyypilli-
sesti enemmän miehen nimiä kuin naisen nimiä. Välittykö työnimistä siis edelleen men-
neiden aikojen toive saada mieluummin poikalapsia?

Lisäksi työnimien joukossa on yksi suomalainen sukunimi (*Paananen*) sekä ulkomaalai-
nen paikannimi (*Hato*), jonka suomalainen lapsi saa myöhemmin etunimekseen. Nimen-
antotarinnassa *Hato*-nimen nimeämisperusteet ovat kuitenkin paikannimessä, kuten esi-
merkki (156) osoittaa.

(156) – – Häiden jälkeen olimme häämatkalla Aruballa, Curacaolla ja Las
Vegasissa. **Curacaolla vierailimme Hato-nimisissä luolastoissa.** – – Mies
vitsaili, että menisimme johonkin pimeään nurkkaan tekemään ”pikku-Ha-
ton”. **Siitä jäi elämään Hato-nimi** – – (33Hato2013)

Osa nimeen perustuvista nimistä muodostuu kahdesta nimenosasta. Ne eivät sellaisenaan
kävisi lapsen viralliseksi nimeksi. Tällaisia nimiä ovat *Seppo-Gertrud, Jimi-Joanna,
Martta-Herra, Minttuville, Eino Leino* ja *Seppo Sikiö*. Osa nimistä sisältää sekä tytön että
pojan nimen, kuten nimet *Jimi-Joanna, Seppo-Gertrud* ja *Minttuville*. Tämä on tyypillistä

⁹ Propri = erisnimi. Sanalla nimi on kaksi keskeistä merkitystä, propri ja appellatiivi. Näistä propri on eris-
nimi, jolla viitataan yhteen yksilöityyn henkilöön, olioon, asiaan tai esineeseen, esimerkiksi *Kaisa*. (Ai-
niala ym. 2008: 252.)

työnimille (Ainiala ym. 2008: 252). Myös Pakarisen aineistossa tällaisia sekä tytön että pojan nimiä sisältäviä työnimiä on noin 3 %. Pakarinen toteaa, että tämän kaltaiset nimet ilmaisevat erään työnimille oleellisen piirteen. Lapsen sukupuolta ei tunneta, mutta nimenannossa huomioidaan molemmat vaihtoehdot. (Pakarinen 1995: 42.) Omassa aineistossani tytön ja pojan nimen sisältäviä työnimiä on vähän, mutta hiukan enemmän (5 %) kuin Pakarisen aineistossa. En kuitenkaan pitäisi tällaisia työnimiä kovin tyypillisinä työniminä. Yhden virallisen nimen sisältävät työnimet ovat huomattavasti kaksiosaisia nimiä tyypillisempiä (35 %). Myös nimi *Martta-Herra* sisältää ajatuksen työstä ja pojasta, mutta koska nimenosa *herra* pohjautuu appellatiiviin, en lue nimeä mukaan tytön ja pojan nimen sisältävien nimien joukkoon. Nimet *Martta-Herra* ja *Seppo Sikiö* sisältävät lisämääritteet *Herra* ja *Sikiö*, jotka molemmat perustuvat appellatiiveihin. Ne ovat siis lisämääritteisiä nimiä (Pakarinen 1995: 45). Työnimi *Eino Leino* taas sisältää sukunimen *Leino*.

Lisäksi työnimissä on neljä muuta nimeen perustuvaa nimeä, joista kaksi on virallisten nimien hypokoristisiin nimiasuihin perustuvia nimiä (*Make* ja *Jeppe*). Nimenantotarinoiden mukaan *Make* pohjautuu nimeen *Marko* ja *Jeppe* pohjautuu nimeen *Jesper*. Kaksi muuta nimeä ovat työnimet *OJ* ja *Kyöleppi*. *OJ* muodostuu lapsen virallisen etunimen ja sukunimen alkukirjaimista eli sekin perustuu nimeen. *Kyöleppi*-nimessä taas yhdistyvät nimet *Kyllikki* ja *Kyösti*, kuten esimerkki (157) osoittaa.

(157) – – *En halunnut mitään ns. tavallista työnimeä, mielessäni pyöri ekana Kyösti ja Kyllikki, mutta kun siinä vaiheessa ei tietenkään vielä tiedetty vauvan sukupuolta, piti mieltä millähän pientä kutsuisi, en halunnut kutsuttavan pelkäksi vauvaksi. Niimpä syntyi Kyllikistä ja Kyöstistä yhdistelmä Kyöleppi.* – – (56Kyöleppi2010)

Ajalle tyypillinen asia tai ilmiö saattaisi näkyä esimerkiksi fiktiivisiin hahmoihin perustuvissa työnimissä. Tällaisia nimiä tarinoissa on neljä ja myös ne lasketaan nimiin perustuviin työnimiin kuuluviksi. Ryhmän nimissä ei kuitenkaan esiinny erityisesti 2010-luvulle tyypillisiä asioita tai ilmiöitä. Fiktiivisiin hahmoihin perustuvia nimiä ovat *Myy*, *Luigi*, *Zelda* ja *Tiitiäinen*. Ilman nimenantotarinoita, pelkkien nimien perusteella, työnimien muodostusperusteiden tulkinta olisi huomattavasti vaikeampaa. Tarinoista käy ilmi muun muassa se, että *Myy*-nimi tulee Muumilaakson tarinoiden hahmosta. Fiktiivinen hahmo *Tiitiäinen* tulee puolestaan Kirsi Kunnaksen runokirjasta *Tiitiäisen satupuu*.

Sisarusten työnimet *Zelda* ja *Luigi* perustuvat Nintendon konsolipelin, Super Marion, pelihahmojen nimiin.

Muut nimenantotarinoiden työnimet perustuvat pääasiassa erilaisiin **appellatiiveihin**¹⁰. Monet niistä liittyvät merkitykseltään lapseen, lapsen sukupuoleen tai eläin- ja kasvikuntaan. Merkitykseltään lapseen liittyviä nimiä on kahdeksan (13 %). Niitä ovat *Nyytti*, *Pätkä*, *Sikke*, *Sikiö*, *Sikuri*, *Junior*, *Nytynen* ja *Pikkuheppu*. Informantti kuvaa *Nytynen* merkitystä seuraavasti: *pieni nytynen, pikkuruinen, hippunen, palanen* (28Nytynen2013). *Nytynen* tarkoittaa siis pienikokoista, samoin kuin *Pätkä*. *Sikuri*-nimi viittaa sikiöön, samoin *Sikke*. Informantti kertoo *Sikuri*-nimestä seuraavasti: *Sikiö tuntui kuitenkin turhan tieteelliseltä ja kylmältä termiltä, minkä jälkeen sikiö väännytti Sikeksi* (42Sikuri2012).

Lapsen sukupuoleen liittyviä nimiä on kolme (5 %). Niitä ovat *Small boy*, *Minimimmi* ja *Friidu*. *Small boy* merkitsee pientä poikaa, *Minimimmi* pientä tyttöä ja *Friidu* tyttöä stadin slangilla. Eläin- ja kasvikuntaan liittyviä nimiä on viisi (8 %). Nimet ovat *Sintti*, *Delfiini*, *Linssi*, *Itu* ja *Toukka*. *Sintti* on merkitykseltään mitättömän pieni kala (KS 2016). *Linssi* puolestaan on eräs useina eri muotoina viljeltävä hernekasvi, litteä siemen (KS 2016). Aivan varma ei tietysti voi olla, tarkoittaako informantti esimerkiksi silmälasien tai kameran linssiä kuvatessaan sikiön kehitysvaihetta seuraavasti: *Kirjassa kerrottiin sikiön olevan litteä, pyöreä ja pieni, jolloin totesimme sen olevan kuin linssi* (3Linssi2015).

Loput appellatiiveihin perustuvat työnimet ovat *Hipsu*, *Möhkäle*, *Astronautti*, *Hyygel*, *Affeli*, *Potkumanteri* ja *Limppu*. Nimenantotarinan perusteella nimi *Hyygel* tulee Eiffel-tornista ja informantin sille antamasta nimityksestä *Eiffel-byygel* (ruotsalainen *bygel* 'teline, kannatin'). *Hyygel* on siis varioitu rinnakkaisnimi sanalle *byygel*. Luen sen kuuluvaksi deskriptiivisiin nimiin. Deskriptiivisiä nimiä on viisi (8 %). Nimet ovat *Hyygel*, *Möhkäle*, *Limppu*, *Astronautti* ja *Hipsu*. Näistä *Möhkäle* ja *Astronautti* kuvaavat sikiön muotoa ultraäänikuvassa. *Limppu* kuvaa nimenantotarinan perusteella sitä, minkä malliseksi kohdussa kasvava lapsi muovaa äidin mahan. *Potkumanteri* on appellatiiviin viittaavaa metaforinen nimi kuvaamaan sitä, kuinka lapsi liikkuu äidin mahassa (Ainiala ym. 2008: 252). *Affeli*-nimi on pienen lapsen antama työnimi, lapsenkielinen sana. Sen voisi lukea

¹⁰ Appellatiivi = yleisnimi. Nimellä voidaan tarkoittaa sanoja tai sanojen yhdistelmää, kuten *tyttö*, joka viittaa henkilöihin, olioihin, asioihin ja esineisiin lajinsa edustajana. (Ainiala ym. 2008: 12.)

kuuluvaksi deskriptiivisiin nimiin, jos sen ajattelee kuvaavan jollakin tavalla kohdettaan. Merkitystä *Affelille* on kuitenkin hieman vaikea määritellä. *Affeli*-nimi sisältää pienten lasten lempinimille tyypillisen hoivajohtimen, kuten esimerkiksi *Emilia* > *Emppuli* (Ainiala ym. 2008: 253). Näin se mielestäni kuuluu hoivajohtimellisiin nimiin, kantanimeä, josta *Affeli* tulisi, ei olekaan.

Heidi Pakarinen (1995) on pro gradu -työssään tutkinut lasten työnimien nimenmuodostus- ja nimenantoperusteita. Pakarisen työnimien muodostusperusteiden luokittelujako perustuu propri–appellatiivi-jakoon. Valtaosa (61 %) työnimistä perustuu Pakarisen tutkimuksessa muihin nimiin. Näistä Pakarinen nimeää puhuttelunimiksi 29 %. Omassa tutkimuksessani viralliseksi nimeksi sellaisenaan soveltuvia työnimiä on 35 %. Loput Pakarisen tutkimuksen työnimistä (39 %) perustuu appellatiiveihin. Vaikka oma työnimiaineistoni on huomattavasti suppeampi kuin Pakarisen aineisto, työnimiaineistoni muodostusperusteissa näkyy lähes identtinen tutkimustulos Pakarisen tutkimuksen kanssa. Oman aineistoni työnimistä nimiin perustuvia työnimiä on 62 % ja appellatiiveihin perustuvia työnimiä on 38 %. Työnimien nimenmuodostusperusteet eivät ole muuttuneet juuri lainkaan 20 vuodessa. Virallisten nimien osuus nimeen perustuvissa työnimissä on sen sijaan kasvanut hieman.

Seuraavassa taulukossa (taulukko 9) esitän edeltäneen analyysin mukaisen nimenantotarinoiden kaikkien 60 työnimen luokittelun niiden nimenmuodostusperusteiden mukaisesti. Valtaosa (62 %) työnimistä perustuu nimiin. Näistä suurimman ryhmän (35 %) muodostavat viralliseksi nimeksi sellaisenaan soveltuvat nimet. 38 % työnimistä perustuu appellatiiveihin. Suurin osa appellatiiveihin perustuvista työnimistä perustuu lapsen liittyviin nimiin (13 %), eläin- ja kasvikuntaan liittyviin nimiin (8 %) ja deskriptiivisiin nimiin (8 %). Lapsen sukupuoleen liittyviä nimiä on 5 %. Lapsen sukupuoleen liittyvien nimien niukkuutta saattaa selittää se, että lapsen sukupuolta ilmaisevia nimiä on runsaasti nimeen perustuvissa, viralliseksi nimeksi soveltuvissa nimissä. Silloin ei synny tarvetta ilmaista lapsen sukupuolta appellatiiveihin perustuvilla nimillä.

TAULUKKO 9. Lasten työnimet ja niiden nimenmuodostusperusteet.

Nimenmuodostusperuste	Työnimien määrä	Nimien osuus työnimien kokonaismäärästä
Nimeen perustuvat nimet, joista	37	62 %
viralliseksi nimeksi sellaisenaan soveltuvia nimiä	21	35 %
tytön ja pojan nimen sisältäviä nimiä	3	5 %
lisämääritteisiä nimiä	2	3 %
etunimen ja sukunimen sisältäviä nimiä	1	2 %
sukunimiä	1	2 %
paikannimiä	1	2 %
hypokoristisia nimiasuja	2	3 %
muita nimeen perustuvia nimiä	2	3 %
fiktiivisiä hahmoja	4	7 %
Appellatiiveihin perustuvat nimet, joista	23	38 %
lapsen liittyviä nimiä	8	13 %
sukupuoleen liittyviä nimiä	3	5 %
eläin- ja kasvikuntaan liittyviä nimiä	5	8 %
deskriptiivisiä nimiä	5	8 %
metaforisia nimiä	1	2 %
hoivajohtimellisia nimiä	1	2 %
Työnimet yhteensä	60	100 %

6. KOKOAVAA TARKASTELUA

Olen tässä pro gradu -työssäni tutkinut lasten työnimiä ja nimenantotarinoita 2010-luvulla. Työnimiä on tutkittu vain kerran aiemmin pro gradu -työssä, joten niiden uudelleen tarkasteleminen reilun 20 vuoden jälkeen on ollut paikallaan. Pakarisen (1995) tutkimus kulkeekin kiinteästi mukana läpi koko analyysin. Olen lisäksi halunnut tutkimuksellani vakiinnuttaa Emilia Aldrinin (2011) väitöstutkimuksessaan esille nostamaa nimenanto-prosessi-käsitteen olemassaoloa sosio-onomastisessa tutkimuksessa. Omassa tutkimuksessani olen käyttänyt rinnakkaista käsitettä nimeämisprosessi. Erityinen kiinnostukseni on kohdistunut työnimen elinkaareen ja funktioihin tässä nimeämisprosessissa. Olen myös tutkinut kansanuskon ajan lasten väliaikaisten nimien ja nykyisten lasten työnimien mahdollisia eroja ja yhtäläisyyksiä. Lisäksi olen tarkastellut, millaisia 2010-luvun lasten työnimet ovat sekä ketkä työnimiä antavat ja käyttävät. Olen ollut myös kiinnostunut, millainen on työnimen vaikutus lapsen viralliseen nimeen.

Aineistoni koostuu 60 vuosina 2010–2015 syntyneen lapsen kirjallisesta nimenantotarinnasta. Jokaisella 60 lapsella on yksi ensisijainen työnimi, mutta yhteensä nimenantotarinoissa esiintyy 112 erilaista työnimeä. Aineiston olen koonnut syksyn 2015 aikana sähköpostitse kyselylomakkeella pääasiassa Facebookin *Kestovaipat ja kantovälineet kiertoon, (O)sta – (M)yy – (V)aihda* -keskusteluryhmän kautta.

Pro gradu -työni tutkimuskysymykset ovat olleet:

1. Millaisia keskeisiä juonellisia vaiheita nimenantotarinoista muodostuvassa nimeämisprosessissa on? Millainen on työnimen elinkaari nimeämisprosessissa?
2. Miksi työnimiä annetaan? Millaisia funktioita työnimillä on 2010-luvun nimeämisprosessissa? Miten työnimien funktiot eroavat kansanuskon ajalla annettujen lasten väliaikaisten nimien funktioista?
3. Millaisia työnimiä lapsille annetaan 2010-luvulla? Ketkä työnimiä antavat ja käyttävät? Millainen on työnimen vaikutus lapsen viralliseen nimeen?

Tutkielmani analyysiosa jatkuu vielä tässä Kokoavaa tarkastelua -osassa, kun teen loppuun varsinaisessa analyysiosassa aloittamani Polkinghornen mallin mukaisen narratiivisen analyysin. Työni muihin tutkimuskysymyksiin vastaan nimeämisprosessin kulun tarkastelemisen jälkeen siinä järjestyksessä kuin olen ne edellä esittänyt.

Esitän seuraavaksi Polkinghornen (1995: 5–23) mallin mukaisen narratiivisen analyysin kaikista aineistoni 60 nimenantotarinnasta. Analyysin tuloksena saadaan uusi kertomus, nimeämisprosessin juonellistettu kulku. Analyysin avulla luodun uuden kertomuksen tarina, ajassa etenevä tapahtumasarja, kertoo lapsen työnimen ja virallisen nimen pohtimisen, päättämisen ja antamisen tyypillisimmät ajankohdat ja syyt. Nimeämisprosessia kuvaavassa mallissa myös yhdistyvät tutkimukseni sosio-onomastinen ja narratiivinen tutkimusote toisiaan täydentäväksi kokonaisuudeksi. Sosio-onomastinen tutkimusote näkyy nimeämisprosessin kulkuun vaikuttavissa työnimen nimeämisperusteissa. Narratiivinen tutkimusote puolestaan näkyy nimeämisprosessin kuvauksen juonessa ja toisiaan seuraavissa tapahtumissa, joiden välillä on syy-seuraussuhteita. Työnimien antaminen ja vaihtuminen motivoituvat erilaisista nimeämisperusteista, jolloin ne vaikuttavat myös tarinan kulkuun. Uusi kertomus on sekä alun että lopun osalta avoin (kuvio 4). Sekä virallisten nimien että työnimien pohtiminen saattaa alkaa jo kymmeniä vuosia ennen raskautta. Lisäksi työnimen matka lapsen lempinimenä voi jatkua vuosia. Työnimen siirtyminen osaksi muistoja ja tarinoita tarkoittaa samalla niiden siirtymistä yhteiseen tarinavarantoomme. Tällöin niiden voi katsoa jatkavan loputtomasti matkaansa osana muistoista ja tarinoista muodostuvaa sosiaalista ja kulttuurista tarinavarantoa (Hänninen 1999: 38–41).

Kun nimeämisprosessin kuvausta tarkastellaan suppeammassa ajallisessa kontekstissa, sen ajallinen jana eli se ajanjakso, jossa nimeämisprosessi lyhimmillään tapahtuu, kestää noin vuoden: raskauden alkamisesta lapsen syntymään ja virallisen nimen antamiseen saakka. Tutkimieni 60 nimenantotarinnan pohjalta voin kuitenkin todeta nimeämisprosessin keston olevan usein tätä pidempi ajanjakso. Esitän seuraavaksi kuvion 4, jossa näkyvät nimenantotarinoideni yleisimmät juonityypit. Yleisimmistä juonityypeistä muodostuu nimeämisprosessin kulkua kuvaava malli. Mallin keskeisimmän ajallisen janan muodostaa raskaus, 9 kuukauden ajanjakso. Ennen raskauden toteamista nimeämisprosessin ensimmäiseen vaiheeseen on saattanut kulua aikaa enemmän kuin kymmenen vuotta. Virallisen nimenannon jälkeen työnimen tarina saattaa tässä aineistossa jatkua liki kuusi vuotta, sillä aineistoni vanhimmat lapset ovat olleet aineiston keruun aikoihin muutamaa kuukautta

alle 6-vuotiaita. Aikajanan raskautta kuvaavan ajanjakson olen jakanut raskausviikkojen (rvko) etenemisen mukaan. Raskauden ensimmäiset merkit huomataan yleensä raskausviikoilla 5–6. Lapsen ensiliikkeet puolestaan tunnetaan tyypillisesti raskausviikoilla 16–20, mutta koska monisyntyttäjät tuntevat ne usein aiemmin, olen määritellyt ensiliikkeiden tuntemisen ajankohdaksi raskausviikot 15–20. Ultraäänitutkimusten ja synnytyksen ajankohdista on jo kerrottu tarkemmin analyysin aiemmissa vaiheissa ja ne käyvät myös ilmi nimeämisprosessin kulun kuviosta.

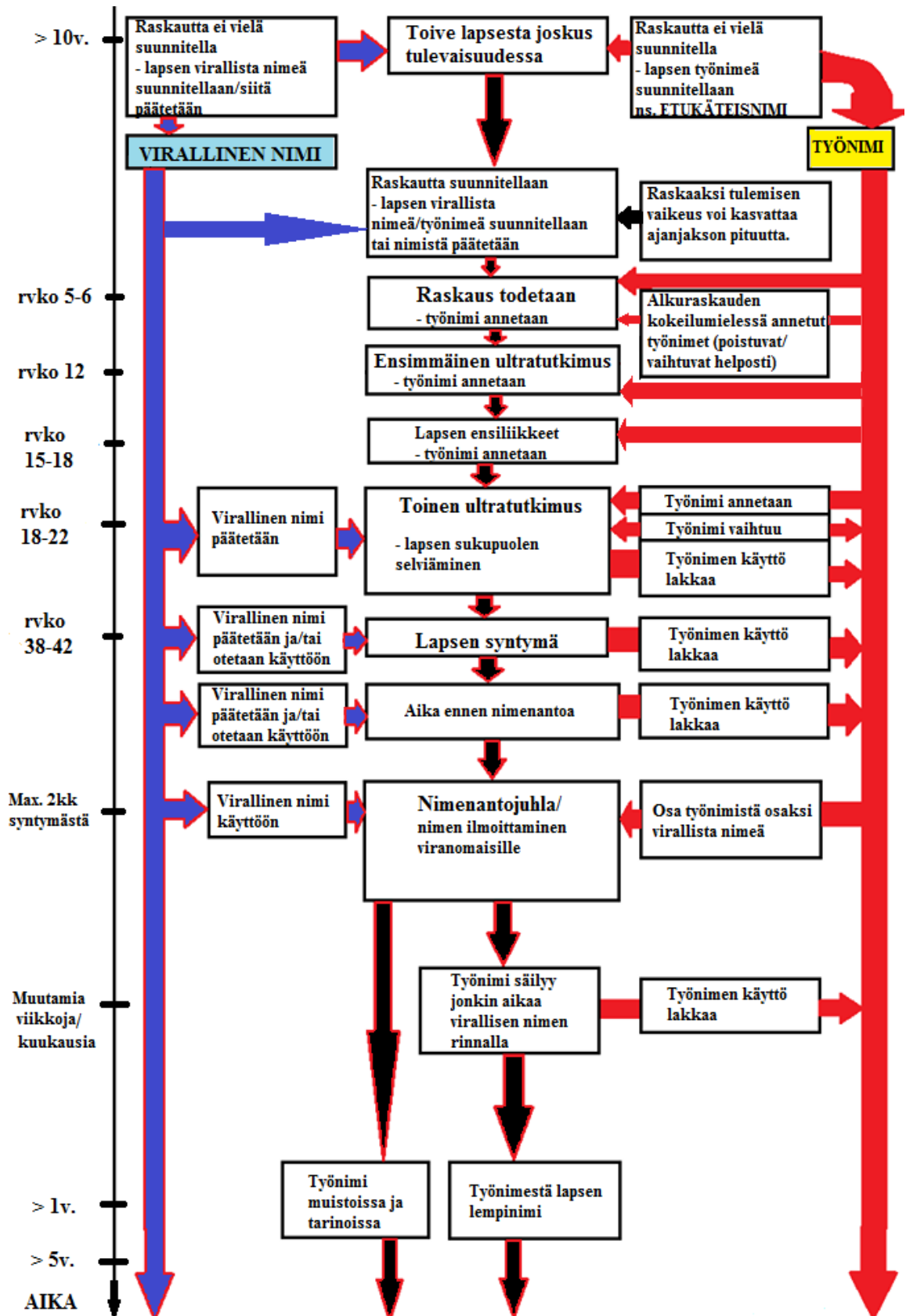
Kuviossa on kuvattu punaisella nuolella lapsen työnimeen vaikuttavaa juonikulkua ja sinisellä nuolella lapsen viralliseen nimeen vaikuttavaa juonikulkua. Keskellä etenevät mustat nuolet ilmaisevat kronologisessa järjestyksessä etenevää tapahtumasarjaa, jossa nimiä annetaan erilaisten nimeämisperusteiden motivoimana. Tapahtumasarjassa ovat keskeisimmät ajankohdat, joissa lapsen työnimiä tai virallisia nimiä suunnitellaan, päätetään ja annetaan. Siitä tulevat esille myös ne ajankohdat, joissa työnimet vaihtuvat tai poistuvat käytöstä. Aina, kun virallisesta nimestä päätetään, se aiheuttaa työnimen poistumisia. Toisaalta jotkut ajankohdat, kuten esimerkiksi toisen ultratutkimuksen ajankohta, aiheuttavat kahtalaista liikehdintää: silloin annetaan joko työnimi tai päätetään virallinen nimi. Taustalla on vahvimpana tekijänä lapsen sukupuolen selviämisestä motivoituva nimeäminen.

Kuviossa ei ole esitetty enää erikseen analyysiluvussa ilmi tulleita nimeämisperusteita. Nimeämisperusteet vaikuttavat kuitenkin taustalla nimeämisprosessin kaikissa vaiheissa, sillä nimeäminen motivoituu niistä. Kuvioon olen tapahtumasarjan lisäksi nostanut nimeämisperusteista esille vain lapsen sukupuolen selviämisen sekä raskaaksi tulemisen vaikeuden, joka joissakin tapauksissa pitkittää ajanjaksoa, jossa raskautta suunnitellaan. Muut tapahtumasarjaan vaikuttavat nimeämisperusteet on esitelty tarkemmin jo edellä analyysin eri ajankohtia kuvaavissa luvuissa.

Oma mallini poikkeaa melko paljon Emilia Aldrinin nimenantoprosessia kuvaavasta mallista, joka muodostuu erilaisista nimen pohtimista, testaamista, päättämistä ja julkistamista sisältävistä vaiheista. Mallini perustuu nimenantotarinoista nousseisiin nimeämisperusteisiin sekä yleisimpiin ajankohtiin, joissa nimiä annetaan. Samalla narratiivinen ja sosio-onomastinen lähestymistapa kietoutuvat analyysissa yhteen toinen toistaan tuke-

vina analyysitapoina. Narratiivinen analyysi paljastaa juonen ja toisiaan seuraavat tapahtumat, sosio-onomastinen analyysi taas erilaiset syyt siihen, mistä nimeäminen motivoituu ja miksi jotain tapahtuu. Mallissani on yhteistä Aldrinin nimenantoprosessin mallin kanssa se, että voin Aldrinin (2011: 34–36) tapaan todeta, että nimen pohdintaan, testaamiseen, päättämiseen ja julkistamiseen liittyvät vaiheet voivat olla enemmän tai vähemmän päällekkäisiä ja ne voivat esiintyä eri yhteyksissä. Vaiheet voivat toistua useitakin kertoja prosessin aikana. Kaikki vaiheet eivät myöskään välttämättä kuulu jokaisen lapsen nimeämisprosessiin. Nimeäminen on potentiaalisesti päättymätön prosessi, kuten Aldrin toteaa.

Lyhimmillään prosessi kestää vain muutamia viikkoja tai kuukausia, tyypillisimmillään noin vuoden ja pisimmillään jopa vuosia tai vuosikymmeniä. Työnimen elinkaari saattaa jatkua vielä vuosia virallisen nimen antamisen jälkeenkin lapsen lempinimenä tai muistoissa ja tarinoissa, ja lopulta osana yhteistä tarinavarantoamme. 30 % työnimistä siirtyy lapsen lempinimeksi. Lempinimen käytön kesto on tässä aineistossa muutamista viikoista liki kuuteen vuoteen virallisen nimen antamisen jälkeen. Nimenantotarinoiden muiden 42 lapsen (70 %) työnimen käyttö päättyy viimeistään viralliseen nimenantoon. Maininta työnimen siirtymisestä osaksi muistoja ja tarinoita on 10 % tarinoista.

KUVIO 4. Aineistoni nimenantotarinat kattava nimeämisprosessin kulkua kuvaava malli.

Työnimiä annetaan, koska lapsi halutaan jo mahdollisimman varhain erottaa kaikista muista sikiöistä ja vauvoista. Lasta ei silloin haluta kutsua pelkäksi sikiöksi tai vauvaksi. Työnimi myös identifioi lapsen jo varhain vanhemmilleen ja lähipiirilleen. Kun virallisen nimen antaminen on varhaisempina aikoina identifioinut lapsen ja tuonut tämän osaksi sukua ja kyläyhteisöä, nykyinen työnimi tekee saman jo huomattavasti varhaisemmassa vaiheessa, ennen lapsen syntymää.

Lapsen työnimeen sisältyy paljon toiveita, odotuksia, tunteita ja mielikuvia tulevasta lapsesta. Näitä kaikkia on helpompi kohdistaa lapseen, jota voi kutsua nimeltä. Nimen kautta vielä vatsassa piilotteleva lapsi tulee myös todellisemmaksi häntä odottaville ihmisille. Nimen avulla luodaan suhdetta lapseen jo ennen kuin hän on syntynyt. Useat vanhemmat myös ajattelevat, että lapsella kuuluu olla työnimi. Tämä osoittaa, että työnimet ovat vakiinnuttaneet paikkansa osana suomalaista 2010-luvun nimeämisprosessia ja nimenantokulttuuria. Työnimen antamista pidetään yleisenä ja luontevana lapsen saamiseen ja nimeämiseen kuuluvana vaiheena. 2010-luvulla voidaankin jo puhua työnimiperinteen olemassaolosta. Myös se, että nimenantajat osaavat nimetä tyypillisiä työnimiä, on osoitus työnimiperinteestä. Eräs prototyyppisenä pidetty työnimi on *Masuasukki*. Siihen liittyvät tunteet ovat usein negatiivisia. Yleisenä pidettyjä neutraalimpia työnimiä ovat esimerkiksi *Toukka* ja *Papu*. Useat nimenantajat tuovat myös esille, etteivät halua nimetä lastaan perinteisellä työnimellä, vaan haluavat työnimenkin olevan persoonallinen ja yksilöllinen – aivan kuten heidän lapsensakin on. Työnimen tavallisuus saattaa siis sulkea sen pois lapsen työnimivaihtoehdoista. Tämä ajatusmaailma noudattelee nykyistä nimimuotia, jossa uusia nimiä keksitään ja annetaan yhä enemmän. Harvinaisilla ja uniikeilla nimillä nimenantajat tuntuvat haluavan korostaa lapsen yksilöllisyyttä ja ainutlaatuisuutta. Individualismi kukoistaa vahvasti nykyisessä nimeämiskulttuurissamme.

Syntyvyys Suomessa laskee jo kuudetta vuotta peräkkäin. Lapset syntyvät yhä suunnitelmuna ja toivotumpina. Vanhemmat haluavat työnimen avulla kertoa tulevasta lapsesta myös muille. Lapsen sosiaalinen syntymä lähiyhteisöönsä tapahtuu nykyään usein jo ennen lapsen syntymää. Osa vanhemmista kokee työnimen keksimisen haasteelliseksi tehtäväksi. Työnimestä saatetaan neuvotella vanhempien kesken. Työnimen antamisessa käydään siis läpi samoja vaiheita kuin virallisen nimen antamisessakin. Edelleen suurin osa työnimistä annetaan kuitenkin hetken mielijohteesta tai lyhyen harkinnan jälkeen.

Työnimellä on 2010-luvun nimeämisprosessissa myös muita funktioita. Työnimen avulla harjoitellaan lapsen kutsumista nimellä. Nimellä kutsumisen harjoittelussa saatetaan harjoitella kutsumaan lasta sukupuolensa edustajan nimellä tai esimerkiksi viralliseksi nimeksi suunnitellulla nimellä. Työnimissä on paljon nimiä, jotka sellaisenaan tai varioituna siirtyvät osaksi lapsen virallista nimeä, vaikkei tämä työnimeä annettaessa olekaan yleensä kuulunut nimenantajien suunnitelmiin. Koska työnimeen liittyy paljon lapseen kohdistuvia tunteita, nimestä saattaa tulla niin tärkeä ja mieluinen, ettei siitä lapsen synnyttyäkään haluta tai osata luopua. Silloin nimi saattaa siirtyä osaksi virallista nimeä tai jäädä lapsen lempinimeksi. Hyvin moni nimenantaja pitää kuitenkin työnimeä vain väliaikaisena nimenä, jonka ei ole tarkoituskaan jäädä pidempiaikaiseen käyttöön.

Työnimen avulla voidaan myös pyrkiä salaamaan lapsen virallinen nimi tai sukupuoli. Työnimissä saattaa myös näkyä toive tai arvaus lapsen sukupuolesta. Aineistoni viralliseksi nimeksi soveltuvista nimistä valtaosa (71 %) on miehen nimiä. Kun pyritään salaamaan lapsen virallinen nimi, työnimeksi annetaan mahdollisimman kaukana omasta nimimausta oleva nimi, jotta ulkopuoliset eivät saisi työnimestä vihiä siitä, millainen lapsen virallinen nimi tulee olemaan. Työnimeä siis käytetään, kun lapsen virallista nimeä ei vielä haluta käyttää. Kun taas pyritään salaamaan lapsen sukupuoli, nimeksi saattaa valikoitua esimerkiksi molempien sukupuolten nimet sisältävä työnimi (*Seppo-Gertrud*) tai sukupuolineutraali nimi (*Nyytti*). Toisinaan työnimellä halutaan kuitenkin päinvastoin korostaa lapsen todettua sukupuolta varioimalla esimerkiksi kaksiosaisen, molempien sukupuolten nimen sisältävästä työnimestä epäsoviva nimenosa pois (*Minttuville > Ville*). Tällainen varioiminen motivoituu tyypillisimmin keskiraskauden ultraäänitutkimuksessa selvinneestä lapsen sukupuolesta.

Nykyisten työnimien ja kansanuskon ajan lasten väliaikaisten nimien funktiot eroavat hyvin paljon toisistaan. Lasten väliaikaisten nimien tärkein funktio on ollut lapsen suojeleminen pahoiksi uskotuilta voimilta. Kansanuskon ajalla jo raskaaksi tulemiseen ja raskausaikaan on liittynyt paljon epäonnelta ja pahalta suojaavia tapoja ja uskomuksia. Suojattoman ajan on katsottu alkavan lapsen ensimmäisistä liikahduksista kohdussa ja päättyvän lapsen yksilöllisyyden vahvistamiseen, nimenantoon. Funktiot liittyvät siis vahvasti uskomuksiin, joissa sekoittuvat esikristillisen ajan ja kristillisen ajan perinteet. Nykyisiin työnimiin ei liity tämän kaltaisia uskomuksia. Siinä missä väliaikaisten nimien tehtävänä on ollut suojella itse lasta, nykyisten työnimien tehtävänä tuntuu olevan suojella

lapsen sukupuolen tai virallisen nimen paljastumista. Nykyinen työnimi annetaan oikeastaan enemmän lapsen vanhempia kuin lasta varten. Myöskään minkäänlaista pyrkimystä lapsen mahdollisimman varhaiseen yksilöimiseen ei väliaikaisiin nimiin liity, jos sellaiseksi ei lue väliaikaisten nimien motivoitumista lapsen syntymään liittyvästä ajankohdasta tai tapahtumasta. Lisäksi lasten väliaikaisia nimiä on annettu vasta lapsen synnyttyä, kun nykyisiä työnimiä annetaan tyypillisimmin jo raskausaikana. Väliaikaisen nimen käyttöaika on myös ollut huomattavasti lyhyempi kuin työnimen käyttöaika. Kun nykyisen työnimen käyttöaika saattaa olla noin vuoden, väliaikaista nimeä on käytetty vain muutamia päiviä tai viikkoja, koska lapsi on pyritty viemään kasteelle mahdollisimman varhain. Esikristillisellä ajalla lapsi on tosin saanut virallisen nimensä vasta ensimmäisen hampaan puhjettua. Tällöin väliaikaista nimeä on siis saatettu käyttää useitakin kuukausia lapsen suojelemiseksi.

Marien ja udmurttien tapa antaa lapselle väliaikainen saunanimi siksi, ettei tämä pääsisi kuolemaan nimettömänä, lienee ollut yleistä muidenkin itämerensuomalaisten kansojen keskuudessa, sillä kristillisen kirkon opetus on ollut, ettei kastamaton lapsi pääse kuolemansa jälkeen taivaaseen. Saamelaisnaisten unissa näkemät sukulaisvainajien nimet syntymättömälle lapselle kertovat puolestaan siitä, että nimeämiseen on valmistauduttu usein jo raskausaikana. Tällöin on kuitenkin suunniteltu lapsen virallista nimeä. Kiviniemen kuvaamissa toivenimissä sitä vastoin on yhtymäkohtia nykyisiin työnimiin. Kiviniemen mukaan monet vanhoina omaperäisinä yksilönniminä esitetyt nimet ovat saattaneet abstraktin sisältönsä vuoksi olla ensi sijassa niin sanotuiksi toivenimiksi annettuja nimiä, jotka ovat ilmaisseet lapseen kohdistuneen myönteisen toiveen tai tuntemuksen, esimerkiksi nimi *Ihamieli*. Vaikka nimiä onkin luultavasti annettu vasta lapsen synnyttyä, en pidä mahdottomana, vaikka nimeä olisi ainakin ajatuksen tasolla pohdittu ja käytetty jo ennen lapsen syntymää. Myös nykyisiin työnimiin sisältyy paljon positiivisia toiveita ja odotuksia tulevasta lapsesta. Yhteistä lasten työnimille ja väliaikaisille nimille on myös se, että ne saattavat kuvata jollakin tavalla nimen antamisen hetkeen liittyvää ilmiötä, tapahtumaa tai sattumusta.

Lapsille annetaan 2010-luvulla hyvin pitkälti samanlaisia työnimiä kuin Pakarisen (1995) tutkimuksen aikoihin hieman yli 20 vuotta sitten. Nimenantajien kolme yleisintä käsitystä tyypillisestä työnimestä on, että työnimi a) kuvaa jotenkin sikiön pientä kokoa, muotoa tai kehitysvaihetta, b) on hellittelevä, hassutteleva tai hauska ja c) on viralliseksi nimeksi

soveltuva nimi. Osa nimenantajista kuitenkin ajattelee, että koska työnimi on vain väliaikaiseksi nimeksi tarkoitettu nimi, työnimenä ei voi olla viralliseksi nimeksi kelpaavaa nimeä. Työnimen antamiseen koetaan myös liittyvän sattumanvaraisuutta ja suunnittelemattomuutta.

Kun 2010-luvun lasten työnimet luokitellaan niiden nimenmuodostusperusteiden mukaan, yleisin nimenmuodostusperuste on työnimen perustuminen nimeen eli propriin (62 %). Viralliseksi nimeksi sellaisenaan soveltuvia nimiä nimenantotarinoissa on 35 %. Aineistoni viralliseksi nimeksi soveltuvista nimistä valtaosa (71 %) on miehen nimiä. Toiseksi suurimman ryhmän muodostavat tytön ja pojan nimen sisältävät nimet (5 %). Appellatiiveihin perustuvia työnimiä on 38 %. Suurimpia ryhmiä appellatiiveihin perustuvista nimistä ovat lapseen liittyvät nimet (13 %), eläin- ja kasvikuntaan liittyvät nimet (8 %) ja deskriptiiviset nimet (8 %). Lapsen sukupuoleen liittyviä appellatiiveihin perustuvia nimiä on vain 5 %. Tätä saattaa selittää se, että lapsen sukupuolta ilmaisevia nimiä on runsaasti nimeen perustuvissa, viralliseksi nimeksi soveltuvissa nimissä. Tällöin ei synny tarvetta ilmaista lapsen sukupuolta appellatiiveihin perustuvilla nimillä. Aineistoni viralliseksi nimeksi soveltuvien työnimien määrä (35 %) on kasvanut Pakarisen aineiston määrästä (29 %). Lisäksi täytyy huomioida, että Pakarisen työnimiaineistossa on mukana luultavasti jo alun perinkin viralliseksi nimeksi suunniteltuja nimiä.

Työnimiä antavat tyypillisimmin lapsen lähipiiriin kuuluvat henkilöt. Kaikista tyypillisimmin nimenantaja on lapsen äiti (30 %), lapsen isä (15 %) tai vanhemmat yhdessä (37 %). Näin ollen 82 % lasten työnimistä antavat lapsen vanhemmat. Lasten vanhempien yhdessä antamien työnimien osuus on yllättävän runsas. Ajattelen tätä selittävän ainakin sen seikan, että jos nimenantajaa ei kyetä enää tarkkaan muistamaan, nimenantajaksi nimitetään helpommin vanhemmat yhdessä kuin jompikumpi vanhemmista yksin. Muina nimenantajina tulevat mainituiksi lapsen isovanhemmat ja vanhempien sisarukset (8 %), lapsen sisarukset (5 %) sekä lapsen vanhempien ystävät (5 %).

Työnimiä käyttävät tyypillisimmin lapsen ydinperheeseen ja lähisukuun kuuluvat henkilöt. Ydinperheeseen lasken kuuluvaksi lapsen vanhemmat ja sisarukset. Lähisukuun puolestaan kuuluvat lapsen isovanhemmat sekä tädit, sedät ja enot perheeseen. Työnimeä käytetään pelkästään ydinperheen jäsenten kesken 36,7 % tarinoista. Vain ydinperheen ja

lähisuvun käytössä työnimi on 26,6 % tarinoista. Työnimen käyttö tapahtuu siis ydinperheen ja lähisuvun muodostamassa piirissä 63 % tarinoista. Ydinperhettä ja lähisukua laajempaan käyttöön työnimen käyttö on levinnyt 36,7 % tarinoista. Tällöin työnimeä käyttävät muun muassa vanhempien ystävät, vanhempien työtoverit, kaukaisemmat sukulaiset sekä muut henkilöt. Työnimi siirtyy sellaisenaan tai varioituna viralliseen nimeen 20 % tarinoista. Pakarisen (1995) tutkimuksessa vastaava luku on 9,6 %. Ensimmäiseksi nimeksi työnimistä siirtyy 8 %, jälkinimeksi 7 % ja työnimestä varioiduksi viralliseksi nimeksi 5 %. Valta-osassa, 80 % tarinoista, työnimellä ei kuitenkaan ole vaikutusta virallisen nimen valintaan.

7. POHDINTAA

Olen tehnyt mielenkiintoisen matkan nimien ja nimeämisen maailmaan. kieleen, kulttuuriin ja historiaan: nimien ja nimeämisen maailmaan. Nimenantotarinoiden pohjalta hahmottelemani nimeämisprosessin malli ja lasten työnimien antaminen, käyttö ja funktiot funktiot ovat herättäneet tietysti paljon ajatuksia siitä, miten tutkimusta ja nimeämisprosessin mallia voisi edelleen kehittää kattavammaksi ja paremmaksi. Koska mielenkiintoni on niin kandidaatintutkielmassani kuin tässä pro gradu -tutkimuksessanikin kohdistunut vähän tutkittuihin lasten työnimiin, se luonnollisesti tekee nimeämisprosessin mallistani kin työnimipainotteisen. Työnimiperinne voi vahvasti 2010-luvulla: työnimet kuuluvat luontevana osana suomalaisten lasten nimenantokulttuuriin. Tälle luo vahvan pohjan virallisen nimen salaamisen perinteemme. Lapsen työnimi ei ole ainoastaan merkityksetön väliaikainen nimi, vaan nimeen sisältyy usein ensimmäiset lasta identifioivat piirteet ja ensimmäiset lapseen kohdistuvat odotukset ja toiveet. Kaikessa hassuttelevuudessaankin työnimi on usein ehdoton ja vilpittömän rakkaudenosoitus odotetulle ja kaivatulle lapselle.

Narratiivisen analyysin tuloksena syntyneen nimeämisprosessin kulkua kuvaavan uuden tarinan voi mielestäni katsoa haastavan tähänastisen nimeämisperuste-käsitteen määritellyn. Suppeimmillaan nimeämisperusteet ovat irrallisia ja luettelomaisia kokonaistarinnasta irrotettuja osia, mutta tarinapohjaisen aineiston analyysin seurauksena syntynyttä nimeämisprosessin kulkua kuvaavaa mallia voi tarkastella aiempaa laajemmin ymmärrettynä nimeämisperusteena. Kun lapsen nimenannosta kerrotaan kokonaisella tarinalla, nimeämisperusteet asettuvat osaksi tarinan ajassa etenevää juonta. Juonen tarkastelemisen avulla on helpompi selvittää, mistä tapahtumista tai seikoista nimeäminen kulloinkin motivoituu. Näkisin myös, että narratiivista lähestymistapaa voisi hyödyntää nykyistä enemmän sosio-onomastisessa tutkimuksessa.

Jos tutkisin nimeämisprosessia lisää, keräisin aineistoni edelleen tarinoina. Tarinat voisivat olla joko kirjallisia tai esimerkiksi teemahaastatteluin kerättyjä. Lisäksi ottaisin aineistonkeruussa tavoitteekseni selvittää seikkaperäisemmin myös kaikki virallisen nimen valintaan liittyvät vaiheet. Huomioisin lisäksi sen, kuinka monentena lapsi on perheeseen syntynyt. Ottaisin mukaan myös sisarusten työnimien ja virallisten nimien vertailun. Huomioisin tarkemmin myös nimenantoon kohdistuvat paineet ja haasteet. Millaisia paineita

vanhemmat kokevat nimetessään lasta? Miksi nimenanto koetaan niin vaikeaksi tehtäväksi? Millaisia sosiaalisia funktioita vanhemmat haluavat nimenannolla viestittää?

Työnimet ovat saaneet nyt kattavan ja tuoreen kartoituksen sitten Elisa Pakarisen (1995) pro gradu -tutkimuksen. En laittaisi pahakseni, vaikka joku tekisi uuden tutkimuksen noin 20 vuoden kuluttua, kun kansainvälistyminen on saanut yhä suurempaa jalansijaa Suomessa. Mielenkiintoista on myös nähdä, millainen asema esimerkiksi uusilla, omaperäisillä nimillä sekä sukupuolineutraaleilla nimillä tulee etunimistöössämme olemaan tulevina vuosikymmeninä. Se kuitenkin on varmaa, että nimimaisema on tulevinakin vuosikymmeninä jatkuvassa muutoksessa. Toivottavasti nimettäviä suomalaislapsia riittää tulevaisuudessakin ylläpitämään rikasta ja elävää nimistöämme.

LÄHTEET

- AINIALA, TERHI 2006: Etunimet ja nimien antajat 1700- ja 1800-luvun Kangasniemellä. – *Virittäjä* 2/2006 s. 304–307.
- 2011: Nimenvalinta sosiaalisena tekona: Väitöstutkimus ruotsalaisvanhemmista nimien antajina. – *Virittäjä* 4/2011 s. 621–625.
- AINIALA, TERHI – SAARELMA, MINNA – SJÖBLOM, PAULA 2008: *Nimistöntutkimuksen perusteet*. Tietolipas 221. Tampere: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- ALA-METTÄLÄ, HELENA 2014: Sukupuolineutraalit nimet eivät ole uusi ilmiö. Yle uutisten internetsivuston verkkoartikkeli. <http://yle.fi/uutiset/3-7629803> (7.3.2017).
- ALDRIN, EMILIA 2011: Namnval som social handling. Val av förnamn och samtal om förnamn bland föräldrar i Göteborg 2007-2009. Doktorsavhandling. Uppsala universitet. <http://diva-portal.se/smash/get/diva2:402591/FULLTEXT01.pdf> (31.1.2017).
- BLOMQVIST, SARITA 2014: 2014: Nimi tekee ihmisen. Yle uutisten internetsivuston artikkeli. <http://yle.fi/uutiset/3-7459213> (16.3.2017).
- ESKOLA, KSENIA 2013: *Suomalais-venäläisten lasten etunimet: Valintaperusteet ja rakenne*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston kieli- ja käännöstieteiden laitos.
- FRANCK, MARKETTA 2000: *Lapsi 2000*. Tampere: Nukke- ja pukumuseo Hatanpään kartano.
- HAAHTELA, IRINA 2011: *Rakkaalla lapsella on monta nimeä. Hoivanimien muodostaminen, nimenantoperusteet ja funktiot*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus.
- HALONEN, SATU 1995: *Oululaisten urheilijoiden epäviralliset kutsumanimet*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen ja logopedian laitos.
- HEIKKINEN, HANNU L. T. 2001: Narratiivinen tutkimus – Todellisuus kertomuksena. – Juhani Aaltola & Raine Valli (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* s. 116–132. Chydenius-instituutin julkaisuja 3/2001. Jyväskylä: PS-kustannus.
- HEIKKINEN, SATU (toim.) 2004: *Pieni vauvakirja*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HIRSJÄRVI, SIRKKA – REMES, PIRKKO – SAJAVAARA, PAULA 2005: *Tutki ja kirjoita*. Jyväskylä: Gummerus.

- HYTÖNEN, KIRSI-MARIA – SAARIMÄKI, PASI – NISKANEN, HELI 2012: Syntymän pitkä kaari. – Pasi Saarimäki, Kirsi-Maria Hytönen & Heli Niskanen (toim.), *Lapsi matkalla maailmaan* s. 9–48. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- HYVÄRI, MARIA 2006: *Sisarussarjojen etunimisysteemit*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- HYVÄRINEN, MATTI 2006: Kertomuksen tutkimus. Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden tiedekunnan ja Matti Hyvärisen internetsivusto. <http://www.uta.fi/yky/yhteystiedot/henkilokunta/mattikhyvarinen/index/Kerronnallinen%20tutkimus.pdf> (10.3.2017).
- HÄMÄLÄINEN, LASSE 2012a: *Rekisteröityneiden käyttäjien nimet verkkopeliyhteisö Aapelissa*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrilaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- 2012b: *_AreX_ ja HYMYMIELI – Verkkoyhteisöjen käyttäjänimet*. – *Kielikello* 4/2012. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2543> (14.3.2017).
- HÄMÄLÄINEN-FORSLUND, PIRJO 1987: *Entisaikain lasten elämää. Maammon marjat*. Porvoo: WSOY.
- HÄNNINEN, VILMA 1999: *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampere: Tampereen yliopistopaino.
- ILOMÄKI, HEINI 2014: *Loitsun mahti*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- JUNTTILA, HANNI 2015: *Virolais-suomalaisten perheiden lasten nimenvaihtoperusteet*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston humanistinen tiedekunta, suomen kieli.
- KAASILA, RAIMO 2008: Eri lähestymistapojen integroiminen narratiivisessa analyysissä. – Raimo Kaasila, Raimo Rajala & Kari E. Nurmi (toim.), *Narratiivikirja: menetelmiä ja esimerkkejä* s. 41–67. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- KIVINIEMI, EERO 1993: *Iita Linta Maria. Etunimiopas vuosituhannen vaihteeseen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 1982: *Rakkaan lapsen monet nimet. Suomalaisten etunimet ja nimenvaihtaminen*. Espoo: Weilin & Göös.
- 2006: *Suomalaisten etunimet*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1103. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KIVINIEMI, EERO – PITKÄNEN, RITVA LIISA – ZILLIACUS, KURT 1974: *Nimistöntutkimuksen terminologia. Terminologin inom namnforskningen*. Castrenianumin toimitteita 8. Vammala: Vammalan kirjapaino.

- KOTILAINEN, SOFIA 2008: *Suvun nimissä. Nimenannon käytännöt Sisä-Suomessa 1700-luvun alusta 1950-luvulle*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- 2012: Kauaskantoisia päätöksiä elämän alkutaipaleella. Maaseudun vanhemmat ja etunimen valinta vastasyntyneelle. – Pasi Saarimäki, Kirsi-Maria Hytönen & Heli Niskanen (toim.), *Lapsi matkalla maailmaan* s. 245–279. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KS = *Kielitoimiston sanakirja*. Kotimaisten kielten keskuksen julkaisuja 166. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus ja Kielikone 2012. <http://mot.kielikone.fi/mot/OUYO/netmot.exe> (23.2.2017).
- KYTÖAHO, SARI 2005: *Vötökäpäälä, Käärme ja Strutsi – Lempinimien rakenne, antope-rusteet ja funktiot*. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.
- LABOV, WILLIAM – WALETSKY, JOSHUA 1997: Narrative analysis: Oral versions of personal experience. *Journal of narrative and life history* 7 s. 3–38. Amsterdam: John Benjamins.
- LAURINOLLI, HEIKKI 2014: Sukupuoli leimaa etunimen. Tampereen yliopiston *Aikalai-nen-tiede-* ja kulttuurilehden verkkojulkaisu. [http://aikalai-nen.uta.fi/2014/11/07/sukupuoli-leimaa-etunimen/](http://aikalainen.uta.fi/2014/11/07/sukupuoli-leimaa-etunimen/) (6.3.2017).
- LEINO, ANTTI 2014: Man, woman or me? Conflicting identities as evidenced by cross-gender name changes. – Joan Tort i Donana (toim.), *Names in daily life: Proceedings of the XXIV ICOS International Congress of Onomastic Sciences* s. 803–811. Generalitat de Catalunya. https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96178/man_women_or_me_2014.pdf?sequence=1 (10.4.2017).
- MANNINEN, MARI 2017: Miksi Ruotsissa on vauvabuumi, kun Suomessa kuollaan enemmän kuin synnyttään? Suomalaisten parinmuodostus ontuu, sanovat tutkijat. Helsingin Sanomien verkkolehden artikkeli. <http://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005067452.html> (4.3.2017).
- MIETTINEN, ANNELI 2015: *Miksi syntyvyys laskee? Suomalaisten lastensaantiin liittyviä toiveita ja odotuksia*. Helsinki: Väestöliiton Perhebarometri 2015 verkkojulkaisu. http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/?x27363=4874234 (5.3.2017).
- MIKKONEN, PIRKKO (toim.) 2005: *Kustaa Vilkuna Etunimet*. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otava.

- NIIRANEN, SUSANNA 2012: Kipua, surua ja häpeää. Äidiksi tulon pelkoja keskiajalla. – Pasi Saarimäki, Kirsi-Maria Hytönen & Heli Niskanen (toim.), *Lapsi matkalla maailmaan* s. 51–85. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- NUOLIJÄRVI, PIIRKKO 2000: Sosiolingvistiikka kielentutkimuksen kentässä. – Kari Saja-vaara & Arja Piirainen-Marsh (toim.) *Kieli, diskurssi ja yhteisö* s. 13–37. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- NURMINEN, MINNA 2014: *Lasten etunimet ja nimenvälintaperusteet Suomessa asuvissa monikielisissä perheissä*. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston suomen kieli ja suomalais-ugrilainen kielentutkimus.
- OLLILA, MAIJA-RIITTA 2005: *Persoonan valta*. Porvoo: WSOY.
- PAIKKALA, SIRKKA 2012: Kotimainen nimikäytäntö. – *Kielikello* 2/2012. <http://www.kielikello.fi/index.php?mid=2&pid=11&aid=2489> (16.3.2017).
- PAKARINEN, ELISA 1995: *Tiuku Helinä Ja Teho Ensio – lasten työnimet*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- PERÄLÄ, EMMA (tulossa 2017): *Nimeämisprosessin vaiheet neljässä suomalaisessa perheessä*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos.
- POLKINGHORNE, DONALD E. 1995: Life History ans Narrative. – J Amos Hatch & Richard Wisniewski (toim.), *Narrative configuration in qualitative analysis* s. 5–23. London: The Falmer Press.
- PULKKINEN, RISTO 2015: *Suomalainen kansanusko. Samaaneista saunatonnttuihin*. Tallinna: Gaudeamus.
- PUUSA, ANU – JUUTI, PAULI (toim.) 2011: *Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan*. Vantaa: Hansaprint.
- RANTASALO, MERJA 1989: *Lapsi nimenantajana*. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- SAARELMA, MINNA 2007: *Nimi lapselle*. Hämeenlinna: Minerva Kustannus Oy.
- SAARELMA-MAUNUMAA, MINNA 2003: Nimet yhdistävät suomalaisia ja namibialaisia. – *Virittäjä* 2/2003 s. 258–262.
- SAARELMA-PAUKKALA, MINNA 2014: 2000-luvun nimitrendejä. *Yliopiston nimipäiväalmanakka 2015* s. 58–66. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- SALONEN, SAILA M. 2017: Kielitieteilijöiden graduesittelyä – menneisyyden tarkastelusta nykyajan ilmiöihin. Helsingin yliopiston suomen kielen, suomalais-ugrialaisten

- kielten ja pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitoksen Bloggaava norsu -
blogi. <http://blogs.helsinki.fi/norsu-blogi/tag/gradukonferenssi/> (16.3.2017).
- SEPPÄLÄ, JANNE 2013: Kulkine.net – tutkimus epävirallisista kulkineennimistä. Väitös-
tutkimus. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos. <https://kulkine.net/index.php>. (2.2.2015).
- SILTAMÄKI, TUUJA 2016: Kolumni: Miksei masuasukki ollut ällösanalistalla? Zuurnalisti
vastaa. Aamulehden verkkoartikkeli. <http://www.aamulehti.fi/kulttuuri/kolumni-miksei-masuasukki-ollut-allosanalistalla-zuurnalisti-vastaa-24040011/>
(16.3.2017).
- Terve.fi-verkkopalvelun internetsivut. Raskaudenaikaiset tutkimukset.
<http://www.terve.fi/raskaus-ja-odotus/raskaudenaikaiset-tutkimukset>
(8.3.2017).
- Tilastokeskuksen internetsivut. Syntyneitä vähemmän kuin kuolleita vuonna 2016.
http://www.stat.fi/til/vamuu/2016/12/vamuu_2016_12_2017-01-25_tie_001_fi.html#_ga=1.28645883.615169453.1488791780 (4.3.2017). Suomeen syntyi ennätysvähän lapsia vuonna 2015. http://tilastokeskus.fi/til/vamuu/2015/12/vamuu_2015_12_2016-01-26_tie_001_fi.html?ad=notify
(6.3.2017). Lasten saaminen on yleisintä 30–34-vuotiaiden ikäryhmässä.
http://www.stat.fi/til/synt/2015/02/synt_2015_02_2016-12-08_tie_001_fi.html
(4.3.2017).
- TTP = Tieteen termipankki. <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:hypokorismi>
(14.3.2017). http://tieteentermipankki.fi/wiki/Nimitys:deskriptiivinen_sana
(15.3.2017).
- VARMAVUORI, MARJAANA 2012: Utu, Momo, Ly, Rae – Sukupuolineutraaleista nimistä
tuli buumi. Tamperelainen-lehden verkkolehden julkaisu. <http://www.tampere-lainen.fi/artikkeli/166008-utu-momo-ly-rae-sukupuolineutraaleista-nimista-tuli-buumi>
(5.3.2017).
- Vau.fi-verkkopalvelun internetsivut. Raskausviikot. <http://www.vau.fi/raskaus/Raskausviikot/> (7.3.2017).
- VILKUNA, ASKO 1989: *Tavan takaa. Kansatieteellisiä tutkimuksia tapojemme historiasta.*
Jyväskylän yliopisto, etnologian laitos. Tutkimuksia 24. Jyväskylä: Etnologian laitos.

VISK = HAKULINEN, AULI – VILKUNA, MARIA – KORHONEN, RIITTA – KOIVISTO, VESA – HEINONEN, TARJA RIITTA – ALHO, IRJA 2008: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. <http://scripta.kotus.fi/visk> (6.2.2017).

Väestörekisterikeskuksen nimipalvelu. <http://verkkopalvelu.vrk.fi/Nimipalvelu/> (14.3.2017).

WONG, MIILI 2007: ”*Sopivasti ainutlaatuinen, ei liian erikoinen*”. *Harvinaiset etunimet nimenantoperusteena*. Pro gradu -työ. Oulun yliopiston suomen kielen, informaatiotutkimuksen ja logopedian laitos.

YLIOPISTON NIMIPÄIVÄALMANAKKA 2015: Helsingin yliopiston julkaisuja. Helsinki: Uni-grafia. https://issuu.com/almanakkatoimisto/docs/yliopiston_nimipaivaalmanakka_2015 (25.2.2017).

LIITE 1. Tutkimuksen aineistonkeruulomake.

Hei!

lokakuu 2015, Oulu

Oliko lapsellanne **työnimi**? Jos oli, kertoisitko **tarinan** siitä, mistä se sai alkunsa ja milloisten vaiheiden kautta työnimestä kehittyi lapsenne lopullinen, virallinen nimi? Entä jäikö työnimi elämään vielä senkin jälkeen, kun lapsenne oli saanut virallisen nimensä?

Opiskelen äidinkielen ja kirjallisuuden opettajaksi Oulun yliopistossa ja teen pro gradu -työtäni **nimenantotarinoista**. Keskiössä tässä tutkimuksessa on siis nimenantajan omansainen kertomus lapsen nimenannosta. Nimenantotarinalla tarkoitan sitä tapahtumien ketjua, jossa lapsen mahdollisesti jo raskausaikana saamasta työnimestä muotoutuu erinäisten vaiheiden kautta lapsen lopullinen, virallinen nimi. Työnimellä tarkoitan mitä tahansa vauvasta raskausaikana tai ennen virallisen nimen antamista käyttämään nimeä tai nimitystä. Tärkeää on, että kerrotte lapsenne nimen antamisesta yhtenäisen, kerronnallisen tarinan. Asian havainnollistamiseksi esimerkki nimenantotarinalta alla:

”Kun raskaustesti näytti kahta viivaa ja saimme tietää, että vaimoni odottaa lasta, aloin kutsua tulokasta huumorimielessä Pentiksi. Alkuraskauden ultrassa sikiö näytti aivan sammakolta, joten ultran jälkeen kutsuimme häntä Pentti-sammakoksi. Raskausviikolla 22 menimme toiseen ultraan, jossa saimme tietää, että odotamme tyttöä. Pentti-sammakko alkoi tuntua hassulta nimeltä, koska vauva olikin tyttö, eikä se ultrassa muistuttanut enää oikein sammakkoakaan. Vaimoni bongasi jostain italialaisesta tv-sarjasta työtönnimen Noelia ja ihastui siihen, ja kutsuimmekin vauvaa Noeliaksi aina hänen kastepuhlaansa asti. Noelia nimi tuntui kuitenkin hiukan liian harvinaiselta ensimmäiseksi nimeksi, joten päädyimme antamaan sen lapselle toiseksi nimeksi ja etunimeksi tuli hiukan tavallisempi nimi Siiri.”

Mikäli teillä on useampi lapsi, josta on käytetty jonkinlaista työnimeä, vastaattehan jokaisesta lapsesta erilliselle paperille. Vastaajan tai vastaajan lasten henkilöllisyyttä ei tuoda esille tässä, eikä mahdollisissa myöhemmissä tutkimuksissa. Antamianne tietoja käsitellään tutkimuksessa siten, ettei esimerkeistä ole mahdollista tunnistaa vastaajaa. Kiitos avustanne!

Terveisin Krista Ojala

krista.ojala@student oulu.fi

Taustakysymykset

Annamme suostumuksen käyttää vastauksiamme tutkimuskäytössä (ympyröi/alleviivaa)

kyllä **ei**

Valmistuttuaan pro gradu -työ tulee julkisesti nähtäväksi Oulun yliopiston Jultika-tietokantaan.

Onko se teille ok? (ympyröi/alleviivaa)

kyllä **ei**

Vastaaja (ympyröi/alleviivaa)

Lapsen äiti

Lapsen isä

Vanhemmat yhdessä

Lapsen syntymävuosi: _____

Lapsen sukupuoli: _____

Perheessänne käytettävät kielet

Äidin äidinkieli (tai -kielet): _____

Isän äidinkieli (tai -kielet): _____

Vanhempien yhteinen kieli: _____

Mikä oli lapsenne työnimi?

Minkä virallisen nimen lapsenne sai? (Kaikki etunimet ja sukunimi, alleviivaa kutsumanimi.)

(Virallinen nimi ei tule missään yhteydessä muiden kuin tutkijoiden nähtäväksi.)

Kertokaa oma näkemyksenne siitä, minkä tyyppiset nimet yleensä ovat työnimiä?

Ketkä kaikki käyttivät vauvasta puhuessaan työnimeä? (ympyröi/alleviivaa)

äiti

isä

sisko/veli

äidinäiti

äidinisä

isänäiti

isänisä

täti/setä

täti/eno

joku muu, kuka? _____

joku muu, kuka? _____

Lapseni nimenantotarina:

(Apukysymyksiä kertomiseen:

Mikä oli lapsenne työnimi/työnimet? Missä vaiheessa raskautta työnimi keksittiin, esim. ennen raskautta/raskauden 1. kolmanneksen aikana/raskauden 2. kolmanneksen aikana/raskauden viimeisen kolmanneksen aikana/vasta lapsen synnyttyä? Kerro mahdollisimman tarkkaan, mistä ja miten lapsenne työnimi syntyi ja kuka sen keksi? Ketkä kaikki nimeä käyttivät? Jos työnimi vaihtui ennen kuin lapsi sai virallisen nimensä, miksi ja miten se vaihtui? Jääkö työnimi osaksi lapsenne virallista nimeä? Jos jäi, millä tavoin? Vaikuttiko työnimi jollakin muulla tavalla lapsenne nimenvalkintaan? Jos työnimi ei jäänyt lapsenne viralliseksi nimeksi, mistä se johtui? Mistä virallinen nimi tuli? Jääkö lapsenne työnimi käyttöön vielä virallisen nimenannon jälkeenkin ja jos jäi, kuinka pitkäksi aikaa ja ketkä nimeä käyttivät Jos mieleenne tulee joitain muita seikkoja työnimeen liittyen, voitte kertoa niistä vapaasti tässä.)

LIITE 2. Aineiston koodatut nimenantotarinat (60 kpl).

1Sintti2015	31Kaamos2013
2Helmi2015	32Minttuville2013
3Linssi2015	33Hato2013
4Friidu2015	34Myy2013
5Minimimmi2015	35Paananen2013
6Hipsu2015	36Hyygel2013
7Seppo-Gertrud2015	37Nyytti2012
8Make2015	38Seble-Wengu2012
9Ilmari2015	39Small boy2012
10OJ2015	40Affeli2012
11Eemeli2015	41Ulpu2012
12Isabel2015	42Sikuri2012
13Jimi-Joanna2015	43Pätkä2012
14Reino2015	44Rauha2012
15Tiitus2015	45Risto-MattiA2012
16Möhkäle2014	46Risto-MattiB2012
17Jeppe2014	47Luigi2011
18Martta-Herra2014	48Myrsky2011
19Iina2014	49Itu2011
20Arttu2014	50Sikke2011
21Astronautti2014	51Sikiö2010
22Zelda2014	52Junior2010
23Akseli2014	53Eino Leino2010
24Toukka2014	54Potkumanteri2010
25Tiitiäinen2014	55Limppu2010
26Einari2014	56Kyöleppi2010
27Martti2014	57Seppo Sikiö2010
28Nytynen2013	58Toivo2010
29Herkko2013	59Hjalmar2010
30Delfiini2013	60Pikkuheppu2010

LIITE 3. Kaikki nimenantotarinoissa esiintyvät lasten työnimet (112 kpl).

1. Aamos	29. Isabel	57. Möppiäinen	85. Seppi
2. Affeli	30. Itu	58. Möykky	86. Seppo 1
3. Akseli	31. Jeppe	59. Nautti	87. Seppo 2
4. Arttu	32. Jimi	60. Nytynen	88. Seppo-Gertrud
5. Arttu-perkele	33. Jimi-Joanna	61. Nyytti	89. Seppo Kyösti-Uolevi Urpänpoika
6. Astronautti	34. Julle	62. OJ	90. Seppo Sikiö
7. Bebis	35. Junior	63. Paananen	91. Sikiö
8. Delfiini	36. Kaaleppi	64. Paanu	92. Sikke 1
9. Eemeli	37. Kaamos	65. Pallero	93. Sikke 2
10. Einari	38. Kirppu	66. Papu	94. Sikkejulle
11. Einari-velmu	39. Kulta-Einari	67. Pikkuheppu	95. Sikuri
12. Eino	40. Kyytiläinen	68. Pikkuiita	96. Sintti
13. Eino Leino	41. Kyöleppi	69. Pikku-Pate	97. Small Boy
14. Emppu	42. Lamppu	70. Potkumanteri	98. Tiitiäinen
15. Esikko	43. Limppu	71. Pottu	99. Tiitus
16. Friidu	44. Linssi	72. Pottuliina	100. Toivo
17. Hato	45. Luigi	73. Pätkä	101. Toukka 1
18. Helmi	46. Make	74. Rauha	102. Toukka 2
19. Hemminki	47. Marko	75. Reino	103. Tyyppi
20. Herkko	48. Martta	76. Risto-MattiA	104. Ulpu
21. Hipsu	49. Martta-Herra	77. Risto-MattiB	105. Vaapu
22. Hjalmar	50. Martti	78. Risto-Reipas	106. Vaapukka
23. Hyygel	51. Matti Maltillinen	79. Santeri Alkio	107. Vauveli
24. Iina	52. Minimimmi	80. Seble-Wengu	108. Velmu
25. Iipu	53. Minttuville	81. Sebbe	109. Velmu-Einari
26. Iituli	54. Myrsky	82. SeGe	110. Ville
27. Ilmari	55. Myy	83. Sepe	111. Yrjö-Myrsky
28. Imppu	56. Möhkäle	84. Sepi	112. Zelda